

วารสาร

วิชาการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ

ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ มกราคม - มีนาคม ๒๕๕๘

ISSN 1513-0096

พระบรมสาทิสลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙
ผลงานของ นายทวีพร ทองคำใบ

วารสารวิชาการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ มกราคม - มีนาคม ๒๕๕๘ ISSN 1513-0096

เจ้าของ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

ที่ปรึกษา

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (นางพรนิภา ลิมปพยอม)

รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (นายนิราศ สร้างนิทร)

รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (นางอารีรัตน์ วัฒนสิน)

รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (นายชินภัทร ภูมิรัตน)

ที่ปรึกษาด้านนโยบายและแผน (นางสาวอรุณศรี อนันตรศิริชัย)

ที่ปรึกษาด้านมาตรฐานการศึกษา (นายนิวัตร นาคะเวช)

ที่ปรึกษาด้านการศึกษาพิเศษและผู้ด้อยโอกาส (นางเบญจา ชลธารนนท์)

ที่ปรึกษาด้านเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน (นายชอบ ลีขอ)

ที่ปรึกษาด้านพัฒนาระบบการเรียนรู้ (นายวินัย รอดจ่าย)

ที่ปรึกษาด้านพัฒนาระบบเครือข่ายและการมีส่วนร่วม (นายปัญญา วงศ์กุหมัด)

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (นายสุชาติ วงศ์สุวรรณ)

รองผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (นางสุนีย์ เศรษฐวิชัยกิจการ)

วารสารวิชาการ เป็นวารสารที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ด้านวิชาการเกี่ยวกับหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน และการจัดการศึกษา เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในเชิงสร้างสรรค์ต่อการปฏิบัติงานด้านการศึกษา เสนอข่าวความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับงานวิชาการ ประกาศ คำสั่ง และระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา

ข้อความใดๆ ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารวิชาการฉบับนี้ เป็นความคิดเห็นเฉพาะตัวของผู้เขียน ไม่มีข้อผูกพันกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแต่ประการใด

บทบรรณาธิการ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรักประชาชน ทรงรักชาติรักแผ่นดินไทย ทรงปลูกฝังให้ราษฎรรักสามัคคีอันนำมาซึ่งความมั่นคงสถาพร **พระบรมราโชวาท**ที่คณะบรรณาธิการอัญเชิญลงปกหลัง หากชาวไทยทุกคนรับใส่เกล้าโดยพิเคราะห์ และพึงปฏิบัติตาม ความสงบรวมเย็นเป็นปึกแผ่นจักแผ่ไพศาลทั่วราชอาณาจักรไทย

ปีที่ ๘ ของวารสารวิชาการสนามสื่อความรู้และความคิด ก้าวเดินเคียงกันไปกับการปฏิรูปการศึกษา ด้วยข้อจำกัดหลายประการจำนวนพิมพ์คงไม่พอสองต่อความต้องการส่วนรวมได้ คณะบรรณาธิการได้นำวารสารวิชาการ ปีที่ ๘ ลงเผยแพร่ทางเว็บไซต์ <http://academic.obec.go.th> ทั้ง ๔ ฉบับเพื่อให้ติดตามอ่านได้อีกทางหนึ่ง

ผู้อ่านที่ต้องการร่วมทัพอักษรและภาพ โขและขยายความรู้ความคิดสู่โลกการศึกษา ส่งบทความไปที่ **สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา** เช่นเดียวกับหลากหลายบทความเต็มคุณค่าในฉบับนี้ เรายินดีรับพิจารณาลงพิมพ์ตามความเหมาะสมต่อไป

บรรณาธิการ

นายทวีพร ทองคำใบ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวเจตนา พรหมประดิษฐ์

กองบรรณาธิการ

นางสาวขวัญฟ้า นิยมในธรรม

นางสาวเงินยวง นุตตะเคียน

นางสาวจิระวรรณ ปักกัตตัง

นางธนาภรณ์ กอวัฒนา

นายธัญญา เรืองแก้ว

นางสาวนภภรณ์ ชิงบุตรดา

นางประชุม หนูจ้อย

นางสาวประนอม เพ็งพันธ์

นางสาวพรทิพย์ ดินดี

นางฟาฏินา วงศ์เลขา

นางสาวรัตนา แสงบัวเพื่อน

นายศตวรรษ ประจงค์

นางสาวสุขเกษม ปิดตานะ

นางอัมพร แต้มทอง

นางสาวอุทิน จิงวิเศษพงศ์

ฝ่ายศิลป์

นายพินิจ สุขะสันต์

ถ่ายภาพ

นางสาวเจตนา พรหมประดิษฐ์

นายทวีพร ทองคำใบ

เรื่อง

หน้า

- แนะนำผู้หญิงเก่งกระทรวงศึกษาธิการ
พรนิภา ลิ้มปวยยอม ดร.สมพร จารุณัญ ๒
- คุณภาพของสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สมควร เพียรพิทักษ์ ๑๒
- สอนคณิตศาสตร์อย่างไรให้สนุก ภคนันท์ อุ่นแจ่ม ๑๗
- การใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้
ในสถานศึกษา ดำริ บุญชู ๒๗
- จรรยาบรรณวิชาชีพโยชนา เจตนิพิฐ แสนสุข ๓๒
- ค่ายพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทย สมชาย เอี้ยวสกุล ๓๔
- ภาษาอังกฤษกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียน
กุลกานต์ วงษ์สิงห์ ๓๘
- ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน
ตามแบบปฏิรูปการศึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศ แสงวงศ์ดี ๔๓
- การเรียนรู้แบบพิเศษประสบการณ์ สหชาติ เหล็กชาย ๕๐
- ห้องสมุดในฝัน เจตนา พรหมประดิษฐ์ ๕๙
- ๒๐๐ ปี กฎหมายตราสามดวง ตอนที่ ๒
“กฎหมายตราสามดวง ภาพสะท้อนสังคมไทยในอดีต” ๖๒
ดร.วินัย พงศ์ศรีเพียร
- ศึกษาภายใน สุบินรัตน์ รัตนศิลา ๗๓
- ประวัติศาสตร์ไทยที่ครูควรรู้ จุลทัศน์ พายฆรานนท์ ๗๖
- หนังสือครูทำได้ มานพ ถนอมศรี ๘๐
- สานหนังสือสื่อการเรียนรู้ ฟาฏินา วงศ์เลขา ๘๗
- ดาวเด่นแดนเสมา กรุณา ศิริฤกษ์อุดมพร ๘๙
- ร้อยเรียงเคียงกันฉันทวี ทวีพร ทองคำใบ ๙๒

แนะนำผู้หญิงเก่งกระทรวงศึกษาธิการ พรนิกา ลิ้มปพยอม

ดร.สมพร จารุณัก*

ในสังคมไทยแม้ว่าผู้หญิงจะได้ทำงานเป็นหลัก
สำคัญของครอบครัว ชุมชน และสังคม
เคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชายมาช้านาน แต่โดยทั่วไปแล้ว
ก็ยังมีอคติต่อผู้หญิงอยู่ไม่น้อย อคติที่มองว่าผู้หญิง
ด้อยกว่าผู้ชายไม่ใช่เพียงมองว่าผู้หญิงอ่อนแอกว่า
ทางด้านร่างกายเท่านั้น ยังมองว่าด้อยกว่าทางสติปัญญา
และอารมณ์ด้วย และอคติดังกล่าวนี้มีไม่น้อยที่เป็นอคติ
จากผู้หญิงด้วยกันเอง จึงไม่น่าแปลกใจ ที่แม้ผู้หญิง
จะเข้าสู่วงการอาชีพทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นจำนวนมาก
เกือบจะทุกสาขาอาชีพ แต่มักจะถูกจำกัดบทบาทให้อยู่
ในระดับผู้ปฏิบัติงานมากกว่าระดับหัวหน้าหรือผู้บริหาร
หากจะมีโอกาสขึ้นถึงระดับหัวหน้าหรือผู้บริหาร ก็มักจะ
เป็นหัวหน้าหรือผู้บริหารในระดับกลางมากกว่าระดับสูงสุด
ของสาขาอาชีพ หรือของหน่วยงานนั้น อคตินี้มี
อิทธิพลต่อความคิดและค่านิยมในการพิจารณาเลื่อน
ตำแหน่ง หรือให้ความดีความชอบแก่บุคลากรในหน่วยงาน
จนเกือบจะเป็นธรรมเนียมปฏิบัติไปเลยที่ผู้ชายจะได้รับ

การพิจารณาให้ได้ดำรงตำแหน่งสำคัญๆ ก่อนผู้หญิง
แม้ในกรณีที่ทั้งหญิงและชายจะมีความยิ่งหย่อน
กว่ากันเลยเมื่อเปรียบเทียบกันทั้งความรู้ ความสามารถ
และประสบการณ์ ก็ยังมีที่ผู้ชายได้รับเลือกเพราะ
เหตุผลสุดท้ายคือ อีกฝ่ายเป็นผู้หญิง

ในปัจจุบันแม้อคติดังกล่าวจะยังมีอยู่แต่ความรู้
ความสามารถของผู้หญิงในวงการวิชาชีพได้พิสูจน์ให้เป็น
ที่ประจักษ์มากขึ้นว่าผู้หญิงสามารถที่จะทำงานในเกือบ
ทุกสาขาอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่แพ้ผู้ชาย หรือ
ในหลายกรณีอาจจะมีความเหมาะสมมากกว่าทั้งในด้าน
ความรู้ ประสบการณ์ การทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ
และสติปัญญา ผู้หญิงจึงมีบทบาทมากขึ้น ได้ดำรง
ตำแหน่งสูงขึ้น ทั้งทางสายวิชาการและการบริหาร
มีกระทรวง ทบวง กรมหลายแห่งขึ้น เช่น กระทรวง
ศึกษาธิการที่ผู้หญิงได้ขึ้นดำรงตำแหน่งสูงสุดในสาย
ข้าราชการประจำ เช่น เป็นปลัดกระทรวง เลขาธิการ
วารสารวิชาการ ของสำนักงานคณะกรรมการ

* อดีตผู้อำนวยการสถาบันภาษาไทย

การศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ฉบับนี้ ขอแนะนำให้ผู้อ่านได้รู้จักผู้หญิงเก่งคนหนึ่งของกระทรวง ศึกษาธิการ ซึ่งมีความรู้ความสามารถสูง มีประสบ- การณ์เพียบพร้อมทั้งในฐานะนักวิชาการ นักบริหาร การศึกษา นักสู้ที่พร้อมเผชิญงานใหญ่และสำคัญ ของชาติ พร้อมทั้งจะรับผิดชอบ แก้ไขปัญหา และ พัฒนางานการศึกษาของชาติให้บรรลุเป้าหมายอย่างมี ประสิทธิภาพในการสร้างเยาวชนของชาติให้มีคุณภาพ สูงสุดเพื่อดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าต่อสังคมไทยและ สังคมโลก

**ผู้หญิงเก่งท่านนี้เคยดำรงตำแหน่งปลัด
กระทรวงศึกษาธิการ และปัจจุบันดำรงตำแหน่ง
เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
(สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นหน่วยงาน
หัวใจหน่วยงานหนึ่งของกระทรวงศึกษาธิการ
ในปัจจุบัน ท่านผู้นี้คือ นางพรนิกา ลิมปพยอม**

ผู้เขียนได้รับโอกาสให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับชีวิต การทำงานของ นางพรนิกา ลิมปพยอม ตั้งแต่แรก เข้ารับราชการจนกระทั่งได้ดำรงตำแหน่งในปัจจุบัน ทำให้ทราบถึงความเป็นลูกหม้อในงานพัฒนาการศึกษา ของชาติของท่าน ได้ตระหนักถึงความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ที่ท่านได้สะสมมาเป็นเวลานาน จนได้ ดำรงตำแหน่งที่มีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณภาพ ของเยาวชนของชาติซึ่งก็คืออนาคตของชาติไทยของเรา นั้นเอง จึงขอนำมาถ่ายทอดต่อผู้อ่านให้เห็นชีวิตการ ทำงานแนวคิดและแนวปฏิบัติในการทำงานพัฒนา การศึกษาของชาติ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องและน่าจะเป็น ประโยชน์แก่ผู้อ่าน ซึ่งส่วนใหญ่ทำงานทางด้านการศึกษา เช่นเดียวกันไม่มากนักน้อย

ท่านมีแผนชีวิตที่จะเข้ามาสู่งานการศึกษาของชาติ อย่างไรหรือไม่

ก็มีบ้างเหมือนกัน เพราะในระดับปริญญาตรี ดิฉันเรียนจบอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา ๒๕๐๘ แนวคิดในทางอาชีพของคนเรียน อักษรศาสตร์สมัยนั้นจะมุ่งไปทางเป็นครูเป็นส่วนใหญ่ แต่ดิฉันไม่ได้ปักใจว่าจะต้องเป็นครูทีเดียว แต่มอง กว้างออกไปในเรื่องการศึกษา อาจจะมีมองกระทรวง- ศึกษาธิการว่าอยู่ในสายงานที่เราพอใจและคิดว่าน่า จะเหมาะสม จึงได้เรียนต่อปริญญาโททางการศึกษา สาขาที่เลือกเรียนคือ M.Ed. ทาง International & Development Education Program จากมหาวิทยาลัย พิตสเบิร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วงนั้นดิฉันคิดว่า ถ้าเราเรียนสาขานี้การทำงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ในระดับนานาชาติน่าจะสนุกกว่าเป็นครูโดยตรง และ คงจะน่าสนใจ น่าตื่นเต้น และน่าจะทำได้ประสบการณ์ กว้างขวาง อีกอย่างหนึ่งตอนเรียนอักษรศาสตร์ก็เรียน เน้นไปทางภาษาคือ เรียนวิชาเอกภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และประวัติศาสตร์ด้วย ตอนเรียนปริญญาโทที่พิตสเบิร์ก ก็ได้เข้าเรียนด้านภาษาเพิ่มเติมจนได้ประกาศนียบัตร ภาษา จากสถาบันภาษาของมหาวิทยาลัยด้วย

หลังจากจบการศึกษาได้เข้าทำงานในกระทรวง ศึกษาธิการเลยหรือไม่

เมื่อจบมาใหม่ๆ ดิฉันเข้ารับราชการเป็นครู ที่โรงเรียนศุภการักษ์ กรมศุลกากรอยู่ ๑ เทอม สอนภาษาอังกฤษและประวัติศาสตร์หลักสูตรมัธยม- ศึกษาตอนปลาย และก็ไปเรียนต่อต่างประเทศ เมื่อจบ ปริญญาโทในปลายปี ๒๕๑๑ ก็เข้ารับราชการที่กองการ สัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และบรรจุในตำแหน่งพนักงานการต่างประเทศโท

ทำงานในกองการสัมพันธ์ต่างประเทศนานมาก ตั้งแต่ปี ๒๕๑๒-๒๕๓๖

ท่านคงมีประสบการณ์ด้านการศึกษาระหว่างประเทศอย่างทะลุปรุโปร่ง

ก็นับว่ารู้มาก แต่จะทะลุปรุโปร่งแค่ไหนไม่ทราบ เพราะในการทำงานอะไรก็ตามเราเรียนรู้ไม่รู้จบ ถ้าเราตั้งใจทำงานจริงจัง เราเรียนรู้จากงานได้ตลอด มีสิ่งใหม่ๆ เกิดเป็นความรู้และประสบการณ์ตลอดเวลา มีปัญหา ให้แก้ มีแนวทางให้คิด เพื่อเราจะได้ทำงานให้ดียิ่งๆ ขึ้น อยู่เสมอ ดิฉันทำงานทางด้านนี้อยู่ถึง ๒๔ ปี แต่งานของดิฉันก็ไม่ได้จำเจอะไร ทำทายความสามารถดี เริ่มจากการเป็นพนักงานการต่างประเทศ แล้วก็ไปเป็นหัวหน้าฝ่ายการศึกษาต่างประเทศ จากนั้นก็ไปเป็นหัวหน้าฝ่ายข่าวสารและวิทยากร หัวหน้าฝ่ายองค์การต่างประเทศ จนเป็นผู้อำนวยการกองการสัมพันธ์ต่างประเทศ ทำงานเหนื่อยตลอดเวลา แต่ได้ความรู้และประสบการณ์คุ้มค่า

ท่านคงไปต่างประเทศบ่อย

งานของดิฉันเกี่ยวข้องกับองค์การระหว่างประเทศทางการศึกษาโดยตรง เมื่อดิฉันทำงานมีประสบการณ์มากขึ้น ต้องรับผิดชอบงานกว้างขวางขึ้น ก็มีงานที่ต้องเดินทางไปต่างประเทศเป็นธรรมดา ส่วนใหญ่ก็ไปประชุมระหว่างประเทศระดับรัฐมนตรี และองค์การระหว่างประเทศหลายครั้ง ที่สำคัญ เช่น การประชุมคณะกรรมการบริหารยูเนสโก ยูนิเซฟ การประชุมสำนักงานการศึกษาระหว่างประเทศ การประชุมสภารัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

พอจะยกตัวอย่างงานหรือหน้าที่ของท่านที่เกี่ยวข้องงานสัมพันธ์กับต่างประเทศทางการศึกษาได้ไหม

คำถามนี้ดีมาก คนวงนอกที่ไม่เข้าใจงานในกองการสัมพันธ์ต่างประเทศมักจะมองว่า การไปประชุมต่างประเทศนี้น่าอิจฉา ได้ไปเที่ยว แต่ความจริงไม่ใช่เจ้าหน้าที่ของกองการสัมพันธ์ต่างประเทศ ตั้งแต่ระดับผู้น้อยถึงผู้อำนวยการ เวลาไปประชุมต่างประเทศหมายถึงการไปทำงานจริงๆ เป็นการงานหนัก ทั้งก่อนไป ระหว่างประชุม และหลังจากกลับมาแล้ว ก่อนไปก็ต้องเตรียมการสารพัด ทั้งเอกสาร เนื้อหา ประเด็นการหารือ เตรียมการเดินทางและอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้ประธานทางฝ่ายเรา ซึ่งอาจจะเป็นปลัดกระทรวงหรือรัฐมนตรีก็แล้วแต่ ระหว่างประชุมก็ต้องเครียดเกือบตลอดเวลา ต้องแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมแก้ปัญหา และต้องได้สาระตามประเด็นที่เราเกี่ยวข้อง บางครั้งต้องร่วมทำสรุปรายงานการประชุมให้เสร็จทันรายงานก่อนปิดประชุม กลับมาก็ต้องทำงานสืบเนื่องตามมติที่ประชุม ซึ่งอาจจะเป็นโครงการที่ทำภายในประเทศหรือประสานร่วมกันระหว่างประเทศหรือในภูมิภาค

งานที่ดิฉันต้องรับผิดชอบตามประเด็นที่ถามมีมาก ยกตัวอย่างให้เห็นนิดหน่อย เช่น เป็นเลขานุการคณะกรรมการฝ่ายการศึกษาของยูเนสโก อยู่กว่า ๒๐ ปี เป็นรองเลขาธิการคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ เป็นเลขานุการคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยองค์การรัฐมนตรีศึกษาแห่งชาติตะวันออกเฉียงใต้ (ซีมิโอ) รับผิดชอบโครงการการศึกษาเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างชาติและชุมชนยูเนสโก อยู่ประมาณ ๒๐ ปี แล้วยังรับผิดชอบจัดการประชุมระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศที่สำคัญๆ อีกหลายครั้ง อย่างที่บอก

ตอนแรกว่าทำงานเหน็ดเหนื่อยตลอด ส่วนรายการ
เที่ยวนี้ไม่ต้องพูดถึง ส่วนใหญ่อยู่ในห้องประชุมและ
เตรียมตัวประชุม จะเที่ยวบ้างก็อาจจะมิ หาเอาเอง
นอกเวลาประชุมและเมื่องานเสร็จแล้ว แต่ก็ทำให้มีหูตา
กว้างขวางและได้เห็นโลกกว้าง เพราะได้มีโอกาสดูงาน
ในต่างประเทศกว่า ๑๐๐ ครั้ง และได้พบผู้คนที่
หลากหลายเชื้อชาติ และเป็นงานที่ไม่น่าเบื่อและจำเจ
ได้เรียนรู้อะไรใหม่ๆ ช่วยให้ทันคนทันโลก

ท่านพ้นจากงานด้านการศึกษาระหว่างประเทศ ช่วงไหน

ดิฉันเป็นผู้อำนวยการกองการสัมพันธ์ต่าง
ประเทศ ในช่วงปี ๒๕๓๒-๒๕๓๖ คือหลังจากทำงานใน
กองนี้ตั้งแต่แรกเข้าทำงานปี ๒๕๑๒ เป็นเวลา ๒๐ ปี
เมื่อเป็นผู้อำนวยการ ครบ ๔ ปี ตามแนวนโยบายช่วงนั้น
ตำแหน่งผู้บริหารมักไม่เกิน ๔ ปี ดิฉันก็ได้รับแต่งตั้ง
เป็นรองอธิบดีกรมวิชาการเป็นกรมแรก เป็นการ
ทำงานที่แตกต่างไปจากเดิมที่มีประสบการณ์มายาวนาน
เป็นครั้งแรก จากนั้นก็ถูกย้ายไปอยู่กรมการศึกษา
นอกโรงเรียนและกรมอื่นๆ ในเวลาไม่ห่างกันมาก
เทียบช่วงแรกที่ทำงานนั่งอยู่ที่เดียว กับช่วงหลังที่ย้าย
ไปโน่นมานี่แทบเก็บกระเป๋าไม่ทัน แล้วเหมือนเราอยู่
ในน้ำนิ่งกับในน้ำวน

ปี ๒๕๓๖ เป็นรองอธิบดีกรมวิชาการ ปี ๒๕๓๗
รองอธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียน ปี ๒๕๓๘ เป็นผู้
ตรวจราชการกระทรวง ปี ๒๕๔๑ เป็นเลขาธิการคณะ
กรรมการข้าราชการครู (ก.ค.) ปี ๒๕๔๒ เป็นรอง
ปลัดกระทรวง ปี ๒๕๔๔ เป็นเลขาธิการคณะกรรมการ
การศึกษาเอกชน ปี ๒๕๔๗ จนถึงปัจจุบันเป็น
เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาระดับพื้นฐาน

งานที่ท่านทำตลอดช่วงเวลาที่เป็น้ำนิ่งกับน้ำวน มีผลต่อการดูแลงานการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างไร หรือไม่

ไม่ว่าช่วงน้ำนิ่งหรือน้ำวนก็มีความสำคัญทั้งสิ้น
ไม่ใช่ว่าจะมีความสัมพันธ์ต่อตำแหน่งหน้าที่การงานใน
ปัจจุบันเท่านั้น การทำงานทุกวันนี้มีความสำคัญต่อวัน
ถัดไปเสมอ เพราะงานที่เราทำทุกวันนี้จะกลายเป็น
ประสบการณ์ต่อการทำงานในวันต่อไป เมื่อคิดเป็น
ระยะเวลาที่นานเป็นเดือนเป็นปีและหลายสิบปี ก็เท่ากับ
เรามีประสบการณ์ตามวันเวลาที่เราได้ทำงานมา

ช่วงที่ทำงานด้านการศึกษาต่างประเทศก็ให้
ความรู้และประสบการณ์มากต่อการทำงานได้ถึงความ
ช่วยเหลือจากต่างประเทศมาพัฒนาประเทศไทย เช่น
โครงการความร่วมมือต่างๆ ด้านการศึกษา การพัฒนา
ครูและการจัดหาทุนการศึกษามาให้ครู ในช่วงหลังที่มี
โอกาสได้เปลี่ยนย้ายงานไปหลายลักษณะในหลายกรม
ก็ได้ทำงานแก้ปัญหาภายในประเทศ และเมื่อรวมเวลา
และประสบการณ์ที่ได้ตลอดเวลายาวนานก็ทำให้เรามี
ความรอบรู้กว้างขวางขึ้นทั้งทางหลักการ หลักวิชา
และแนวทางการปฏิบัติ แต่แม้จะคิดว่าเรามีความรอบรู้
และประสบการณ์มาพอดตัวก็ยังคงต้องเรียนรู้เพิ่มเติม
อยู่ตลอดเวลา การทำงานแม้เป็นเรื่องที่เคยทำมาแล้ว
ก็อาจจะใช้วิธีเดิมไม่ได้เพราะต้องปรับให้เหมาะสมกับสภาพ
และเวลาที่เปลี่ยนไป ตลอดจนกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง

สมัยเป็นรองอธิบดีกรมวิชาการได้ทำงานเกี่ยวกับการ
พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนในสถานศึกษา
ระดับต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ดูแลงานแนะแนว
และการบริหารงบประมาณ พอเป็นรองอธิบดีกรมการ
ศึกษานอกโรงเรียน ก็ได้ประสบการณ์ทางการจัดการ
ศึกษานอกระบบและการพัฒนาหลักสูตรที่ต่างมิติออกไป
พอเป็นผู้ตรวจราชการกระทรวง งานก็เปลี่ยนไปเป็น

รูปแบบของการกำกับ ติดตาม ประเมินงานต่างๆ อันเป็นภารกิจของกระทรวงที่หน่วยงานต่างๆ ทั้งเล็กและใหญ่ของกระทรวงปฏิบัติอยู่ทั้งภารกิจตามนโยบายหลักและนโยบายพิเศษเร่งด่วน ดิฉันเป็นผู้ตรวจราชการอยู่ถึง ๓ ปี นับว่านานมากสำหรับตำแหน่งนี้ ทำให้ทราบกิจการงานที่หลากหลายของกระทรวงที่หน่วยงานทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาครับผิดชอบอยู่ โดยเฉพาะได้ดูผลงานของภาคอีสานตอนล่าง ซึ่งมีนักเรียนและสถานศึกษามากที่สุดและยากจนที่สุด เช่น ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ นครราชสีมา และชัยภูมิ

ที่ผ่านมาทั้งหมดท่านชอบหรือเห็นว่างานใดน่าสนใจที่สุด

น่าสนใจทุกงาน ต่างกันตรงที่ดิฉันได้มีเวลาคลุกคลีใกล้ชิดกับงานต่างๆ ไม่เท่ากัน ถ้าพิจารณาจากช่วงเวลาแรกที่ดิฉันทำงานด้านการศึกษาต่างประเทศเป็นเวลานานมาก ก็ต้องบอกว่าชอบงานประเภทนี้ เพราะถ้าไม่ชอบก็คงหาทางขอไปทำงานอื่นนานแล้ว ที่สำคัญเป็นงานที่ตรงแนวกับที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมา แต่เมื่อเวลาผ่านไปก็เป็นธรรมดาที่เราจะต้องได้รับมอบหมาย ให้ทำงานอื่นๆ ซึ่งดิฉันก็พร้อมที่จะทำงานทุกอย่างที่ได้รับมอบหมาย ดิฉันไม่เคยเลือกว่าขอทำงานนี้ ชอบงานนี้ ไม่ชอบงานนั้น ไม่ทำได้ไหม เราเป็นข้าราชการ ผู้บังคับบัญชามอบหมายงานอะไรให้ก็พยายามทำเต็มที่

งานหนึ่งที่ดิฉันคิดว่ามีความสำคัญและน่าสนใจมาก คือ งานส่งเสริมและพัฒนาอาชีพครู ตอนที่ดิฉันเป็นเลขาฯ ก.ค. ก็ได้ทำงานหลายอย่าง เช่น พยายามแก้ไขกฎ ก.ค. ที่ ๑๓ เพื่อช่วยผู้บริหารนอกสถานศึกษาให้มีตำแหน่งสูงขึ้น ปรับปรุงเกณฑ์การประเมินผลงานของครูโดยเน้นที่คุณภาพของงาน การแก้ไขปัญหา

หนี้สินครู ดิฉันคิดว่าการส่งเสริมคุณภาพ และความก้าวหน้าของครูเป็นเรื่องใหญ่ ถ้าเราหวังให้การปฏิรูปการศึกษาประสบผลสำเร็จ แต่ดิฉันอยู่ ก.ค. ได้ไม่นาน ก็ได้รับมอบหมายให้กลับมาทำงานด้านต่างประเทศอีก โดยเป็นรองปลัดกระทรวง และไปเป็นเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ได้นานถึง ๒ ปี ซึ่งก็ทำให้ได้รู้จักทั้งโรงเรียนของรัฐและเอกชน สภาพการทำงานที่มีบริบทแตกต่างกันเพราะโรงเรียนรัฐไม่ต้องคำนึงถึงต้นทุน ในขณะที่เอกชนต้องมีการลงทุนมีความสามารถในการอยู่รอดและการแข่งขัน ดิฉันพยายามพัฒนาคุณภาพของมาตรฐานโรงเรียนเอกชน แต่บางครั้งก็อาจทำให้เจ้าของโรงเรียนไม่พอใจ เนื่องจากการดำเนินการเชิงธุรกิจก็ต้องคำนึงถึงต้นทุนและกำไร ดิฉันถือว่าคุณภาพการเรียนการสอนหรือการพัฒนาหลักสูตรและคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนทุกอย่างขึ้นอยู่กับคุณภาพของครูและความเอาใจใส่ที่ครูให้การเรียนการสอน ตลอดจนความใกล้ชิดกับนักเรียน

ดิฉันคิดว่า งานส่งเสริมคุณภาพครูนั้นควรได้ทำกัน อย่างจริงจังต่อเนื่องและการดูแลคุณภาพของครูทั้ง ภาครัฐและเอกชนควรจะเท่าเทียมกัน รวมทั้งเงินเดือน สวัสดิการและความเจริญก้าวหน้า

ดิฉันได้ทำวิจัยเกี่ยวกับปัญหานี้สินของครู ภาครัฐตอนเรียนหลักสูตรของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๑๔๑ และการศึกษาความเสมอภาค ระหว่างครูโรงเรียนเอกชนกับข้าราชการครู ตอนเรียน หลักสูตรการเมืองและการปกครอง รุ่นที่ ๖ ของ สถาบันพระปกเกล้าฯ ซึ่งเป็นประโยชน์ในการวางแผน การแก้ไขระยะยาวในการยกระดับคุณภาพชีวิตของครู เพื่อให้มีกำลังใจในการปฏิบัติงานเพื่อการสั่งสอนศิษย์

ตอนท่านเป็นปลัดกระทรวงได้ทำงานส่งเสริม ครูอย่างไรบ้าง

ในช่วงที่ดิฉันเป็นปลัดกระทรวง กระทรวง- ศึกษาธิการอยู่ในระหว่างการปรับเปลี่ยนโครงสร้างใหม่ ซึ่งเราก็ทราบกันดีว่ามีการรวมกระทรวงศึกษาธิการ เข้ากับทบวงมหาวิทยาลัย และแยกหน่วยงานบางส่วน ไปสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม ปัจจุบันกระทรวงศึกษา- ธิการมีหน่วยงานหลักอยู่ ๕ หน่วย คือ สำนักงาน ปลัดกระทรวง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) และสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) การ ปรับโครงสร้างใหม่ยึดหลักการกระจายอำนาจเป็น สิ่งสำคัญ ผู้บริหารสูงสุดของแต่ละหน่วยงานหลัก เหล่านี้เป็นข้าราชการระดับสูงเสมอกันคือ ซี ๑๑ มีอำนาจ หน้าที่ในการบริหารค่อนข้างจะเป็นอิสระต่อกัน สำนักงาน ปลัดกระทรวงมีบทบาทหน้าที่หนักไปในการกำกับ ติดตามผลการปฏิบัติงาน และประสานการปฏิบัติงาน

ของส่วนราชการต่างๆ ในกระทรวง เร่งรัดติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามนโยบาย และแผนงานของกระทรวง สำนักบริหารงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง ซึ่งบริหาร และดำเนินงานในรูปคณะกรรมการ มีปลัดกระทรวง เป็นประธานคณะกรรมการ ตอนที่ดิฉันเป็นปลัด กระทรวงก็สนับสนุนเต็มที่ในเรื่องการส่งเสริมพัฒนา คุณภาพครูและนักเรียน แต่แม้จะย้ายมาเป็นเลขาธิการ สพฐ. แล้วดิฉันก็สามารถส่งเสริมสนับสนุนได้ เพราะ สพฐ. เองทำงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในหลายลักษณะมาก คุณภาพการศึกษา คุณภาพครู และคุณภาพเด็กและเยาวชนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ เกี่ยวข้องใกล้ชิดกันมาก

ดิฉันได้จัดกิจกรรมหลายอย่างที่มุ่งจะพัฒนา คุณภาพชีวิตเด็ก โดยเฉพาะที่ขาดโอกาส เช่น การหาทุน ศึกษาต่อทั้งในและต่างประเทศ การพัฒนาครูด้าน ภาษาและ ICT เรามีสถาบันฝึกอบรมครูที่วัดไร่ขิง ดิฉันทำหน้าที่เป็นนายกสภาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล รองนายกสภาสถาบันราชภัฏ นายกสภาสถาบันเทคโนโลยี ปทุมวัน และนายกสถาบันการศึกษาและการค้าของอังกฤต ฯลฯ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหน่วยงานหัวใจของกระทรวงศึกษาธิการ ใช่ไหม

ขอพูดอย่างนี้ว่า กระทรวงศึกษาธิการเวลานี้ มีหัวใจ ๕ ห้อง กระทรวงศึกษาธิการจะมีสุขภาพดีต่อ เมื่อหัวใจทั้ง ๕ ห้องนี้เต้นสม่ำเสมอ ไม่มีการเกิด เส้นเลือดอุดตันที่ห้องใดห้องหนึ่ง สพฐ. เป็นหัวใจ ห้องหนึ่งซึ่งอาจจะจะเป็นห้องที่ใหญ่กว่าเขา อย่าง

ที่เราารู้ๆ กันว่า สพฐ. ประกอบด้วยหน่วยงานที่เคยเป็นระดับกรมขนาดใหญ่มาก่อนถึง ๓ กรม คือ กรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา กรมวิชาการและบางส่วนของสำนักงานปลัดกระทรวง โดยเฉพาะในส่วนภูมิภาค สพฐ. จึงนับได้ว่าเป็นหน่วยงานใหญ่ และมีความสำคัญมากเพราะต้องดูแลรับผิดชอบการศึกษาพื้นฐาน ๑๔ ปีแรกของเยาวชนของชาติตั้งแต่อนุบาลจนถึงมัธยมปลาย งานของ สพฐ. จึงครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ ในส่วนกลางมี ๑๒ สำนักงาน ในส่วนภูมิภาคมีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ๑๗๕ เขต มีโรงเรียนประมาณ ๓ หมื่นกว่าโรง มีนักเรียนประมาณกว่า ๑๐ ล้านคน มีครูและบุคลากรทางการศึกษากว่า ๔ แสนคน มีงบประมาณในปี ๒๕๔๗ ถึงสามหมื่นล้านบาท

ขอบข่ายหน้าที่การรับผิดชอบของ สพฐ. คือ จะต้องควบคุมการบริหารราชการและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดทำข้อเสนอนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษา มาตรฐานการจัดหลักสูตรการศึกษา กำหนดหลักเกณฑ์แนวทางการดำเนินการสนับสนุน ทรัพยากรและบริหารงบประมาณ ส่งเสริมเครือข่าย การนำเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้ การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล พัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา การจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ ผู้ด้อยโอกาสและที่มีความสามารถพิเศษ ส่งเสริมจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ และสถาบันสังคมอื่นของเขตพื้นที่การศึกษา เป็นต้น

การศึกษาขั้นพื้นฐานสร้างเยาวชนของชาติ เวลานี้ อนาคตของชาติอยู่ในมือของท่าน

ฟังแล้วทำให้รู้สึกเหมือนดิฉันตัวโตขึ้นอีก ๑๐ เท่า

แต่ที่จริงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของงานการศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติขึ้นอยู่กับครูและบุคลากรทางการศึกษาเกือบ ๔ แสนคนที่ดิฉันกล่าวแล้วนั้นและรวมทั้งพ่อแม่ผู้ปกครองและประชาชนในชุมชนและท้องถิ่นทั่วประเทศด้วย การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๔๒ เน้นเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน และให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสนองความต้องการของชุมชนท้องถิ่นมาก การกระจายอำนาจก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาจะปฏิบัติงานกระจายอยู่ทั่วประเทศ ในส่วนกลางสำนักงาน สพฐ. ประกอบด้วย ๑๒ สำนัก ซึ่งประสานการดำเนินงานกับบุคลากรในเขตพื้นที่การศึกษา ๑๗๕ แห่งทั่วประเทศ ในการส่งเสริมสนับสนุน กำกับดูแลให้การดำเนินงานในเขตพื้นที่เหล่านั้นให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเร่งรัดติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาให้สัมฤทธิ์ผล แต่หน่วยปฏิบัติจริงๆ คือ สถานศึกษา ครู อาจารย์ ผู้บริหารสถานศึกษา รวมทั้งตัวนักเรียนเอง ซึ่งจะต้องได้รับความร่วมมือส่งเสริมสนับสนุนติดตามดูแลอย่างใกล้ชิดจากคณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา พ่อแม่ผู้ปกครอง ประชาชนในชุมชน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกหน่วย ทั้งหน่วยปฏิบัติและหน่วยส่งเสริมสนับสนุนมีความสำคัญมากในการพัฒนาเด็ก

ดิฉันในฐานะเลขาธิการของ สพฐ. มีหน้าที่ดูแลให้การปฏิบัติงานในหน่วยต่างๆ ในสังกัดให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น ให้หัวใจห้อง สพฐ. ของกระทรวงศึกษาธิการมีการสูบน้ำดีโล่หิตที่สิ้นไหล ไม่เกิดการอุดตัน ให้งานบรรลุผลตามความคาดหวังของชาติ

ท่านพอใจกับการปฏิบัติงานในฐานะเลขาธิการ สพฐ. มากน้อยเพียงไร

ดิฉันตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาระดับพื้นฐานเป็นอย่างดี งานพัฒนาเยาวชนของชาติ ทางด้านการศึกษาเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลากหลายกลุ่ม หลายฝ่ายมาก เป็นงานที่เราจะหวังผลทันตาเห็นไม่ได้เลย

เป็นงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะครูอาจารย์ที่ปฏิบัติการสอน และบุคลากรที่ทำหน้าที่ส่งเสริมให้มีความสนับสนุน ในขณะนี้ความพร้อมของครูอาจารย์ที่ทำหน้าที่ปฏิบัติการสอนและความพร้อมในด้านการให้ความสนับสนุน ในสถานศึกษาแต่ละแห่งและในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา

ซึ่งยังไม่เท่ากัน มีผลให้คุณภาพของสถานศึกษาและคุณภาพการศึกษายังมีความแตกต่างกันอยู่มาก ดังนั้นจึงยังมีงานอีกมากที่เกี่ยวข้องที่จะต้องค่อยๆ ทำกันไป เช่น การพัฒนาคุณภาพครู การเพิ่มพูนประสบการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา การสร้างแหล่งการเรียนรู้ อย่างทั่วถึงและทันสมัย การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการกระบวนการเรียนรู้ การสร้างสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย แม้แต่การปรับปรุงสถานศึกษาที่ทรุดโทรม และสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีภายในสถานศึกษาก็ยังจะต้องดำเนินการอีกมาก สิ่งเหล่านี้นำไปสู่คุณภาพการศึกษา และจะทำให้สถานศึกษามีคุณภาพใกล้เคียงกันได้ ซึ่งจะช่วยให้เด็กและเยาวชนทั่วประเทศมีโอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษา

ขอทราบงานที่ท่านได้ทำมาที่รู้สึกภูมิใจมากและงานสำคัญที่ท่านคิดจะทำต่อไป

งานที่ท่านมาแล้วซึ่งดิฉันภูมิใจมากคืองานด้านการต่างประเทศ ซึ่งทำให้ไทยมีบทบาทในเวทีด้านการศึกษาโลก โดยเฉพาะองค์การยูเนสโก ยูนิเซฟและสหประชาชาติ องค์การภูมิภาค เช่น ซีมีโอ อาเซียน เอเปค การขยายงานการศึกษานอกโรงเรียนและการสอนวัฒนธรรมไทยในต่างประเทศ โครงการการศึกษาเผยแพร่วรรณคดีระหว่างชาติ การดำเนินการโครงการจัดหาทุนการศึกษาให้แก่เด็กด้อยโอกาสและยากจน โดยการเขียนเรียงความ การจัดทำโครงการ ๑ ทุน ๑ อำเภอ ให้แก่เด็กยากจนจากทุกอำเภอไปศึกษาต่อทั้งในและต่างประเทศ การจัดหางานทำและการจัดทัศนศึกษาสำหรับนักเรียนระหว่างปิดภาค การแต่งตั้งผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา ผู้อำนวยการเขตและผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา และการปรับปรุงการบริหารงานของเขตพื้นที่การศึกษา

ส่วนงานที่คิดว่าทำต่อไปคือ การแก้ไขปัญหาขาดแคลนครูและบุคลากรทางการศึกษาตลอดจนการยกระดับคุณภาพชีวิตของครูในด้านต่างๆ การปรับปรุงอาคารสถานที่เรียนและการพัฒนาด้านอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย รวมทั้งการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนให้ประเทศไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การพัฒนาครูและนักเรียนด้านเทคโนโลยีและภาษาต่างประเทศและการส่งเสริมให้บุคลากรทางการศึกษาครูได้มีโอกาสไปศึกษาและดูงานในต่างประเทศ การแลกเปลี่ยนครู นักเรียนทั้งในและต่างประเทศ

ท่านผู้อ่านได้รู้จักผู้หญิงเก่งของกระทรวงศึกษาธิการ นางพรนิภา ลิมปพยอม เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คนปัจจุบัน ซึ่งประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงานราชการขึ้นมาถึงตำแหน่งสูงสุด ตำแหน่งหน้าที่การงานที่ท่านผู้นี้ได้รับเป็นลำดับตลอดชีวิตการทำงานของท่านแสดงให้เห็นถึงความรู้ความสามารถ ความมีประสบการณ์ ความมุ่งมั่นตั้งใจและความวิริยะอุตสาหะในการทำงาน จึงได้รับความไว้วางใจจากผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงศึกษาธิการให้ดำรงตำแหน่งที่มีเกียรติและมีความสำคัญต่อชาติตลอดมาเป็นลำดับ จนถึงตำแหน่งที่ท่านดำรงอยู่ในปัจจุบัน

นางพรนิภา ลิมปพยอม มิใช่ว่าจะประสบความสำเร็จในชีวิตการรับราชการ น้อยคนนักไม่ว่าหญิงหรือชายจะประสบความสำเร็จได้ถึงขนาดนี้เท่านั้น ในชีวิตครอบครัวและสังคมก็ประสบความสำเร็จอย่างยอดเยี่ยมที่ควรจะได้นำมากล่าวไว้ ณ ที่นี้ด้วย ท่านสมรสกับ ดร.ไพบูลย์ ลิมปพยอม อดีตผู้อำนวยการองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ซึ่งปัจจุบันเป็นเลขาธิการมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม มีบุตรธิดา ๓ คน คือ ดร.พิรพร จบปริญญาตรีเกียรตินิยม อันดับหนึ่งจากคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย ปริญญาโทและปริญญาเอกวิศวกรรมไฟฟ้า จากมหาวิทยาลัยมิชิแกน สหรัฐอเมริกา น.ส.กรรณัท จบปริญญาตรีเกียรตินิยมอันดับสองจากคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จบปริญญาโทและกำลังศึกษาปริญญาเอกวิศวกรรมไฟฟ้า ที่มหาวิทยาลัยแมริแลนด์ สหรัฐอเมริกา และ น.ส.กรรภัทร จบปริญญาตรีเกียรตินิยมอันดับสองจากคณะบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และปริญญาโทด้านเศรษฐศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยมิชิแกน สหรัฐอเมริกา ครอบครัวลิมปพยอม ได้รับคัดเลือกเป็นครอบครัวประชาธิปไตยตัวอย่าง ประจำปี ๒๕๔๖

ในส่วนตัวของนางพรนิภา ลิมปพยอม เคยเป็นนายกสมาคมนิสิตเก่าอักษรศาสตร์ จุฬาฯ ๒ สมัย ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๕ - ๒๕๓๘ ได้รับคัดเลือกเป็นนิสิตเก่า

อักษรศาสตร์ดีเด่นในปี ๒๕๔๐ โดยได้รับพระราชทานพระเกียรติทองคำจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ตำแหน่งเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่นางพรนิภา ลิมปพยอม ดำรงอยู่ในขณะนี้มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ และตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาก เป็นงานความรับผิดชอบที่ยิ่งใหญ่ และคงจะเป็นงานที่ท้าทายความสามารถของผู้รับผิดชอบ ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์สูง เช่น นางพรนิภา ลิมปพยอม หวังว่าท่านคงจะฝากผลงานการบริหารงานและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชาติที่โดดเด่น และให้โอกาสวารสารวิชาการนำมาเสนอให้ได้ทราบต่อไป

คุณภาพ

ของสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

สมควร เพ็ญพิทักษ์*

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “คุณภาพ” ก็คงจะหนีไม่พ้นเรื่องของเกณฑ์การประเมินมาตรฐาน หรือตัวชี้วัดประสิทธิภาพต่างๆ ที่จะช่วยให้เราคาดหมายสิ่งที่เราต้องการจะวัด ว่ามีคุณภาพเพียงใด ตัวอย่างง่ายๆ ถ้าเราขับรถตามรถคันหน้าที่มีสภาพ บุบิบ ปุๆ ปะปะ หลายแห่ง แถมที่ท้ายรถยังมีข้อความว่า “นักบ่ยอมไม่กลัวบาดแผล” เราคงต้องชะลอความเร็วลงหน่อย แล้วตั้งใจตัวเองว่าจะขับรถตามรถคันหน้าต่อไปได้ไหม นั่นเพราะเราประเมินคุณภาพการขับรถคันหน้าจากสภาพที่เราเห็น

ในเรื่องสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเบื้องต้นก็คงเช่นเดียวกัน ในลักษณะของผู้ชมผู้ใช้สื่อดังกล่าว จะให้ความสนใจกับสภาพที่เห็นจากจอคอมพิวเตอร์เป็นประการแรกก่อน แต่แค่สภาพที่เห็นในการวัดคุณภาพสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเท่านั้นยังไม่เพียงพอ จึงได้มีความพยายามที่จะจัดทำเกณฑ์การประเมินสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนไว้อย่างหลากหลาย โดยคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญของสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ๔ ประการเป็นหลัก (ธนอมพร, ๒๕๔๑ : ๘-๑๐) คือ

๑. สารสนเทศ (information) หมายถึง เนื้อหาสาระ (content) ที่ผู้ผลิตพัฒนามารวบรวมเรียบเรียง

* นักวิชาการศึกษา ๖ ว สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

มาอย่างดีแล้ว เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งในลักษณะของการนำเสนอที่อาจแตกต่างกันไป ตามแต่ละประเภทสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่ออกแบบ และเนื้อหาี่เองจะเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยแยกความแตกต่างระหว่างสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนกับเกมทั่วไปที่มุ่งแต่ความสนุกสนานเพลิดเพลิน

๒. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individualization) กล่าวคือสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนจะต้องมีการยืดหยุ่นมากพอที่ผู้เรียนจะมีอิสระในการควบคุม

การเรียนรู้ของตนได้ ซึ่งมีอยู่หลายลักษณะ เช่น การควบคุมเนื้อหา การควบคุมลำดับของการเรียน และการควบคุมการฝึกปฏิบัติหรือการทดสอบ

๓. การปฏิสัมพันธ์ (interaction) หรือการโต้ตอบระหว่างผู้เรียนกับคอมพิวเตอร์ซึ่งก็คือผู้สอนในขณะนั้น การโต้ตอบที่ดีจะต้องมีการคิดวิเคราะห์ออกแบบให้เหมาะสม สัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับบทเรียนและเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

๔. การให้ผลป้อนกลับโดยทันที (immediate feedback) ซึ่งตามแนวคิดของสกินเนอร์ (Skinner) การให้ผลป้อนกลับจะเป็นการเสริมแรง (reinforcement) อย่างหนึ่ง ที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนได้เป็นอย่างดี ลักษณะของการให้ผลป้อนกลับโดยทันทีที่จะช่วยแยกให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนกับสื่อการนำเสนออื่น คือ การให้ผลป้อนกลับในลักษณะของการประเมินความเข้าใจของผู้เรียน

ฉะนั้นภาพรวมของเกณฑ์การประเมินสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนทั่วไป จึงจะให้ความสำคัญในเรื่องเนื้อหา (content) และการออกแบบระบบการเรียนการสอน (instructional design) เป็นหลัก

เนื้อหาบทเรียนที่ดีจะต้องมีความถูกต้องตามหลักวิชา เป็นปัจจุบันไม่ล้าสมัย โครงสร้างเนื้อหาชัดเจนมีความสัมพันธ์ต่อเนื่อง นั่นคือควรจะต้องมีการออกแบบบทเรียนที่ดี นำทางผู้เรียนให้เกิดความเข้าใจและจำเนื้อหาได้ มีการจัดระบบเนื้อหาสัมพันธ์กับความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมของผู้เรียนหรือปูพื้นความรู้เดิมเพื่อเชื่อมโยงไปสู่ความรู้ใหม่ มีลำดับขั้นตอนของการนำเสนอความยากง่าย มีการนำเสนอวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนรู้ล่วงหน้าถึงประเด็นสำคัญของเนื้อหา คำโครงเนื้อหาอย่างกว้างๆ ผู้เรียนจะสามารถผสมรายละเอียดส่วนย่อยให้สัมพันธ์กับเนื้อหาส่วนใหญ่

ทำให้ผลการเรียนรู้มีประสิทธิภาพขึ้น ที่สำคัญเนื้อหาควรจะนำเสนอได้ตรงและครอบคลุมตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ เหมาะสมกับระดับความยากง่ายของผู้เรียน และมีการใช้ภาษาที่ถูกต้องทั้งตัวสะกด ไวยากรณ์ ข้อความและการออกเสียง

ในเรื่องของการออกแบบระบบการเรียนการสอนเป็นขั้นตอนสำคัญในการกำหนดว่าบทเรียนจะออกมาในลักษณะใด ระบบการเรียนการสอนที่ดีควรต้องมีการกำหนดจุดประสงค์ (objective) และระดับผู้เรียนที่ชัดเจน นำเสนอถูกต้องตามลำดับขั้นของประเภทสื่อที่ต้องการนำเสนอ นั่นคือ ผู้ผลิตต้องทราบว่าจะนำเสนอสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในลักษณะใด จะเป็นแบบสอนเนื้อหา (tutorial) แบบฝึกหัด (drill) สถานการณ์จำลอง (simulation) เกมการสอน (game) หรือหลายอย่างผสมกัน ซึ่งการจะออกแบบเป็นประเภทใดนั้นควรคำนึงถึงความสมเหตุสมผลในการนำเสนอทุกๆ ด้าน

และตามหลักจิตวิทยา การดึงดูดความสนใจถือเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญที่จะนำไปให้ผู้เรียนไปสู่พฤติกรรมเป้าหมาย ซึ่งระบบการเรียนการสอนที่ดีควรต้องมีความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบคือ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ไม่ได้ลอกเลียนแบบใครและปฏิบัติได้จริงไม่ใช่สิ่งเพื่อฝัน มีการปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนอย่างเหมาะสม สนองความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งผู้เรียนอ่อน ปานกลาง และเก่ง ให้โอกาสผู้เรียนควบคุมลำดับการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีแบบฝึกปฏิบัติหรือแบบฝึกหัดและการประเมินผลที่ครอบคลุมจุดประสงค์ เพราะการวัดและการประเมินผลจะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนที่ไม่ควรจะขาดหายไป การวัดและการประเมินผลก่อนเริ่มต้นเรียนเป็นการกระทำเพื่อจัดวางตำแหน่งของผู้เรียนเพื่อให้ทราบว่าผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานจำเป็นเพียงพอต่อการเรียนหรือไม่ ส่วนการประเมินผล

ในระหว่างเรียนเพื่อตรวจสอบความรู้ความสามารถของผู้เรียนขณะเรียนและการประเมินผลหลังสิ้นสุดการเรียนจะเป็นการสรุปผลการเรียนที่ผ่านมาซึ่งเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับการให้ผลป้อนกลับ (feedback) เพื่อเสริมแรงอย่างเหมาะสม การให้ผลป้อนกลับที่ดีควรจะเป็นผลป้อนกลับในเชิงบวก (positive) เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้สึกที่ดี เช่น การให้คำชม การให้รางวัล มีคำอธิบายเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้เรียนทราบว่าทำถูกหรือผิดอย่างไร ซึ่งนอกจากจะเป็นการเสริมแรงแล้ว ยังเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนพยายามคิดหาคำตอบที่ถูกต้องต่อไป แต่ทั้งหมดนี้ข้อสำคัญอีกอย่างหนึ่งของการออกแบบระบบการเรียนการสอนที่ผู้ผลิตและพัฒนาต้องคำนึงถึงก็คือ ระบบจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์เป็น เพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

นอกจากในเรื่องของเนื้อหา และการออกแบบระบบการเรียนการสอน ซึ่งถือเป็นเกณฑ์หลักๆ ในการประเมินคุณภาพสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่เกือบทุกค่ายหรือทุกๆ สำนักที่จัดประกวดหรือตรวจประเมินคุณภาพสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนจะวางหลักเกณฑ์ไว้โดยใช้ชื่อ

เรียกแตกต่างกันออกไปแล้ว เกณฑ์ประกอบอื่นในทัศนะของผู้เขียนที่เห็นว่าสำคัญก็คือเรื่องของการออกแบบหน้าจอ (screen design) เอกสารหรือคู่มือประกอบ และเทคนิคที่ใช้ในการผลิต

การออกแบบหน้าจอ ในสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่ดีก็คือรูปลักษณะที่เราเห็นที่หน้าจอคอมพิวเตอร์ แต่ก็ไม่ใช่เพียงการมองผ่านแค่บางหน้าจอ หากต้องเป็นการมองเพื่อพิจารณาต่อเนื่องตลอดทั้งเรื่อง ในสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่ดีควรจะมีการจัดวางองค์ประกอบที่หน้าจอได้อย่างเหมาะสม สวยงาม ง่ายต่อการใช้ รูปแบบตัวอักษรมีขนาด สี ชัดเจน อ่านง่าย เหมาะสมกับวัยผู้เรียน ใช้สีได้อย่างเหมาะสมกลมกลืน สื่อความหมายสอดคล้องกับแนวของเนื้อหา การใช้ปุ่มข้อความ หรือแถบข้อความ หรือรูปภาพ ชัดเจนเหมาะสมและถูกต้อง เพราะปุ่มจะเป็นสิ่งกำหนดทิศทางเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าไปยังบทเรียนได้ตามความประสงค์ การใช้กราฟิกเป็นปุ่มกำหนดทิศทางทำให้ดูน่าสนใจ แต่ข้อเสียคือ หากใช้ขนาดไม่เหมาะสมอาจใช้เวลาในการถ่ายโอนข้อมูลนาน ดูเกะกะ และถ้าใช้เอฟเฟกต์ในการแสดงปุ่มมากไป ผู้ใช้ก็จะไม่เข้าใจ จึงควรมี

ความสม่ำเสมอในการใช้ปุ่ม สัญลักษณ์ต่างๆ เป็นสากล เช่น การกำหนดทิศทางใช้ลูกศร ผู้ใช้จะเข้าใจง่าย สะดวกขึ้น

ในการใช้สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เพื่อที่จะหวังผลให้ได้เต็มตามประสิทธิภาพของสื่อ เอกสาร หรือคู่มือประกอบย่อมเป็นเรื่องจำเป็น ต้องเป็นที่ยอมรับกันว่า ณ ปัจจุบันในประเทศไทยของเรา พื้นฐานความรู้ทางด้านคอมพิวเตอร์ทั้งผู้เรียนและผู้สอนทุกคนไม่เท่ากัน ฉะนั้นการมีคู่มือการใช้โปรแกรมที่ดี จะเป็นสิ่งหนึ่งที่จะช่วยในการเรียนรู้ได้ดีขึ้น

ในเรื่องของเทคนิคที่ใช้ในการผลิตนั้น จะเป็นเกณฑ์ประกอบที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะมาช่วยควบคุมคุณภาพของสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน และเป็นตัวช่วยที่จะแบ่งประเภทของสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนให้ชัดเจน ในลักษณะของสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนแบบใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์เดี่ยวๆ (standalone) และระบบที่ใช้ผ่านเว็บ อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศที่พัฒนาก้าวไกลอย่างไม่หยุดยั้ง ในขณะนี้

เพราะสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนระบบที่ใช้ผ่านเว็บจะต้องใช้โปรแกรมเว็บเบราว์เซอร์ (web browser) เป็นเครื่องมืออ่านเอกสารบนเว็บ ที่เรารู้จักกันดีก็คือ Internet Explorer และ Netscape เพราะมีลงอยู่ในเครื่องคอมพิวเตอร์เกือบทุกเครื่องแล้ว ผู้ใช้สามารถใช้ได้ทันที

ในส่วนของโปรแกรมที่ใช้ในการสร้างและพัฒนาสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่เราจะใช้ผ่านเว็บสามารถแยกออกได้เป็น ๒ ประเภท คือประเภท Web Authoring เช่น Front Page, Dreamweaver ฯลฯ พวกนี้สามารถแสดงผลได้ทั้งในเครื่องคอมพิวเตอร์เดี่ยวๆ และผ่านเว็บ แต่อีกประเภทหนึ่งคือ Web Programming เช่น ASP, CGI, PHP ฯลฯ พวกนี้

ส่วนใหญ่จะเป็นโปรแกรมสำหรับประมวลผลข้อมูลบนเซิร์ฟเวอร์ เช่น ระบบฐานข้อมูลผู้เรียน ระบบประเมินผลผู้เรียน (คลังข้อสอบ) ฯลฯ ซึ่งไม่สามารถแสดงผลให้เห็นได้ในเครื่องคอมพิวเตอร์เดี่ยวๆ

ฉะนั้นเกณฑ์ในเชิงเทคนิคที่จะใช้ประเมินคุณภาพสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนทั้งสองประเภทจึงต้องแตกต่างกัน ในสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนแบบใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์เดี่ยวๆ เกณฑ์ที่ควรนำมาพิจารณาคือสามารถใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์ใดๆ ที่มีคุณสมบัติขั้นต่ำตามที่ผู้พัฒนากำหนดได้โดยไม่มีปัญหา นั้นหมายถึงว่าต้องมีการทดสอบโปรแกรมมาอย่างดีก่อน มีระบบการเข้าสู่โปรแกรมโดยอัตโนมัติ (autorun) หรือมีระบบการติดตั้งโปรแกรม (installation) การแสดงผลภาษาไทยถูกต้อง มีการเชื่อมโยงไปยังจุดต่างๆ ของสื่อถูกต้อง ภาพและเสียงที่ใช้ประกอบแสดงผลได้ถูกต้อง รวดเร็ว

สำหรับเกณฑ์ในเชิงเทคนิคของสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในระบบผ่านเว็บที่แตกต่างออกไปก็ควรพิจารณาที่การแสดงผลได้อย่างถูกต้องผ่านเว็บเบราว์เซอร์ Internet Explorer หรือ Netscape ความถูกต้องของ Web Programming รวมถึงการเชื่อมโยงไปยังจุดต่างๆ ทั้งภายในตัวสื่อและระหว่างเว็บ ทั้งนี้รายละเอียดปลีกย่อยของเกณฑ์ในเชิงเทคนิคยังมีอีกมาก เช่น Version ของเบราว์เซอร์ที่จะใช้ ความแตกต่างของ Web Programming ต่างๆ ที่ถูกสร้างและพัฒนามากขึ้นเรื่อยๆ ตามเวลาที่เปลี่ยนไป ฉะนั้นเกณฑ์ในส่วนนี้จึงต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ จึงจะสามารถประเมินคุณภาพสื่อได้อย่างถูกต้อง

นอกจากนี้อาจต้องพิจารณาในเรื่องการออกแบบระบบการเรียนการสอนในเรื่องของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้สอน ผู้เรียนกับบทเรียน และเชื่อมโยงไปยังแหล่งความรู้อื่นๆ ด้วย

เนื่องจากว่า ในระบบการเรียนการสอนผ่านเว็บจะเป็นระบบของการเรียนรู้ร่วมกัน ติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เป็นการศึกษาในระบบเปิด ไม่ใช่เฉพาะระหว่างเครื่องคอมพิวเตอร์กับผู้เรียนเพียงคนเดียวในแบบ standalone

จากทั้งหมดที่กล่าวมาคงเป็นแนวทางคร่าวๆ ของการประเมินสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่จะช่วยให้ผู้ใช้สามารถเลือกใช้สื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพในเบื้องต้น ซึ่งคงจะไม่ใช่เพียงการมองรูปลักษณ์ที่เห็นเท่านั้น

ก็คงเหมือนกับที่เราขับรถตามหลังรถที่มีข้อความ “นักรบยอมไม่กลัวบาดแผล” ในตอนต้น แต่พอถึงวันนี้ นางสาวเรียบร้อย มารยาทงาม เป็นคนขับ ไม่ใช่ นายเก่ง ลุยทุกเรื่อง เจ้าของตัวจริงขับ เราก็คงจะขับรถตามรถที่ นางสาวเรียบร้อย มารยาทงาม ขับไปถึงจุดหมายได้อย่างปลอดภัย แม้ในเบื้องต้นจะไม่มั่นใจในสภาพที่ตาเห็นเท่าไรนักก็ตาม

เอกสารอ้างอิง

- ถนอมพร เลหาจรัสแสง. **หลักการออกแบบและสร้างคอมพิวเตอร์ช่วยสอนโดยโปรแกรม Multimedia Toll Book.** กรุงเทพฯ : ภาควิชาโสตทัศนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.
- บุปผชาติ ทังหิกรณ์, สุกรี รอดโพธิ์ทอง และคนอื่นๆ. **ความรู้เกี่ยวกับสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเพื่อการศึกษา.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๐.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. “การเรียนรู้ของผู้เรียนกับการวัดและการประเมินผลการศึกษา.” **จิตวิทยาและสังคมวิทยาพื้นฐานเพื่อการวัดและการประเมินผลทางการศึกษา หน่วยที่ ๑-๗.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๙.
- สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์ และคณะ. **การพัฒนาสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนและเว็บไซต์เพื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖.

สอนคณิตศาสตร์อย่างไร ให้สนุก

ภคนันท์ อุ่นแจ่ม*

พูดถึงวิชาคณิตศาสตร์ที่ใครเด็กบางคนจะรู้สึกเบื่อหน่าย เพราะเรียนก็ไม่รู้เรื่อง และมีความรู้สึกว่าคุณครู ถ้าทำการบ้านไม่ได้และคิดจะพึ่งพ่อแม่ก็มักถูกตำหนิ เช่น “ง่ายๆ แค่นี้ทำไมลูกทำไม่ได้” เพราะ “ลูกไม่เข้าใจ ไม่รู้เรื่องจริงๆ นะซี” ปัญหาที่ตามมาก็คือ เด็กไม่กล้าเข้าหาครูและพ่อแม่อีก บางคนแก้ปัญหาด้วยการพึ่งเพื่อน แต่บางคนก็หนีปัญหาคือ เลิกคิด เลิกสนใจ ไม่ตั้งใจเรียน ก่อปัญหาในชั้นเรียน และไม่ส่งการบ้านสะสมมากขึ้นเรื่อยๆ ผลที่เกิดขึ้นก็คือ “สอบตก” หรือมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำลงเรื่อยๆ ซึ่งเป็นปัญหาให้ครูและพ่อแม่ต้องวิตกและหาทางช่วยเหลือในเวลาต่อมา

ในฐานะที่เป็นครูคณิตศาสตร์คนหนึ่ง จึงอยากเสนอวิธีการและเทคนิคง่ายๆ ที่สามารถเอาชนะใจเด็กๆ ได้ไม่ยาก เทคนิคดังกล่าวนี้เป็นการผสมผสานแนวคิดทฤษฎี ๒ ทฤษฎีเข้าด้วยกัน และอาจผสมผสานวิธีการสอนแบบเน้นให้นักเรียนเชื่อมโยงสิ่งที่เขาเรียนกับเรื่องใกล้ตัวที่เขาสนใจ เข้าไปเพื่อให้เด็กได้รู้จักคิดหาหลักการ ทฤษฎีต่างๆ จากตัวอย่างหรือเหตุการณ์ใกล้ตัวที่ครูนำมาเสนอ โดยครูมีบทบาทเป็นผู้แนะนำ/ชี้แนะ ให้เด็กได้ข้อสรุปด้วยตนเอง และวิธีการสอนที่นำมาใช้ในการสอนวิชาคณิตศาสตร์ดังได้กล่าวมานี้ได้แก่

๑. วิธีการสอนโดยใช้การนิรนัย (Deduction)

๒. วิธีการสอนโดยใช้การอุปนัย (Induction)

จากการศึกษาวิธีการสอนหลายๆ วิธีและนำไปทดลองใช้กับเด็กๆ ทำให้พอจะสรุปได้ว่า วิธีสอน ๒ วิธีที่จะกล่าวถึงนี้เป็นวิธีที่เหมาะสมกับการสอนคณิตศาสตร์มากที่สุดก็ได้ ในที่นี้ขอกล่าวถึงวิธีสอนทั้ง ๒ วิธีพอสังเขปดังนี้ (ทศนา แยมมณี, ๒๕๔๖)

๑. วิธีการสอนโดยใช้การนิรนัย (Deduction)

* โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม

๑.๑ ความหมาย

วิธีการสอนโดยใช้การนิรนัย คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดโดยการช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎี หลักการ กฎ หรือข้อสรุปในเรื่องที่เรียน แล้วจึงให้ตัวอย่างหลายๆ ตัวอย่างเกี่ยวกับการใช้ทฤษฎี/หลักการ/กฎ หรือข้อสรุปนั้น หรืออาจให้ผู้เรียนฝึกนำทฤษฎี/หลักการ/กฎ หรือข้อสรุปนั้นไปในสถานการณ์ใหม่ๆ ที่หลากหลาย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในทฤษฎี /หลักการ/กฎหรือข้อสรุปนั้นๆ อย่างลึกซึ้งขึ้น หรือกล่าวสั้นๆ ได้ว่าเป็นการสอนจากหลักการไปสู่ตัวอย่างย่อยๆ

๑.๒ วัตถุประสงค์

วิธีการสอนโดยใช้การนิรนัยเป็นวิธีการที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หลักการและสามารถนำหลักการดังกล่าวไปใช้ได้

๑.๓ องค์ประกอบสำคัญ (ที่ขาดไม่ได้) ของวิธีสอน

๑.๓.๑ มีทฤษฎี/หลักการ/กฎ หรือข้อสรุปต่างๆ

๑.๓.๒ มีตัวอย่างสถานการณ์ที่หลากหลาย ที่สามารถนำทฤษฎี/หลักการ/กฎ หรือข้อสรุปนั้นไปใช้ได้

๑.๓.๓ มีการฝึกนำทฤษฎี/หลักการ/กฎ หรือข้อสรุปไปใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลาย

๑.๓.๔ มีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดขึ้นจากการนำหลักการไปใช้

๑.๔ ขั้นตอนสำคัญ (ที่ขาดไม่ได้) ของการสอน

๑.๔.๑ ผู้สอนถ่ายทอดความรู้/ทฤษฎี/หลักการ/กฎ ข้อสรุปที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ ตามความเหมาะสม

๑.๔.๒ ผู้สอนให้ตัวอย่างสถานการณ์

ใหม่ที่หลากหลาย ที่สามารถนำความรู้ที่ได้เรียนมาไปใช้

๑.๔.๓ ผู้สอนให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ นำความรู้ ความเข้าใจที่เกิดขึ้นไปใช้ในสถานการณ์ใหม่

๑.๔.๔ ผู้สอนให้ผู้เรียนวิเคราะห์และอภิปรายการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

๑.๔.๕ ผู้สอนวัดและประเมินผล การเรียนรู้ของผู้เรียน

๑.๕ เทคนิคและข้อเสนอแนะต่างๆ ในการใช้วิธีสอนโดยใช้การนิรนัยให้มีประสิทธิภาพ

๑.๕.๑ การเตรียมการ

ผู้สอนจำเป็นต้องทำความเข้าใจในทฤษฎี/หลักการ/กฎ/ข้อความรู้/ข้อสรุป ที่ต้องการสอนให้แก่ผู้เรียน และหาวิธีที่เหมาะสมในการถ่ายทอด หรือนำเสนอเนื้อหาสาระเหล่านั้นแก่ผู้เรียน นอกจากนั้นผู้สอนจำเป็นต้องเตรียมตัวอย่างที่ผู้เรียนสามารถนำเนื้อหาสาระเหล่านั้นไปใช้ให้เกิดผลสำเร็จ ตัวอย่างควรเป็นสถานการณ์ที่มีความหลากหลาย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดและความเข้าใจที่ชัดเจน

๑.๕.๒ การนำเสนอข้อความรู้/ทฤษฎี/หลักการ/กฎ/ข้อสรุปแก่ผู้เรียน

ผู้สอนจำเป็นต้องทำความเข้าใจในสิ่งที่จะสอนเป็นอย่างดี รวมทั้งหาวิธีการที่เหมาะสมในการนำเสนอเนื้อหาสาระเหล่านั้นให้แก่ผู้เรียน จนกระทั่งผู้เรียนเกิดความเข้าใจ เพื่อให้แน่ใจว่าผู้เรียนมีความเข้าใจเพียงพอ ผู้สอนควรทดสอบความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนก่อนให้ฝึกใช้ความรู้

๑.๕.๓ การนำเสนอสถานการณ์ใหม่ให้ผู้เรียนฝึกใช้ความรู้

เมื่อเห็นว่าผู้เรียนเกิดความเข้าใจในทฤษฎี/หลักการ/กฎ/ข้อสรุป ที่ให้พอสมควรแล้ว

ผู้สอนควรให้ผู้เรียนฝึกการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ๆ ซึ่งควรจะมีหลากหลายพอสมควร เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งขึ้น

๑.๖ ข้อดีและข้อจำกัด

๑.๖.๑ ข้อดี

๑) เป็นวิธีสอนที่ช่วยถ่ายทอดเนื้อหาสาระได้อย่างรวดเร็วและไม่ยุ่งยาก

๒) เป็นวิธีสอนที่ผู้เรียนมีโอกาสดำเนินการนำทฤษฎี/หลักการไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ๆ

๓) เป็นวิธีสอนที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนที่มีความสามารถหรือเรียนรู้ได้เร็ว สามารถพัฒนาโดยไม่ต้องรอผู้เรียนที่ช้ากว่า

๑.๖.๒ ข้อจำกัด

๑) เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนจำเป็นต้องเตรียมตัวอย่าง/สถานการณ์/ปัญหาที่หลากหลายมาให้ผู้เรียนได้ฝึกทำ

๒) เป็นวิธีสอนที่ขึ้นกับความเข้าใจและความสามารถของผู้สอนในการนำเสนอทฤษฎี หลักการ

๓) เป็นวิธีสอนที่ผู้เรียนที่เรียนรู้ได้ช้าอาจจะตามไม่ทันเพื่อน และเกิดปัญหาในการเรียนรู้

๒. วิธีการสอนโดยใช้การอุปนัย (Induction)

๒.๑ ความหมาย

วิธีสอนโดยใช้การอุปนัย คือ กระบวนการสอนที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการนำตัวอย่าง/ข้อมูล/ความคิด/เหตุการณ์/สถานการณ์/ปรากฏการณ์ ที่มีหลักการ/แนวคิด ที่ต้องการสอนให้แก่ผู้เรียนแฝงอยู่มาให้ผู้เรียนศึกษาวิเคราะห์ จนสามารถดึงหลักการ/

แนวคิดที่แฝงอยู่ออกมา เพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ ต่อไป กล่าวอย่างสั้นๆ ได้ว่า เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนสรุปหลักการจากตัวอย่างต่างๆ ด้วยตนเอง

๒.๒ วัตถุประสงค์

วิธีสอนโดยใช้การอุปนัย เป็นวิธีการที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ สามารถจับหลักการ หรือประเด็นสำคัญได้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดการเรียนรู้หลักการ/ แนวคิด หรือข้อความรู้ต่างๆ อย่างเข้าใจ

๒.๓ องค์ประกอบสำคัญ (ที่ขาดไม่ได้) ของวิธีสอน

๒.๓.๑ มีตัวอย่าง/ข้อมูล/สถานการณ์/เหตุการณ์/ปรากฏการณ์/ความคิดที่เป็นลักษณะย่อยๆ ของสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

๒.๓.๒ มีการวิเคราะห์ตัวอย่างต่างๆ เพื่อหาหลักการที่ร่วมกัน

๒.๓.๓ มีการสรุปหลักการและข้อสรุปที่มีลักษณะเป็นหลักการ/แนวคิด ซึ่งสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ ต่อไปได้

๒.๔ ขั้นตอนสำคัญ (ที่ขาดไม่ได้) ของการสอน

๒.๔.๑ ผู้สอน และ/หรือผู้เรียนยกตัวอย่าง/ข้อมูล/สถานการณ์/เหตุการณ์/ปรากฏการณ์/ความคิดที่มีลักษณะสำคัญของสิ่งที่จะเรียนรู้

๒.๔.๒ ผู้เรียนศึกษาและวิเคราะห์หาหลักการที่แฝงอยู่ในตัวอย่างนั้น

๒.๔.๓ ผู้เรียนสรุปหลักการ/แนวคิดที่ได้จากตัวอย่างนั้น

๒.๕ เทคนิคและข้อเสนอแนะต่างๆ ในการใช้วิธีสอนโดยใช้การอุปนัยให้มีประสิทธิภาพ

๒.๕.๑ การเตรียมตัวอย่าง

ผู้สอนจำเป็นต้องเตรียม

ตัวอย่าง/ข้อมูล/สถานการณ์/เหตุการณ์/ปรากฏการณ์/ความคิดที่มีหลักการ/แนวคิดที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แฝงอยู่ ตัวอย่างที่ให้ควรประกอบด้วยลักษณะหรือคุณสมบัติย่อยๆ ที่ครอบคลุมหลักการ/แนวคิดนั้น เช่น ถ้าต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ว่า “สัตว์เลื้อยคลานคืออะไร” ตัวอย่างที่ให้อาจครอบคลุมสมบัติสำคัญของสัตว์เลื้อยคลาน หรือถ้าต้องการให้ผู้เรียนเข้าใจคำว่า “ข้อสัจสุจริต” ตัวอย่างที่ให้อาจประกอบด้วยคุณสมบัติต่างๆ ของความซื่อสัตย์สุจริต จะเห็นได้ว่า วิธีสอนในลักษณะนี้เป็นวิธีการหลักที่ใช้ในการสอนโมโนทัศน์และหลักการต่างๆ ซึ่งการที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดมากๆ นั้นตัวอย่างที่ให้อาจจะเป็นตัวอย่างที่น่าสนใจและท้าทายความคิด ความสามารถของผู้เรียน คือ ต้องเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายเกินไป แต่ก็ไม่ยากจนเกินความสามารถ และตัวอย่างที่ให้อาจมีความหลากหลายและครอบคลุมลักษณะองค์ประกอบสำคัญของโมโนทัศน์ แนวคิดหลักการนั้น นอกจากนั้นการตั้งประเด็นคำถามให้ผู้เรียนได้ค้นคิดหาคำตอบจากตัวอย่างที่ให้ ก็มีความสำคัญมาก และตั้งประเด็นคำถามที่ตรงจุดตรงประเด็น และมีลักษณะที่ท้าทายความคิด จะช่วยจูงใจให้ผู้เรียนอยากคิด อยากหาคำตอบ และอยากเรียนรู้เพิ่มขึ้น

๒.๕.๒ การให้ผู้เรียนศึกษาวิเคราะห์หาหลักการ/แนวคิด จากตัวอย่าง

หากตัวอย่างที่ให้แก่ผู้เรียนเป็นตัวอย่างที่ครอบคลุมลักษณะหรือคุณสมบัติสำคัญของหลักการ/แนวคิดนั้นๆ และมีประเด็นคำถามที่สามารถนำผู้เรียนไปสู่วัตถุประสงค์ที่ต้องการแล้ว ย่อมจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถศึกษาและวิเคราะห์ได้ตรงวัตถุประสงค์อย่างรวดเร็ว แต่หากผู้เรียนไม่ประสบความสำเร็จ หรือทำได้ไม่ถูกต้อง ผู้สอนสามารถใช้คำถามเพิ่มเติม หรือให้ข้อมูลเพิ่มเติมได้ แต่ไม่ควรให้ในลักษณะ

ที่เป็นการบอกคำตอบ ผู้สอนพึงระลึกอยู่เสมอว่า วิธีสอนวิธีนี้ มุ่งช่วยให้ผู้เรียนได้คิด ได้ทำความเข้าใจด้วยตนเอง จึงควรใช้วิธีการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดค้นต่อไป โดยการตั้งประเด็นคำถามเพิ่มเติมและควรให้ผู้เรียนได้ร่วมกันคิดร่วมกันวิเคราะห์ เป็นกลุ่มย่อย เพื่อจะได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น กระตุ้นและตรวจสอบความคิดของกันและกัน อันจะนำไปสู่ความคิดที่รอบคอบขึ้น และถูกต้องมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การร่วมกันคิดเป็นกลุ่มนี้ก็มีข้อเสียตรงที่ว่า ผู้เรียนที่เรียนรู้ได้ช้า มักจะถูกครอบงำหรือถูกข่มโดยผู้เรียนที่เรียนรู้ได้เร็วกว่า ดังนั้นผู้สอนจึงควรจัดให้ผู้เรียนได้มีเวลาในการคิดเป็นรายบุคคลก่อนที่จะอภิปรายกลุ่มย่อย และควรใช้เทคนิควิธีการต่างๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการอภิปรายกลุ่มย่อยอย่างทั่วถึง และเท่าเทียมกันพอสมควร

๒.๕.๓ การให้ผู้เรียนสรุปและนำข้อสรุปไปใช้

ผู้สอนควรเตรียมตัวอย่างสถานการณ์ใหม่ๆ ที่หลากหลายมาให้ผู้เรียนใช้ในการฝึกนำความรู้/ข้อสรุปไปใช้ หรือผู้สอนอาจให้ผู้เรียนช่วยกันยกตัวอย่างจากประสบการณ์ก็ได้ การส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ นอกจากจะเป็นการช่วยให้ความรู้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตอย่างแท้จริงแล้ว ยังสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่แน่นขึ้น ลึกซึ้งขึ้น และยังเป็นโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นอีกด้วย

๒.๖ ข้อดีและข้อจำกัด

๒.๖.๑ ข้อดี

๑) เป็นวิธีสอนที่ผู้เรียนสามารถค้นพบการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง จึงทำให้เกิดความเข้าใจและจดจำได้ดี

๒) เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์อันเป็นเครื่องมือสำคัญ

ของการเรียนรู้

๓) เป็นวิธีสอนที่ผู้เรียนได้ทั้งเนื้อหาความรู้ (ได้แก่ หลักการ/แนวคิด และกระบวนการ ได้แก่ กระบวนการคิด) ซึ่งผู้เรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการเรียนรู้เรื่องอื่นๆ ได้

๒.๖.๒ ข้อเสีย

๑) เป็นวิธีสอนที่ใช้เวลาค่อนข้างมาก

๒) เป็นวิธีสอนที่อาศัยตัวอย่างที่ดี หากผู้สอนขาดความเข้าใจในการจัดเตรียมตัวอย่างที่ครอบคลุมลักษณะสำคัญๆ ของหลักการ/แนวคิดที่สอน การสอนจะไม่ประสบผลสำเร็จ

๓) เป็นวิธีการสอนที่ผู้เรียนจะต้องคิดค้นหาคำตอบด้วยตนเอง หากผู้เรียนขาดทักษะพื้นฐานในการคิด และการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม อาจไม่เกิดผลสมบูรณ์ตามต้องการ

วิธีการดังกล่าวจะใช้ได้ผลดีก็ต่อเมื่อ ครูผู้สอนคณิตศาสตร์นั้น ต้องมีลักษณะที่ทำให้นักเรียนรัก ยกย่อง มีบุคลิกภาพดีที่ทำให้นักเรียนมีความสุขในการเรียน สามารถปรึกษาปัญหาเมื่อไม่เข้าใจบทเรียนเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้เสมอ

ลักษณะของครูคณิตศาสตร์ที่ดี พอลจะสรุปได้ดังนี้

๑. **ขยันและเอาใจใส่ต่อการสอน** มีการเตรียมการสอนมาอย่างดี ตรวจงานรวดเร็ว และหมั่นตามงานนักเรียนอยู่เสมอ

๒. **มีความรู้ในศาสตร์ที่ตนสอนอย่างลึกซึ้ง** และหมั่นแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ให้ทันสมัยอยู่เสมอ

๓. **มีความกระตือรือร้นที่จะสอน** มีใจรักและเมตตาเด็ก และใจเย็น ครูควรต้องเข้าใจธรรมชาติ

ของเด็กที่เรียนช้า ขณะเดียวกันก็ต้องสามารถจัดกิจกรรมเพื่อเสริมศักยภาพของเด็กเก่งด้วย

๔. สามารถใช้กลยุทธ์/วิธีสอน ที่จะกระตุ้นให้เด็กคิดวิเคราะห์หาคำตอบได้โดยการชี้แนะ เมื่อเด็กสามารถคิดได้ก็จะเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และมีความมั่นใจสูง

๕. มีจิตวิทยาในการสอน รู้จักให้แรงเสริมแก่เด็กที่เก่ง และอ่อนอย่างเหมาะสม เด็กที่เรียนเก่งหรืออ่อนก็ตาม หากครูคอยให้กำลังใจ ให้แรงเสริมเป็นประจำ ก็จะเกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียน นอกจากจะช่วยให้เด็กๆมีความสุขแล้ว ครูเองก็จะภูมิใจที่ได้บรรลุวัตถุประสงค์ในการสอนของตนอีกด้วย

๖. มีความสามารถในการเชื่อมโยง หรือดึงเอาเรื่องราวที่อยู่ในความสนใจของเด็ก เช่น อาจเป็นเรื่องในบ้านหรือในชีวิตประจำวันของเด็ก มาใช้ในการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหาคณิตศาสตร์ได้อย่างเหมาะสม

๗. สามารถบูรณาการความรู้/เนื้อหาวิชาต่างๆ ให้เข้ากับวิชาคณิตศาสตร์ได้เป็นอย่างดี เช่น หากต้องการสอนเรื่อง จำนวนตัวเลข การประมาณค่า ก็อาจจะให้นักเรียนนึกถึงจำนวนเลขในชีวิตประจำวันของเขา แล้วนำมาใช้ในการตั้งโจทย์คำถาม ตัวอย่างกิจกรรมในเรื่องนี้ เช่น

ค่าประมาณ

● ให้นักเรียนลองทายจำนวนเงินในสมุดออมสิน หรือในกระเป๋าสตางค์ของเพื่อน แล้วนำมาเขียนเป็นค่าประมาณตามที่ครูกำหนด

● ให้นักเรียนสำรวจค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าโทรศัพท์ของครอบครัวของนักเรียนหรือของเพื่อน แล้วกรอกลงในตารางบันทึกผล จากนั้นเขียนคำตอบเป็นค่าประมาณต่างๆ

ตารางบันทึกค่าใช้จ่ายในครอบครัว ของ ด.ช./ด.ญ. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่..... วันที่.....				
ประเภทของ จำนวนตัวเลข	ค่าประมาณใกล้เคียง			
	จำนวนเต็มสิบ	จำนวนเต็มร้อย	จำนวนเต็มพัน	จำนวนเต็มหมื่น
๑. ค่าไฟฟ้า ๒. ค่าน้ำประปา ๓. ค่าโทรศัพท์ ๔. ค่าตัวเครื่องบิน ไปญี่ปุ่นของคุณแม่ ๕. ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับ สุนัข/สัตว์เลี้ยง ๖. ค่าเสื้อผ้าประจำเดือน				

หมายเหตุ นักเรียนบางคนอาจยกตัวอย่างจำนวนที่ไม่ควรนำมาประมาณค่า เพราะจะทำให้เกิดความไม่เหมาะสมกับการนำไปใช้ ครูสามารถให้ข้อสังเกตและอภิปรายร่วมกับนักเรียนได้ ยกตัวอย่างเช่น

- หมายเลขโทรศัพท์
- บ้านเลขที่
- ทะเบียนรถยนต์
- เลขประจำตัวประชาชน

สิ่งเหล่านี้จะช่วยทำให้วิชาคณิตศาสตร์สนุกสนานและใกล้เคียงความเป็นจริงที่นักเรียนได้พบเห็น นักเรียนจะเกิดความสุขและรู้สึกอยากเรียนอยากทำงานที่ครูมอบหมายให้มากขึ้นเป็นลำดับ ดังเช่นที่ เพ็ญศรี กันกา (๒๕๓๙ : ๔๗-๔๘) ได้กล่าวถึงเทคนิคการสอนคณิตศาสตร์ให้สนุกกว่า ครูจะต้องมีกลยุทธ์ที่จะให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนคณิตศาสตร์ เพื่อให้เกิดความรัก ความพอใจที่จะเรียนเสียก่อน โดยพยายามจัดประสบการณ์ให้นักเรียนได้แนวคิดด้วยกระบวนการเรียนรู้หลายๆ วิธี และแนะแนวให้นักเรียนหาข้อสรุปด้วยตนเอง

โจทย์ปัญหาน่าสนุก

ถ้าครูแต่งโจทย์ปัญหาแบบธรรมดาๆ ก็อาจจะไม่น่าสนใจนัก ดังนั้นจะอย่างไรให้โจทย์ปัญหาเป็นสิ่งที่ง่ายและดึงดูดความสนใจของนักเรียน หากครูรู้จักประยุกต์สิ่งที่เรียนกับสิ่งที่เด็กสนใจก็จะสร้างโจทย์ปัญหาน่าสนใจให้นักเรียนตัวน้อยๆ ได้ เช่น ใช้ชื่อตัวละครในการ์ตูน นิทาน ละครโทรทัศน์ ดารา นักร้อง หรือแม้กระทั่งชื่อเพื่อน ชื่อคร มาตั้งโจทย์ปัญหา

ตัวอย่างเช่น

๑. ชินจัง ต้องการซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์รุ่นใหม่มา ๒ เครื่อง ราคาเครื่องละ ๑๓๕,๐๐๐ บาท แต่คุณแม่ให้เงินชินจังมาเพียง ๑๔๕,๐๐๐ บาท ชินจังต้องพยายามหาเงินมาเพิ่มอีกเท่าไรจึงจะสามารถซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์นี้ได้

๒. อาจารย์เกรียงไกรซื้อบ้านหลังหนึ่งราคา ๓๘๕,๐๐๐ บาท จ่ายเงินดาวน์งวดแรกไปแล้ว ๒๐๐,๐๐๐ บาท ที่เหลือผ่อนสบายๆ เดือนละ ๕,๐๐๐ บาท อยากทราบว่าอาจารย์เกรียงไกรต้องผ่อนบ้านนานกี่ปี กี่เดือน

๓. หวานใจและทรายขาว ตัดชุดไทยเพื่อใช้เข้าร่วมประกวดมิสไทยแลนด์ยูนิเวิร์สไว้ ๑๒ ชุด ราคาชุดละ ๓,๕๐๐ บาท และซื้อเครื่องแต่งหน้าไว้ ๓ ชุด ราคาชุดละ ๑๒,๕๐๐ บาท ทั้งคู่ต้องจ่ายเงินทั้งหมดเท่าไร

หากครูสอนเรื่องเศษส่วน ก็ทำให้โจทย์เศษส่วนเป็นโจทย์ปัญหาพหุคูณได้ เช่น

๑. นักเรียนชั้น ป.๕/๔ มี ๓๖ คน ชอบรับประทานส้มตำปู ๕ ของทั้งหมด ที่เหลือชอบรับประทานส้มตำไทย อยากทราบว่า มีนักเรียนชั้น ป.๕/๔ ที่ชอบรับประทานส้มตำไทยกี่คน

๒. ณ ไร่ชาเขียวแห่งหนึ่ง มียอดอ่อนของใบชาอยู่ ๒,๔๘๑ ยอด เจ้าหนอนโออิชิ กินไปแล้ว $\frac{9}{11}$ ของทั้งหมด เจ้าของไร่จึงรีบสำรวจใบชาที่เหลือเพื่อเก็บไปขาย อยากทราบว่าเจ้าของไร่จะเก็บใบชาได้กี่ยอด

๓. ในการจัดทัศนศึกษาไปอุทยานของระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ปีการศึกษา ๒๕๔๗ มีนักเรียน ป.๕ ทั้งหมด ๒๔๐ คน พอถึงวันนัดมีนักเรียนมาสายและตรกรเสีย $\frac{5}{10}$ ของนักเรียนทั้งหมด อยากทราบว่านักเรียนตรกรกี่คน และจงแสดงความคิดเห็นด้วยว่า นักเรียนตรกรเหล่านั้นควรจะทำอย่างไรต่อไปดี

การสอนโจทย์ปัญหาด้วยวิธีการดังกล่าว จะทำให้นักเรียนสนใจและอยากจะทำคำตอบมากกว่าการตั้งโจทย์ปัญหาแบบธรรมดาๆ นอกจากนี้ครูผู้สอนอาจมอบหมายงานให้นักเรียนทำเพื่อตรวจสอบความเข้าใจในเรื่องเศษส่วนได้ เช่น ให้นักเรียนแต่งนิทานเศษส่วน เป็นกลุ่มๆ ละ ๒-๓ คน โดยใช้เนื้อหาเรื่อง

เศษส่วนได้ทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นการบวก ลบ คูณ หาร หรือโจทย์ระคน ผู้เขียนเคยทดลองให้นักเรียนทำมาแล้วพบว่า เป็นกิจกรรมที่ดี นักเรียนได้ฝึกคิดคำถามอย่างสร้างสรรค์ และได้ค้นคว้าหาคำตอบที่ตนสนใจ การทำงานเป็นกลุ่มยังสามารถช่วยให้เด็กๆ สนุก ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนๆ ด้วย ในที่นี้ขอยกตัวอย่างนิทานสัก ๒-๓ เรื่องพอเป็นแนวทาง

การสอนคณิตศาสตร์ด้วยวิธีการดังกล่าวนับว่าเป็นการบูรณาการความรู้ในวิชาต่างๆ ให้มาสัมพันธ์กับวิชาคณิตศาสตร์ได้อย่างกลมกลืน ทำให้สามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นให้สอดคล้องกับชีวิตจริงของนักเรียนได้เป็นอย่างดี ประโยชน์ที่จะได้รับก็คือ ช่วยให้การเรียนรู้คณิตศาสตร์ มีความหมายมากขึ้น ช่วยให้นักเรียนเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนเข้ากับชีวิตจริงได้ และในทางกลับกันก็สามารถเชื่อมโยงเรื่องของชีวิตจริงภายนอกห้องเรียนเข้ากับสิ่งที่เรียนได้ ทำให้นักเรียนเข้าใจว่าสิ่งที่ตนเรียนนั้นมีประโยชน์หรือนำไปใช้ได้จริง นอกจากนี้ยังเป็นการบูรณาการระหว่างวิชาคือ มีการนำทักษะทางภาษา มาใช้ในการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ มีการฝึกทักษะทางสังคม ในลักษณะของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และในลักษณะของการทำงานเป็นกลุ่มอีกด้วย

การที่ครูรู้จักเลือกใช้กิจกรรมที่หลากหลายในการจัดกระบวนการการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียน นับว่าเป็นเทคนิคการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และยังได้รับการพัฒนาในหลายด้าน ทั้งทางสติปัญญา อารมณ์ และสังคม และการที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ มีบทบาทเป็นผู้กระทำ ได้ทดลองฝึกปฏิบัติจริง จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อม มีความสุขในการเรียน รวมทั้งเกิดทักษะและพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่วางไว้ได้ในที่สุด

“นิทานเศษส่วน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕”

โจทย์การบวก +
และการลบ -

ป.ย.ต. $45\frac{1}{5} + 10\frac{3}{10} - 35\frac{4}{5} = M$

มีตามีกรรหาตู้หนึ่งกำลังจะไปขึ้นนิมูนกันที่ภูเก็ต ภรรยาเป็นธิดาข้างจึงต้องมี
ขนมไปหิ้ว ขนมที่เขาเอาไปก็คือทุเรียนทอด $45\frac{1}{5}$ กิโลกรัม ระหว่างทางสามีของธิดา
ข้างกล่าวว่า $45\frac{1}{5}$ กิโลกรัมมันจะน้อยเกินไปจึงซื้อเพิ่มอีก $10\frac{3}{10}$ เมื่อถึงภูเก็ตธิดาข้าง
หิวมาก จึงกินทุเรียนทอดไป $35\frac{4}{5}$ กิโลกรัม อยากรู้ว่าจะเหลือกี่กิโลกรัม

2) ตั๊กแตนเจ้าสาวรายตัวหนึ่งมีนิสัยขี้เกียจ ตลอดช่วงฤดูร้อนไม่ยอมหาอาหารเก็บสะสมไว้ในวันถึง คิดกับมดซึ่งเป็นสัตว์ขยันสามารถหาอาหารได้ $4\frac{3}{4}$ กอง พอถึงฤดูหนาวหิมะตกหนักตั๊กแตนไม่สามารถหาอาหารได้ต้องขมขานมาเคาะประตูที่บ้านของมดเพื่อขออาหาร มดเห็นใจจึงแบ่งอาหารให้ $1\frac{1}{4}$ กอง และตั๊กแตนสัญญาว่าเมื่อสิ้นฤดูหนาวแล้วจะนำมาคืน 4 เท่าของที่ได้รับไป มดจะมีอาหารเท่าไรตอนสิ้นฤดูหนาว

$$(4\frac{3}{4} - 1\frac{1}{4}) + (1\frac{1}{4} \times 4) = ?$$

มดหาอาหารได้ $4\frac{3}{4}$ กอง

แบ่งให้ตั๊กแตน $1\frac{1}{4}$ กอง

$$= \frac{19}{4} - \frac{5}{4}$$

มดจะเหลืออาหาร $= \frac{14}{4} = \frac{7}{2}$ กอง

ตั๊กแตนคืนให้ $= 4$ เท่าของที่ได้รับไป

$$= \frac{7}{2} + (1\frac{1}{4} \times 4)$$

$$= \frac{7}{2} + (\frac{5}{4} \times 4) = \frac{7}{2} + 5$$
 กอง

$$= \frac{7}{2} + (\frac{5 \times 2}{1 \times 2}) = \frac{7}{2} + \frac{10}{2} = \frac{17}{2}$$

มดจะมีอาหารตอนสิ้นฤดูหนาว $= 8\frac{1}{2}$ กอง

ตอบ $8\frac{1}{2}$ กอง

เอกสารอ้างอิง

ทีศนา แคมมณี. ๑๔ วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ ๔, ๒๕๔๖.

เพ็ญศรี กันกา. “สอนคณิตศาสตร์อย่างไรให้สนุก” ประสบการณ์และวิชาการในโรงเรียนสาธิต. ทิพพดี อ่องแสงคุณ และคณะ บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ ๑, ๒๕๓๙.

การใช้ประโยชน์ จากแหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา

คำริ บุญชู*

สถานศึกษาทุกแห่ง แม้จะมีสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกัน แต่โดยทั่วไปแล้ว ในพื้นที่อาณาบริเวณของสถานศึกษา จะมีเสาธง หอพระ ถนน สนามเด็กเล่น สนามกีฬา แหล่งน้ำ แปลงเกษตร เรือนเพาะชำ สวนป่า หรือ หากสถานศึกษาใดตั้งอยู่ในชุมชนเมือง มีพื้นที่จำกัด อย่างน้อยก็จะมีพันธุ์ไม้ยืนต้น ที่คอยเป็นร่มเงาให้กับนักเรียนได้วิ่งเล่นอยู่บ้าง

พื้นที่ของสถานศึกษาที่มีลักษณะดังกล่าวข้างต้น ถือว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สถานศึกษาสามารถใช้เป็นแหล่งข้อมูล ข่าวสาร เพื่อส่งเสริมสนับสนุน ให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามอัธยาศัย รวมทั้งผู้สอนก็สามารถสร้างสถานการณ์จากสถานที่นั้นๆ เพื่อฝึกฝนผู้เรียนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องได้ในทุกสาระการเรียนรู้

แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูล ข่าวสาร ความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายที่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง จากการได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ด้วยตนเอง ตามอัธยาศัย และต่อเนื่อง จนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และสุดท้ายก็จะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง จึงได้กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ไว้ในมาตรา ๒๕ ดังนี้

“มาตรา ๒๕ รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ”

* ศึกษาพิเศษ ๗ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต ๑ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐

สำหรับความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้สามารถสรุปเป็นข้อๆ ได้ดังนี้

๑. เป็นแหล่งที่รวมขององค์ความรู้อันหลากหลายพร้อมที่จะให้ผู้เรียนเข้าไปศึกษาค้นคว้า ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล และเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

๒. เป็นแหล่งเชื่อมโยงให้สถานศึกษาและชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแก่บุตรหลานของตน

๓. เป็นแหล่งข้อมูลที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข เกิดความสนุกสนาน และมีความสนใจที่จะเรียนรู้ ไม่เกิดความเบื่อหน่าย

๔. ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

๕. ทำให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังให้รู้และรักท้องถิ่นของตน มองเห็นคุณค่าและตระหนักถึงปัญหาในชุมชนของตน พร้อมทั้งจะเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ประเภทของแหล่งการเรียนรู้

แหล่งการเรียนรู้ สามารถจำแนกเป็นประเภทต่างๆ ได้ ๔ ประเภท คือ

๑. แหล่งการเรียนรู้ประเภทบุคคล ได้แก่ บุคคลทั่วไปที่อยู่ในชุมชนซึ่งสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้เรียนได้ เช่น ชาวนา ชาวสวน ชาวไร่ ช่างฝีมือ พ่อค้า นักธุรกิจ พนักงานบริษัท ข้าราชการ ภูมิปัญญาชน ศิลปิน นักกีฬา

๒. แหล่งการเรียนรู้ประเภทสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น สถานที่สำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน สถานที่ราชการ สถาบันทางศาสนา พิพิธภัณฑ์ ตลาด ร้านค้า ห้างร้าน บริษัท ธนาคาร โรงมโหรี โรงงานอุตสาหกรรม ห้องสมุด ถนน สะพาน เขื่อน ฝายทดน้ำ สวนสาธารณะ สนามกีฬา สนามบิน

๓. แหล่งการเรียนรู้ประเภททรัพยากรธรรมชาติ เช่น ภูเขา ป่าไม้ พืช ดิน หิน แร่ ทะเล เกาะ แม่น้ำ ห้วยหนอง คลอง บึง น้ำตก ทุ่งนา สัตว์ป่า สัตว์น้ำ

๔. แหล่งการเรียนรู้ประเภทกิจกรรมทางสังคม ประเพณี และความเชื่อ ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณีพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน วรรณกรรมท้องถิ่น ศิลปะพื้นบ้าน ดนตรีพื้นบ้าน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ประจำวัน

แต่ถ้าจะแบ่งแหล่งการเรียนรู้ ตามสถานที่ ตั้ง ก็สามารถแบ่งได้ ๒ ประเภท คือ

๑. แหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา ได้แก่ ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดเคลื่อนที่ มุมหนังสือในห้องเรียน ห้องพิพิธภัณฑ์ ห้องมัลติมีเดีย ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องอินเทอร์เน็ต ศูนย์วิชาการ ศูนย์วิทยบริการ ศูนย์โสตทัศนศึกษา ศูนย์สื่อการเรียนการสอน ศูนย์พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน สวนพฤกษศาสตร์ สวนวรรณคดี สวนสมุนไพร สวนสุขภาพ สวนหนังสือ สวนธรรมะ ฯลฯ

๒. แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ ศูนย์กีฬา ศูนย์เยาวชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศูนย์วัฒนธรรม ศูนย์หัตถกรรม วัด มัสยิด ครบครัว ชุมชน สถานประกอบการ องค์กรภาครัฐและเอกชน ฯลฯ

การจัดแหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา

แหล่งการเรียนรู้ที่สถานศึกษาสามารถจัดให้มีขึ้นในสถานศึกษา มีได้หลายชนิดขึ้นอยู่กับพื้นที่ และกำลังความสามารถของสถานศึกษาเอง เช่น หากมีพื้นที่บริเวณกว้างขวาง อาจเลือกจัดแหล่งการเรียนรู้เป็นสวนพฤกษศาสตร์ สวนวรรณคดี สวนสมุนไพร สวนสุขภาพ สวนสัตว์ ศูนย์กีฬา หรือจัดเป็นที่เรียน

ที่อ่านหนังสือเคลื่อนที่ เป็นต้น

หากสถานศึกษามีอาคารเรียนเพียงพอ ก็สามารถเลือกจัดแหล่งการเรียนรู้ในลักษณะห้องต่างๆ เช่น ห้องสมุด มุมหนังสือ มุมกระจายข่าว ห้องพิพิธภัณฑ์ ห้องถื่น ห้องศิลปะ ห้องดนตรี ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องพยาบาล ห้องอินเทอร์เน็ต หรือห้องสื่อการเรียนการสอน เป็นต้น

แต่ถ้าสถานศึกษาใดมีข้อจำกัดทั้งพื้นที่และอาคารเรียน ก็ต้องจัดสิ่งที่มีอยู่แล้วในสถานศึกษาทุกชนิด ให้แปรสภาพเป็นแหล่งการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มากที่สุด

การใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา

หากสถานศึกษาใดมีพื้นที่และห้องเรียนจำกัด ไม่สามารถจัดแหล่งการเรียนรู้ตามที่กล่าวมาแล้วได้ ก็อาจจัดสิ่งที่สถานศึกษามีอยู่อย่างจำกัดนั้น ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ได้เช่นกัน กล่าวคือ หากสถานศึกษามีพื้นที่ไม้ยืนต้นชนิดใดชนิดหนึ่งอยู่ในสถานศึกษาเพียง ๑ ต้น เช่น ต้นโพธิ์ ต้นไทร ต้นมะม่วง ต้นมะพร้าว ต้นมังคุด ต้นขนุน ต้นมะขาม ต้นมะยม ต้นยาง ฯลฯ ก็สามารถเชื่อมโยงบูรณาการพันธุ์ไม้ชนิดนั้นมาสู่การเรียนการสอนได้เช่นกัน โดยผู้สอนจะต้องสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียน ได้ร่วมกันศึกษา เรียนรู้ องค์ความรู้จากพันธุ์ไม้นั้นๆ ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ดังนี้

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ผู้สอนอาจให้ผู้เรียนเขียนชื่อพันธุ์ไม้ หาคำแปล แต่งคำประพันธ์ หาคำประพันธ์ที่ปรากฏชื่อพันธุ์ไม้นั้นๆ มาฝึกอ่านออกเสียง อ่านในใจ อ่านทำนองเสนาะ ฝึกเขียนตามคำบอก เขียนเรียงความ คัดลายมือ ฝึกพูดบรรยายลักษณะของพันธุ์ไม้ ฝึกได้วาทีในญาติเกี่ยวกับพันธุ์ไม้ ฯลฯ

กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ให้ผู้เรียนฝึกนับจำนวน คำนวณจำนวน ประมาณการจำนวน ผลผลิตของพันธุ์ไม้ ฝึกการวัดและการคาดคะเนขนาดและความสูงของพันธุ์ไม้ ฝึกหาตำแหน่ง ระยะทาง ทิศทาง ขนาด พื้นที่ รูปร่างของพันธุ์ไม้ เขียนแผนผังแผนที่ แสดงที่ตั้งของพันธุ์ไม้ ฝึกคำนวณรายได้ที่เกิดจากผลผลิตของพันธุ์ไม้ในแต่ละปี

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ฝึกให้ผู้เรียนได้ศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของพันธุ์ไม้ การอนุรักษ์พันธุ์ไม้ที่ถูกวิธี ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่างๆ ในระบบนิเวศของพันธุ์ไม้นั้นๆ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้า เกี่ยวกับ ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับพันธุ์ไม้ ศึกษาภูมิปัญญาที่เกิดจากพันธุ์ไม้ ฝึกเขียนรายงานจากการสำรวจสภาพทางกายภาพของพันธุ์ไม้ ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพันธุ์ไม้

กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ศึกษาสรรพคุณทางยาของพันธุ์ไม้ การผลิตยาขงสมุนไพรจากผลผลิตของพันธุ์ไม้ รายชื่ออุปกรณ์กีฬาที่ทำจากพันธุ์ไม้

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ฝึกวาดภาพระบายสีพันธุ์ไม้ เรียนรู้ชนิดและลักษณะของเครื่องดนตรีที่ทำจากพันธุ์ไม้

กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ฝึกออกแบบ และสร้างสิ่งของ เครื่องมือ เครื่องใช้ที่ทำจากพันธุ์ไม้นั้นๆ เรียนรู้อาชีพที่ต้องพึ่งพาอาศัยพันธุ์ไม้ การนำผลผลิตของพันธุ์ไม้มาทำเป็นอาหาร รวมทั้งการถนอมอาหารที่ได้จากพันธุ์ไม้

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ให้ผู้เรียนเรียนรู้คำศัพท์ และประโยคที่เกี่ยวกับสวนประกอบของพันธุ์ไม้

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กำหนดพันธุ์ไม้ที่มีในสถานศึกษาเป็นไม้ประจำสถานศึกษา จัดตั้งชมรมเพื่อสร้างจิตสำนึกในการสงวนและอนุรักษ์พันธุ์ไม้หายากในท้องถิ่น

จะเห็นได้ว่าพันธุ์ไม้เพียงต้นเดียวที่มีในสถานศึกษา ก็สามารถใช้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

การเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ เพราะเป็นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน การเขียน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการฝึกทักษะ ฝึกกระบวนการ

การคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถจดจำองค์ความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ตลอดไป ดังนั้น สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องให้ความสำคัญในการจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน และมีการใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่ทั้งในสถานศึกษาและในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๓.
- _____. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๒.
- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และ ดารณี คำวัจนัง. **แหล่งการเรียนรู้ : เพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้และหลักสูตรสถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเมธีทิส จำกัด, ๒๕๔๕.
- สุนน อมรวิวัฒน์. **กระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๔.
- _____. “กระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ” ใน **ประมวลบทความการปฏิรูปการศึกษา**. หน้า ๔๓-๕๓. กรุงเทพมหานคร : สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔.
- สุรจิตร์ ทิพย์. **การศึกษาสภาพการใช้แหล่งชุมชนประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษาของจังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๘.

จรรยาบรรณวิชาชีพโฆษณา

Advertising Business Code Of Ethic

เจตน์พิฐ แสนสุข*

ท กชีวิตในสังคมปัจจุบันหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องได้ยิน ได้เห็นการโฆษณา การโฆษณากลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ ซึ่งมีความต้องการอันหลากหลายในการที่จะให้ชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นและช่วยแก้ปัญหาของผู้บริโภคในการเลือกสินค้าในแต่ละปัญหาที่แตกต่างกันได้ ดังนั้นการโฆษณาจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์

ในการประกอบการทางธุรกิจทุกประเภท ยิ่งจำเป็นต้องอาศัยการโฆษณาเป็นสื่อในการส่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับธุรกิจนั้นๆ ไปสู่ผู้บริโภคและในขณะเดียวกัน การโฆษณาก็เป็นธุรกิจในตัวเอง

การโฆษณามีบทบาทหลากหลายมากมาย ซึ่งล้วนแต่มุ่งสร้างความสำเร็จให้กับองค์กรทั้งในด้านการขาย การเพิ่มคุณค่าในตัวสินค้าและบริการ การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร การโฆษณาช่วยพัฒนาระบบตลาด มีความสำคัญต่อภาวะเศรษฐกิจโดยรวมทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม เป็นต้น ซึ่งได้มีการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการโฆษณาว่ามีบทบาทมีอิทธิพลต่อสังคม

การโฆษณามีอิทธิพลต่อบุคคลในด้านการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรมผู้บริโภค ส่วนอิทธิพลต่อสังคมส่วนรวมนั้น การโฆษณา

ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอันได้แก่วิถีการดำเนินชีวิตของประชาชน และยังมีผลกระทบทางการเมืองตลอดจนก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจด้วย

เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของประเทศ และเป็นผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ดังนั้นจึงเกิดความวิตกกังวลกันมากกว่า การโฆษณาจะก่อให้เกิดผลเสียต่อเด็กและเยาวชนในด้านการส่งเสริมให้เยาวชนฟุ้งเฟ้อ หันไปนิยมวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งอิทธิพลของการโฆษณานั้นมิได้เกิดขึ้นโดยตรงและรุนแรงเพราะมีปัจจัยอื่นอีกที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของบุคคลว่าจะทำตามแรงจูงใจของการโฆษณาหรือไม่ ปัจจัยนั้นได้แก่ตัวบุคคล กลุ่มอ้างอิง ผู้ส่งสาร ตัวสื่อ สื่อ และเวลา กับความถี่ในการสื่อสาร

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง

วิชาชีพโฆษณา มีความเกี่ยวข้องกับวิชาชีพอื่นๆ เป็นสิ่งจำเป็นและสิ่งสำคัญต่อการประกอบการโฆษณา ผู้ประกอบการโฆษณาต้องศึกษาอย่างจริงจังและนำมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง ผู้ประกอบการโฆษณาต้องใช้ศิลปะและศาสตร์หลายแขนงมาผสมผสาน เพื่อสร้างสรรค์งานโฆษณาที่ดี มีประสิทธิภาพและรับผิดชอบต่อสังคม

นักโฆษณา ควรจะต้องมีความรับผิดชอบต่อประเด็น ต่อไปนี้

๑. ความรับผิดชอบต่อสังคม
๒. ความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค
๓. ความรับผิดชอบต่อลูกค้า
๔. ความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ
๕. ความรับผิดชอบต่อตนเอง

ในปัจจุบัน แม้ว่าการโฆษณาจะมีการพัฒนาไปมาก แต่โฆษณาก็ยังถูกกล่าวหาว่าเป็นเครื่องมือที่ผู้ประกอบการนำมาแสวงหาประโยชน์สูงสุดจากธุรกิจ เนื่องจากธุรกิจมีการแข่งขันสูงมาก และในธุรกิจที่มีการแข่งขันนั้น ผู้ประกอบการต่างใช้โฆษณาเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในการสร้างผลประโยชน์ และโฆษณาจะส่งผลประโยชน์ให้แก่ธุรกิจมากยิ่งขึ้น หากโฆษณานั้นเป็นที่สนใจของผู้บริโภค การโฆษณาที่ดีจึงต้องผ่านการสรรหาวิธีการที่แปลกใหม่และดึงดูดใจ จนบางครั้งผู้ประกอบการมองข้ามความเสียหายที่อาจ

เกิดขึ้นกับผู้บริโภค และผู้ประกอบการที่เป็นคู่แข่ง ด้วยการโฆษณาที่ไม่ถูกต้อง โฆษณาเกินความเป็นจริง หรือไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค เป็นต้น

วิทยาเขตเพาะช่าง ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่ผลิตบัณฑิตด้านการโฆษณาออกสู่สังคม จึงได้ทำวิจัยเพื่อศึกษาความคิดเห็นที่มีต่องานโฆษณาและการนำจรรยาบรรณวิชาชีพการโฆษณาไปปฏิบัติ โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างซึ่งได้แก่ ตัวแทนผู้ผลิตงานโฆษณา ผู้ตรวจสอบ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้บริโภค จำนวน ๒๑๕ คน ซึ่งเป็นบัณฑิตและคณาจารย์ของวิทยาเขตเพาะช่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ F-test

ผลจากการวิจัย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์การโฆษณาในปัจจุบันว่ามีคุณภาพอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะเรื่องการสร้างแรงจูงใจให้ผู้บริโภคเกิดความต้องการสินค้า การใช้ภาษาเร้าความรู้สึกเพื่อดึงดูดความสนใจให้ผู้บริโภคจำข้อความและตัวสินค้าได้ และการเขียนคำเตือนให้ทราบในกรณีที่เป็นอันตราย ส่วนด้านการนำจรรยาบรรณวิชาชีพโฆษณาไปใช้ ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดมีความเห็นว่าการโฆษณาในปัจจุบันคำนึงถึงจรรยาบรรณวิชาชีพโฆษณาอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะในเรื่องของการแสดงความห่วงใยในสุขภาพอนามัยของผู้บริโภค การนำเสนอข้อมูลที่เป็นจริงเกี่ยวกับสินค้าในโฆษณา และการส่งเสริมความผูกพันและความห่วงใยภายในครอบครัว เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มผู้ผลิตและผู้ตรวจสอบพบว่าทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นต่อการโฆษณาในปัจจุบันแตกต่างจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติร้อยละ ๙๕ ส่วนความคิดเห็นต่อการนำจรรยาบรรณวิชาชีพโฆษณาไปปฏิบัติทุกกลุ่มมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ดำรงพัฒนา

การเรียนการสอนภาษาไทย

สมชาย เอี้ยวสกุล*

คความพยายามในการพัฒนาคุณภาพ

การศึกษา โดยเฉพาะการมุ่งผลสัมฤทธิ์
ให้นักเรียนสามารถอ่านออก เขียนได้ ของสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษายะลา เขต ๑ ดำเนินไปอย่างมี
ประสิทธิผล ถึงแม้สถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้
ที่ขึ้นชื่อว่า เขตพื้นที่พิเศษ ยังอยู่ในภาวะวิกฤติก็ตาม
ดูเหมือนว่าเหตุการณ์ต่างๆ ดังกล่าว ไม่สามารถสกัดกั้น
ความมุ่งมั่น ในการพัฒนาการศึกษาของบุคลากรภายใต้
การนำของนางอนงค์ เขาวนกิจ ผู้อำนวยการ สำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษายะลา เขต ๑ ได้

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า ในพื้นที่จังหวัด
ชายแดนภาคใต้ประชากรส่วนใหญ่ถึง ๘๐% นับถือ
ศาสนาอิสลาม และใช้ภาษามลายูพื้นเมืองเป็นเครื่องมือ
สื่อสารในชีวิต นักเรียนที่เข้าสู่ระบบการศึกษาใน
เขตพื้นที่นี้ จึงใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง และจะใช้
ภาษาไทยก็เพียงกับครูผู้สอนในโรงเรียนวันละประมาณ
ไม่เกิน ๕ ชั่วโมงเท่านั้น ซึ่งสวนทางอย่างยิ่งกับการ
เรียนรู้ด้านภาษาไทยซึ่งเป็นสาระการเรียนรู้ที่เป็นทักษะ
จำเป็นต้องใช้การฝึกปฏิบัติเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง
อันจะเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ไปสู่การเรียนรู้ในสาระ
อื่นๆ ต่อไป ดังนั้น การอ่าน การเขียนภาษาไทย
เพื่อการสื่อสารของนักเรียนในเขตพื้นที่นี้ จึงประสบ
ปัญหามาโดยตลอด ประกอบกับครูผู้สอนโดยเฉพาะ
ในช่วงชั้นที่ ๑ และ ๒ อันเป็นพื้นฐานของการจัดการศึกษา
ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่มีโอกาสเลือกสอนใน
สาระการเรียนรู้ตามสาขาที่ตนได้จบการศึกษาและ
ถนัดได้ จึงมีความจำเป็นต้องสอนทุกสาระการเรียนรู้

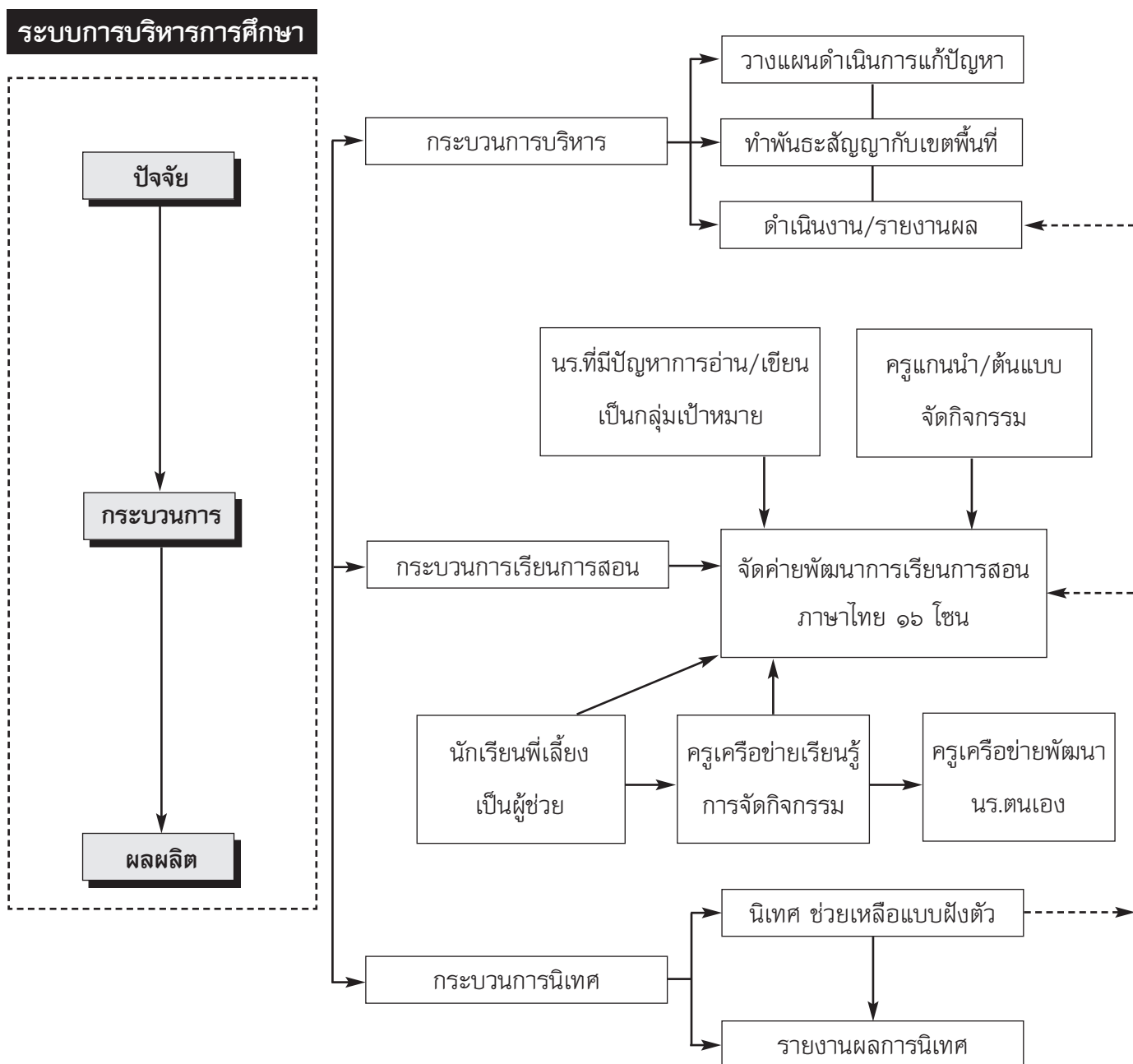

ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา เขต ๑ รวมถึง
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็พยายามอย่างยิ่งในการพัฒนา
บุคลากร เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษา
ไทยมาโดยตลอด แต่การดำเนินการพัฒนาบุคลากร
เท่าที่ผ่านมา มักจะมุ่งเน้นในการพัฒนาบุคลากร ในรูปแบบ
การสื่อสารทางเดียว (One-way Communication)
กล่าวคือ การจัดประชุม อบรมมักจะให้ความรู้เชิง
ทฤษฎีหรือรูปแบบการเรียนการสอนมากกว่าการให้
เรียนรู้จากประสบการณ์จริงเชิงประจักษ์ ดังนั้น การนำ
สิ่งที่ได้รับจากการพัฒนาในแต่ละครั้งไปใช้ในการ
พัฒนาในห้องเรียนจริงจึงไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร
เมื่อพิจารณาผลที่ได้รับกับการลงทุนที่เสียไปพบว่า
ผลที่ได้รับไม่คุ้มค่ากับการลงทุน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา เขต ๑ ได้
ตระหนักถึงสภาพปัญหาดังกล่าว จึงได้มีการจัดตั้งทีมงาน
ระดมความคิดเห็นหาแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอน
ภาษาไทย ให้สามารถแก้ปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรม
จึงได้แนวคิดในการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทย
ทั้งระบบ กล่าวคือ ใช้กระบวนการในระบบการบริหาร
การศึกษา มาดำเนินการอย่างเต็มศักยภาพและให้เกิด
ประสิทธิผลสูงสุด ดังแผนภูมิ

* หัวหน้ากลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา เขต ๑

แผนภูมิการดำเนินงานแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทยทั้งระบบ โดยเน้นการบูรณาการพัฒนานักเรียนและครูแบบคู่ขนาน

จากแผนภูมิ แนวคิดในการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหา การเรียนการสอนภาษาไทยข้างต้น สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษายะลา เขต ๑ ได้เน้นการพัฒนาในกระบวนการ ของระบบบริหารการศึกษาทั้งระบบ ได้แก่ กระบวนการ บริหาร จัดให้มีระบบการวางแผนการแก้ปัญหา การเรียนการสอนภาษาไทยอย่างจริงจัง และเป็นรูปธรรม โดยให้มีการกำหนดระยะเวลาการจัดกิจกรรมการ แก้ปัญหาในแต่ละกิจกรรมอย่างชัดเจน และให้ผู้บริหาร ทุกสถานศึกษาได้จัดทำพันธะสัญญากับผู้อำนวยการ เขตพื้นที่การศึกษา กระบวนการเรียนการสอน สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษายะลา เขต ๑ ได้จัดกิจกรรมการ พัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทย โดยให้โรงเรียนในโซน ร่วมกันวางแผนจัดกิจกรรมเข้าค่ายพัฒนาการเรียน การสอนภาษาไทย โดยเน้นการบูรณาการพัฒนานักเรียน และครูแบบคู่ขนาน ซึ่งในแต่ละโซนจะให้ครูแกนนำ/ ครูต้นแบบภาษาไทยเป็นทีมงานหลักในการออกแบบ จัดกิจกรรมส่งเสริมเพื่อแก้ปัญหาการอ่าน การเขียน ภาษาไทย ครูเครือข่ายซึ่งเป็นครูผู้สอนภาษาไทยใน แต่ละโรงเรียนภายในโซนจะเป็นผู้คัดกรองนักเรียนที่มี ปัญหาด้านการอ่าน การเขียนภาษาไทยมาร่วมเรียนรู้ จากกิจกรรมหลากหลายที่ครูแกนนำ/ครูต้นแบบได้จัดเป็น

ฐานการเรียนรู้แบบบูรณาการ เช่น ฐานเกม ฐานคารา- โอเกะ ฐานการวาดภาพ ฐานการเล่านิทาน ฐานการเขียน เป็นต้น ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนที่มี ปัญหาดังกล่าว มีนักเรียนพี่เลี้ยงเป็นผู้ช่วยเหลือในการ สื่อสารการจัดกิจกรรมเรียนรู้ และมีครูเครือข่ายที่ใช้ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม เป็น แหล่งเรียนรู้ในการพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งสามารถ นำวิธีการและรูปแบบการจัดกิจกรรมดังกล่าวไป ประยุกต์ในห้องเรียนของตนได้ทันที ในส่วนของกระบวนการ นิเทศซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา เขต ๑ ได้ดำเนินการจัดระบบการนิเทศที่มีประสิทธิภาพ โดย การจัดแบ่งกลุ่ม (Zone) สถานศึกษาออกเป็น ๑๖ โซน ให้ศึกษานิเทศก์รับผิดชอบและดำเนินการนิเทศแบบ ผังตัวโดยยึดหลักกัลยาณมิตรนิเทศมาอย่างต่อเนื่อง โดยตลอด ซึ่งสามารถทำให้กระบวนการนิเทศเสมือน เป็นพลังขับเคลื่อนหลักในการส่งเสริมและผลักดันให้เกิด การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาในปัจจุบัน

จากการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาการเรียน การสอนภาษาไทย โดยเน้นการบูรณาการพัฒนานักเรียน และครูแบบคู่ขนาน ในรูปแบบของการจัดค่ายกิจกรรม การเรียนรู้การพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทย

ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา เขต ๑ ทั้ง ๑๖ โรงเรียนพบว่า นักเรียนมีความสุข สนุกสนานจากการได้รับประสบการณ์ใหม่ เทคนิคใหม่ แตกต่างไปจากการเรียนรู้ที่มีอยู่ในห้องเรียนเดิมของตนเอง ได้รับความอบอุ่น การดูแลเอาใจใส่ของนักเรียนพี่เลี้ยง เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลในการเรียนรู้ อันเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาความรัก สามัคคี ของชุมชนในภูมิภาคนี้ได้อีกทางหนึ่ง ครูเครือข่ายได้รับประสบการณ์ตรงที่ได้เรียนรู้จากการจัดกิจกรรมฐานการเรียนรู้ สามารถนำรูปแบบการจัดกิจกรรมต่อยอดไปสู่ห้องเรียนของตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม และสิ่งที่พบว่าเกิดคุณประโยชน์มากมายมหาศาลคือ ผู้ปกครอง ชุมชนและองค์กรในท้องถิ่นให้ความร่วมมือโดยเข้ามามีส่วนร่วมดูแล ให้ความช่วยเหลือกับสถานศึกษา ในส่วนของด้านอุปโภค บริโภค ด้วยความเต็มใจและภาคภูมิใจ ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

การจัดกิจกรรมการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทยของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา เขต ๑ ในครั้งนี้ มิใช่เป็นกิจกรรมสมบูรณ์แบบที่จะสามารถส่งผลให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อกลุ่มเป้าหมายได้ในทันที หากแต่เป็นเพียงก้าวแรกในการสร้างรูปแบบและนวัตกรรมใหม่ในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนในการเรียนรู้ภาษาไทยที่ยั่งยืน ที่จำเป็นต้องจัดกิจกรรมการพัฒนาในรูปแบบดังกล่าวอย่างผสมผสานและต่อเนื่อง เพื่อพัฒนานักเรียนกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวให้สามารถใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร เพื่อการพัฒนาวิถีและคุณภาพชีวิตของตนเองและชุมชนในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีหน่วยงานหรือองค์กรในทุกภาคส่วนร่วมมือ สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาอย่างจริงจังและยั่งยืน อันเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยสร้างสันติสุขให้กับสังคมในภูมิภาคนี้...

ภาษาอังกฤษ

เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียน

กุลกานต์ วงษ์สิงห์*

ปัจจุบันทุกท่านคงได้ยินคำว่า “IT” จากโทรทัศน์ หรือหนังสือพิมพ์ หรือข่าวสารต่างๆ คำว่า “IT” มาจาก Information Technology ถ้าจะพูดเป็นภาษาไทยก็จะได้ว่า “เทคโนโลยีสารสนเทศ” เป็นยุคของข้อมูลข่าวสารโดยอาศัยคอมพิวเตอร์ ซึ่งเราจะเห็นว่าคอมพิวเตอร์มีอิทธิพลต่อการด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนการปกครองของประเทศ ภาษาที่ใช้ในคอมพิวเตอร์ส่วนมากจะเป็นภาษาอังกฤษ เมื่อพูดถึงภาษาอังกฤษ เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ก็จะทำหน้าแบ เหมือนกินยาขมหม้อใหญ่ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากอ่านภาษาอังกฤษไม่ได้ คำศัพท์ก็ ไม่รู้ความหมาย ดังนั้นการเรียนภาษาอังกฤษจึงเป็น สิ่งที่ยากลำบากสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

ความบกพร่องในการเรียนรู้เป็นภาวะความบกพร่องที่แสดงออกมาในรูปของปัญหาในการใช้ภาษา การอ่าน การเขียน การสะกดคำ และการคำนวณ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมากกว่าเรื่องหนึ่ง ซึ่งมีสาเหตุมาจากความบกพร่องในการแปลข้อมูลที่สมอง ทำให้ไม่สามารถเรียนรู้ได้เหมือนเด็กคนอื่นๆ ความบกพร่องนี้

มีผลกระทบโดยตรงต่อการเรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับระดับเขาวินิจฉัย (I.Q.) ความบกพร่องดังกล่าวมิได้มีสาเหตุมาจากความบกพร่องทางร่างกาย การเคลื่อนไหวทางสายตา การได้ยิน ระดับสติปัญญา อารมณ์และสภาพแวดล้อม

กระบวนการเรียนรู้ของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ สามารถจำแนกได้เป็น ๕ ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ ๑ การรับข้อมูลจากประสาทสัมผัสต่างๆ ความผิดปกติในการรับข้อมูลที่ผ่านเข้ามาทางประสาทสัมผัสต่างๆ แสดงให้เห็นในลักษณะที่ต่างกันไปได้แก่

* อาจารย์โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ความผิดปกติที่ผ่านทางการมองเห็น เช่น การเห็นตัวอักษร “b” เป็นอักษร “d” หรือ อาจจะมี ความผิดปกติในการได้ยิน ทำให้เกิดความสับสนในการแยกเสียงที่คล้ายๆ กัน เช่น ได้ยินคำว่า “อาจารย์” เป็น “อาการ” เป็นต้น ขั้นตอนที่ ๒ การแปลความข้อมูลและการจัดเก็บข้อมูล โดยเริ่มขึ้นหลังจากได้รับข้อมูลต่างๆ เข้ามาแล้ว สมองซึ่งทำหน้าที่แปลและจัดเก็บข้อมูล เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้จะมีความยากลำบากในการจัดเก็บเรียงลำดับข้อมูล เช่น ไม่สามารถเล่าเรื่องที่ตนเองพบเห็นได้อย่างถูกต้องตามลำดับเหตุการณ์ ขั้นตอนที่ ๓ เกี่ยวกับความจำและการดึงข้อมูลมาใช้ เด็กที่มีความบกพร่องจากการเรียนรู้ จะมีความจำเพียงระยะสั้น ทำให้ไม่สามารถเก็บข้อมูลและดึงข้อมูลออกมาใช้ได้ จำเป็นต้องมีการทบทวนบ่อยๆ หรือทำซ้ำๆ ดังนั้นขั้นตอนที่ ๔ เป็นการนำข้อมูลมาใช้ในการรูปแบบของภาษาซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เพราะเป็นขั้นตอนที่สื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจ เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ บางคนอาจพูดซ้ำ พูดไม่ชัด หรือจำคำศัพท์ได้จำกัด ขั้นตอนสุดท้ายเป็นขั้นตอนของการเคลื่อนไหวและประสานสัมพันธ์ ได้แก่ การประสานงานของกล้ามเนื้อใหญ่ (Gross Motor Disability) และการประสานของกล้ามเนื้อเล็ก (Fine Motor Disability) ได้แก่ การเขียนหนังสือช้า เขียนไม่ตรงบรรทัดหรือเขียนขนาดอักษรไม่เท่ากัน

เด็กจะเรียนรู้ได้ดีก็จะต้องมีความรักและความสนใจด้วย สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้แล้วความจำก็จะเป็นปัญหาเช่นกัน เนื่องจากไม่รู้ว่าอะไรจะจำสิ่งต่างๆ ได้อย่างไร เพราะไม่มีหลักหรือวิธีการจำข้อมูล หรือรู้หลักในการจำข้อมูลก็มักใช้วิธีการจำที่ไม่เหมาะสม มีทักษะทางภาษาไม่ดี เนื่องจากภาษา ความคิด และความจำ เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กัน สำหรับความสนใจของเด็กที่มีความบกพร่องทางการ

เรียนรู้ มักมีการตัดสินใจที่ขาดการยั้งคิด จับประเด็นของเรื่องไม่ถูก ไม่มีสมาธิ จึงทำให้ถูกรบกวนจากสิ่งแวดล้อมภายนอกได้ง่าย

ความบกพร่องทางการเรียนรู้ทางด้านการอ่านหรือที่เรียกว่า Dyslexia เป็นความบกพร่องที่พบบ่อยที่สุด ดังนั้นการเรียนภาษาอังกฤษของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ได้แก่ การที่ไม่สามารถสะกดคำได้ อ่านออกเสียงไม่ถูกต้อง จำคำที่เพิ่งอ่านผ่านไปไม่ได้ หรือไม่สามารถสรุปใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านได้ บางรายอาจมีความบกพร่องในการแยกแยะตัวอักษร เช่น มีความสับสนระหว่างอักษร b และ d หรือเห็นคำว่า bed เป็น ded เป็นต้น

นอกจากความบกพร่องด้านการอ่านแล้วยังมีความบกพร่องด้านการสะกดคำ ความบกพร่องมักจะแสดงออกเกี่ยวกับการเรียงตัวอักษรในคำผิด สลับตัวอักษร สลับคำในประโยค สะกดข้ามตัวอักษร สร้างการสะกดคำแบบใหม่ๆ ขึ้นมาเอง มีความบกพร่องในการเชื่อมโยงเสียงที่ถูกต้องกับตัวอักษร

ดังนั้นการสอนอ่านภาษาอังกฤษให้แก่เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ คำศัพท์ ลักษณะของประโยค การวางประโยคหลักและรูปแบบของการนำเสนอ

คำศัพท์

ลักษณะของคำศัพท์ ได้แก่ จำนวนตัวอักษร ความหมายและโครงสร้างของคำ ล้วนมีผลต่อการอ่านทั้งสิ้น เพราะการสอนคำศัพท์สั้นๆ มีโครงสร้างของคำศัพท์ที่ไม่ซับซ้อน และมีความหมายเป็นรูปธรรม เช่น pen (ปากกา) pencil (ดินสอ) นอกจากนี้ เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ มักจะสับสนในการจำตัวอักษรตัว “b” เป็น “d” เช่น “bed” เด็กจะจำเป็น “ded”

วิธีการแก้ปัญหาเหล่านี้โดยการทำบัตรอักษร a-z ฝึกให้เด็กหยิบบัตรตัวอักษรที่รู้จักและไม่รู้จักให้หยิบออกมา แล้วฝึกให้เด็กพูด เขียน และอ่านตัวอักษรเหล่านั้นอยู่เสมอ หรืออาจจะให้เด็กฝึกร้องเพลง a b c z ก่อนที่จะทำการสอนทุกวัน เพื่อป้องกันความสับสนในการเรียงลำดับตัวอักษร นอกจากนี้แล้วครูก็ให้เด็กอ่านออกเสียงพยัญชนะ a - z โดยใช้วิธีเชื่อมโยงการออกเสียงตัวอักษรในภาษาไทย ได้แก่ ตัวอักษร “b” ออกเสียง “เบอะ” ออกเสียงตัวอักษร บ (บอ) ในภาษาไทย หรือตัวอักษร “ท” ออกเสียง “เนอะ” ออกเสียงตัวอักษร น (นอ) ในภาษาไทย เป็นต้น ครูใช้วิธีนี้ฝึกอ่านพยัญชนะในภาษาอังกฤษทุกตัว สำหรับตัวอักษรที่ใช้เป็นเสียงสระในภาษาอังกฤษ ได้แก่ ตัวอักษร “a” ออกเสียง “แอะ” ตัวอักษร “e” ออกเสียง “เอะ” ตัวอักษร “i” ออกเสียง “อี” ตัวอักษร “o” ออกเสียง “เอื้อะ” และตัวอักษร “u” ออกเสียง “อุะ” ต่อจากนั้นครูจึงสอนการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้การสอนแบบ Phonics approach ซึ่งเป็นการสอนอ่านที่เน้นเรื่องการประสมเสียงพยัญชนะ สระ ที่ปรากฏในคำต่างๆ ตัวอย่าง ด.ช. ชัย ชั้น ม.๑ อ่านคำว่า “pencil” ไม่ได้ ครูใช้วิธีนำบัตรตัวอักษร มาให้ ด.ช.ชัย หยิบบัตรอักษรที่เป็นพยัญชนะตัวแรกของคำว่า pencil เมื่อ ด.ช.ชัย หยิบตัวอักษร “p” ออกมาแล้ว ครูให้ ด.ช.ชัย ออกเสียง

ตัวอักษร “p” ด.ช.ชัย ออกเสียง “เพอะ” แล้วหยิบบัตรอักษร “e” ซึ่งเป็นเสียงสระ ด.ช.ชัย จะออกเสียง “เอะ” แล้วหยิบบัตรอักษร “n” ออกเสียง “เนอะ” หยิบบัตรอักษร “c” ออกเสียง “เซอะ” บัตรอักษร “i” ออกเสียง “อี” และหยิบบัตรอักษรตัวสุดท้ายของคำ คืออักษร “l” ออกเสียง “เลอะ” ต่อจากนั้นครูก็ให้ ด.ช.ชัย อ่านออกเสียงทั้งคำ ได้แก่ “เพอะ-เอะ-เนอะ = เพน” “เซอะ-อี-เลอะ = ชิว” อ่านรวมกันก็จะได้ “เพนชิว” เป็นต้น

ลักษณะของประโยค

การอ่านประโยคในภาษาอังกฤษ สำหรับเด็ก ที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ควรที่จะให้อ่านประโยคสั้นๆ ธรรมดาๆ ก่อน เช่น ครูให้ ด.ช.กร ชั้น ม.๑ อ่านประโยค This is a cat, I have a map. ครูจะใช้วิธีฝึกอ่านประโยคสั้นๆ หลายประโยค แทนที่ให้อ่านประโยคที่ยาวและซับซ้อน ทั้งนี้เพื่อให้ด.ช.กร มีความรู้สึกว่ามันเองสามารถอ่านภาษาอังกฤษได้ ครูก็จะให้กำลังใจ โดยให้รางวัลหรือกล่าวชมเชยเมื่อ ด.ช.กร อ่านประโยคได้ถูกต้อง

การวางประโยคหลัก

การอ่านข้อความหรือเนื้อเรื่อง ครูควรจะแนะนำหรือชี้แนะวิธีการอ่านข้อความหรือเนื้อเรื่องให้แก่เด็ก

ที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ได้ทราบวิธีการในการนำเสนอข้อความหรือภาระต่างๆ โดยทั่วไป เรามักจะวางประโยคหลักของข้อความไว้เป็นประโยคแรกของย่อหน้า เพื่อให้ผู้อ่านสามารถทราบทิศทางของเรื่องราวที่จะอ่านต่อไป และสามารถเข้าใจสาระของเรื่องได้ง่าย ยกตัวอย่างครูให้ ด.ญ.แพรว ชั้น ม.๑ อ่านข้อความ ดังนี้

This is Jack. He is a student in grade 7. He has a dog. His name is Bom.

จากข้อความหรือเนื้อเรื่องดังกล่าว ครูก็จะถาม ด.ญ.แพรวว่า “เรื่องที่นักเรียนได้อ่านไปแล้วเป็นเรื่องเกี่ยวกับใครคะ” “เป็นเรื่องของแจ๊คคะ” ด.ญ.แพรวตอบ “เก่งมากคะ” ครูกล่าวชม ด.ญ.แพรว ครูก็ถามต่อไปอีกว่า “ไหน ด.ญ.แพรว ลองเล่าเรื่องของแจ๊คให้ครูและเพื่อนๆ ฟังได้ไหมคะ” “ได้คะ” ด.ญ.แพรวตอบด้วยความเชื่อมั่นในตัวเอง “นี่คือแจ๊ค, แจ๊คเป็นนักเรียนชั้น ม.๑, เขามีสุนัขตัวหนึ่ง สุนัขของเขาชื่อบอมคะ” พอพูดจบ ด.ญ.แพรวก็ยิ้ม ครูพูดชม ด.ญ.แพรวว่า “เก่งมากคะ มารับรางวัลที่ครูได้เลยคะ” ครูพูดพร้อมกับหยิบรางวัลให้ ด.ญ.แพรว เพื่อเป็นกำลังใจให้แก่ ด.ญ.แพรว

รูปแบบของการนำเสนอ

รูปแบบการนำเสนอหรือรูปแบบของการจัดวางเนื้อหาที่จะอ่าน สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้นั้น ควรคำนึงถึงรูปแบบที่เหมาะสม คือเนื้อหาที่จะให้อ่าน ไม่ควรมีความยาวเกินไปและมีเนื้อหาที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก นอกจากนี้ขนาดของตัวอักษรต้องมีขนาดพอเหมาะ เพื่อดึงดูดความสนใจของเด็กด้วย ยกตัวอย่างรูปแบบของการนำเสนอสำหรับเด็กชั้น ม.๑

My Holiday

I and Tim go to Pattaya on Sunday morning. I like to swim in the sea but Tim likes to dig on the sand. We have lunch at one o'clock. Then we sleep under the big umbrella. We get up at four o'clock and we go back home at six o'clock in the evening.

วิธีแก้ปัญหาในการอ่าน

สิ่งที่ครูควรคำนึงถึงในการสอนอ่านเพื่อให้เกิดความเข้าใจ มีหลายประการ ได้แก่

๑. เด็กแปลคำศัพท์ที่อ่านได้หรือไม่ ถ้าเด็กแปลคำศัพท์ไม่ได้ควรให้เด็กอ่านหนังสือของระดับชั้นเรียนที่ต่ำกว่า

๒. เด็กเข้าใจคำศัพท์เฉพาะด้านหรือไม่ เช่น ในชนบทเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยว จะมี**ประเพณีลงแขก** และมีการ**ร้องเพลงเกี่ยวข้าว** ได้ตอบระหว่างชายหญิง ถ้าเด็กไม่เข้าใจคำศัพท์ว่า “**ประเพณีลงแขก**” “**เพลงเกี่ยวข้าว**” หมายถึงอะไร ครูก็ควรสอนคำเหล่านี้ก่อนที่จะให้เด็กอ่านเนื้อเรื่อง

๓. เด็กเข้าใจและสามารถทำตามคำสั่งได้หรือไม่ ถ้าเด็กทำตามคำสั่งไม่ได้ให้ตั้งคำถามใหม่อีกครั้ง เพื่อช่วยให้เด็กทราบว่าตนต้องทำอะไร อย่างไร

๔. เด็กมีพื้นฐานความรู้หรือมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับเรื่องที่อ่านหรือไม่ เนื่องจากพื้นฐานความรู้หรือประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่อ่าน เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อความเข้าใจในสิ่งที่อ่านอย่างมากเพราะเด็กที่มีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่อ่านเป็นอย่างดีจะเข้าใจเรื่องที่อ่านได้ดีกว่าเด็กที่มีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับเรื่อง

ที่อ่านน้อย ดังนั้นครูควรตรวจสอบความรู้เดิมของเด็ก ก่อนว่ามีมากน้อยเพียงใด หากเด็กยังไม่ทราบ ครูอาจทำได้โดย让孩子ที่มีความรู้ ช่วยเล่าให้เพื่อนฟัง เพื่อจะได้มีข้อมูลและเข้าใจเนื้อเรื่องดีขึ้น ถ้าไม่มีเด็กคนใดเคยรู้จัก ครูควรเล่าหรือร่วมสนทนากับเด็กเพื่อให้ข้อมูลในส่วนที่ขาดไป เมื่อเห็นว่าเด็กมีพื้นฐานความรู้ที่เพียงพอแล้ว ครูจึงให้อ่านเนื้อหาที่ต้องการศึกษาต่อไป

๕. เนื้อเรื่องที่ให้อ่านดึงดูดใจเด็กหรือไม่ ควรนำเรื่องที่มีลักษณะเร้าใจ ตื่นเต้น หรือเป็นเรื่องที่เด็กชอบและสนใจมาให้อ่าน ซึ่งครูอาจจะใช้วิธีกระตุ้นความสนใจของเด็กโดยการเกริ่นนำเรื่องที่จะให้อ่านก่อน เพื่อเด็กจะได้รู้สึกว่าการอ่านนั้นน่าติดตาม

๖. เด็กจดจำเรื่องราวที่อ่านได้หรือไม่ วิธีนี้ถ้าเด็กจดจำเรื่องราวที่อ่านไม่ได้ ครูควรอนุญาตให้เด็กค้นหาคำตอบจากเนื้อเรื่องที่อ่าน และถ้าเด็กยังค้นหาคำตอบไม่ได้อีก อาจเป็นเพราะไม่เข้าใจเนื้อเรื่องที่อ่าน ครูควรให้เด็กจดข้อความสั้นๆ หลังจากอ่านเนื้อเรื่องหรือแนะนำให้ทำเค้าโครงเรื่อง ซึ่งจะช่วยให้เด็กสามารถเข้าใจเรื่องได้ดียิ่งขึ้น

๗. เด็กเข้าใจคำถามหรือไม่ เมื่อเด็กไม่เข้าใจคำถามที่ครูถาม ครูอาจช่วยได้โดย让孩子พูดทวนคำถามที่ครูถามซ้ำอีกครั้ง หรือครูถามคำถามนั้นซ้ำ เพื่อให้เด็กฟังใหม่ แล้ว让孩子พูดทวนคำถามซ้ำ ถ้าเด็กยังคงไม่เข้าใจอีก ครูอาจให้เพื่อนช่วยอธิบายเกี่ยวกับคำถามนั้นให้ชัดเจนยิ่งขึ้นได้

วิธีการสอนอ่านที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ช่วยในการเรียนการสอนการอ่านให้แก่เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ได้สามารถอ่านภาษาอังกฤษได้ และมีความรู้สึกรู้ว่าภาษาอังกฤษนั้นมีประโยชน์สำหรับตนอีกต่อไป นอกจากนี้แล้วผู้ปกครองก็มีส่วนช่วยส่งเสริมการอ่านที่บ้านได้อีกโดยจัดหาหนังสือที่เด็กสนใจและเหมาะสมกับความสามารถของเด็กไว้ให้อ่านที่บ้าน และผู้ปกครองควรมีเวลาอ่านหนังสือให้เด็กฟังบ้าง หรือให้เด็กอ่านหนังสือให้ผู้ปกครองฟังบ้าง ทั้งนี้เพราะการอ่านหนังสือด้วยกันระหว่างผู้ปกครองกับเด็กเป็นการช่วยฝึกฝนการอ่านของเด็ก ทำให้เกิดความสุข สนุก และยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครอบครัว และเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเด็กอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

จรัสลักษณ์ จีรวินุลย์. ๒๕๔๖. **คู่มือครูและผู้ปกครองสำหรับเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้-การอ่าน.**

กรุงเทพมหานคร : องค์การค้ำของครูสภา.

ศรียา นิยมธรรม. ๒๕๔๑. **ปัญหาย่อยยากทางการเรียนรู้.** กรุงเทพมหานคร : พรานนกการพิมพ์.

_____. ๒๕๔๒. L.D. **เข้าใจและช่วยเหลือ.** กรุงเทพมหานคร : P.A. Art & Printing.

คันสนีย์ ฉัตรคุปต์. ๒๕๔๓. **ความบกพร่องในการเรียนรู้หรือแอลดี : ปัญหาการเรียนรู้ที่แก้ไขได้.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ครูสภา.

ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา กับ ชุมชนตามแนวปฏิรูปการศึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กศนา แสงศักดิ์*

“การศึกษามีส่วนเกี่ยวข้องกับคนในชุมชนทุกคน และถือว่าชุมชนจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการศึกษา การจัดการศึกษาที่ดีจะต้องคำนึงถึงชุมชนท้องถิ่น สนองความต้องการของคนในท้องถิ่น บุคคลที่อยู่ในชุมชนจะต้องมีส่วนในการตัดสินใจในกิจกรรมการเรียนการสอนของสถานศึกษา”

แนวคิดดังกล่าวส่งผลให้การจัดการศึกษาในปัจจุบันเน้นในเรื่องการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ในชุมชนและสังคม โดยพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และให้ชุมชนเป็น

ส่วนหนึ่งของสถานศึกษา จะทำงานแยกอิสระจากกันไม่ได้ จำเป็นต้องพึ่งพาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สถานศึกษาต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเช่นกัน การให้ชุมชนเข้ามา

* อาจารย์ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มีส่วนร่วมเป็นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาในสถานศึกษา การให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดความรัก ห่วงแหน เห็นคุณค่าในท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น อีกทั้งช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง สาเหตุที่ทุกคนให้ความสนใจเรื่องนี้สืบเนื่องมาจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้ระบุไว้ชัดเจนในหมวด ๔ มาตรา ๒๙ กล่าวไว้ว่า ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชนจากแนวการจัดการศึกษาเรื่องนี้เป็นกฎหมายที่สถานศึกษาต้องถือปฏิบัติตาม

นอกจากนี้ยังมีแผนแม่บท คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙ กล่าวถึงการทำงานในรูปแบบของประชาคมชนิกกำลังทุกฝ่ายทำงานร่วมกัน เพื่อให้มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา อีกทั้งนโยบายการบริหารและจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School - based management : SBM) ก็เช่นเดียวกัน เน้นการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษาให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้มากที่สุด และยังมีกฎกระทรวงที่กำหนด

บุคคลในการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาไว้ชัดเจนว่า กรรมการส่วนหนึ่งจะต้องประกอบไปด้วยชุมชนท้องถิ่น จากกฎหมายและแนวนโยบายเหล่านี้ทำให้สถานศึกษาหันมาตื่นตัวให้ความสนใจและเห็นความสำคัญกันมากขึ้น

หลักการ - ทฤษฎี การมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ เป็นความรู้สึที่ดี ที่มีต่อกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของกลุ่ม เป็นแรงกระตุ้นไปสู่ความสำเร็จ เดวิสและนิวสตรอม (Davis and Newstrom : 1989 : 232) ได้อธิบายไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องการเข้าไปเกี่ยวข้อง (Involvement) เมื่อเกี่ยวข้องก็คิดช่วยเหลือกัน (Contribution) และร่วมรับผิดชอบ (Responsibility) ในสิ่งนั้นๆ ในทำนองเดียวกัน เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (๒๕๓๑ : ๑๓๘) มีความเห็นว่า การมีส่วนร่วมทำให้เกิดการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง (Involvement) และการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องก่อให้เกิดความผูกพัน (commitment) กับภารกิจที่ตนเองมีส่วนร่วม จึงนับได้ว่าการมีส่วนร่วมก่อให้เกิดประโยชน์ในการทำงาน เมื่อนำมาเชื่อมโยงกับการจัดการศึกษาแล้ว จะทำให้เกิดความร่วมมือในกระบวนการพัฒนาและกระบวนการเรียนรู้ซึ่งจะนำไปสู่เด็กและชุมชนท้องถิ่น ลดช่องว่างระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

แฮสและมิทเชล (Hoy and Miskel : 1991 ; 270 - 271 ; citing House and Mitchell. 1975) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในทฤษฎีวิถีทาง - เป้าหมาย (Path - Goal Theory) โดยทฤษฎีนี้กล่าวถึงพฤติกรรมของผู้นำที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของผู้ใต้บังคับบัญชาในเป้าหมายของงาน ซึ่งระบุพฤติกรรมผู้นำไว้

๔ แบบ คือ แบบสั่งการ (Directive Leadership) แบบมุ่งความสำเร็จของงาน (Achievement - Oriented Leadership) แบบสนับสนุน (Supportive Leadership) แบบให้มีส่วนร่วม (Participative Leadership) ซึ่งใน ๔ แบบนี้ จะเห็นได้ชัดเจน มีพฤติกรรมผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participative Leadership) ผู้นำลักษณะนี้จะปรึกษาหารือกับผู้ใต้บังคับบัญชา และนำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ใต้บังคับบัญชาไปใช้ตัดสินใจ

ในทำนองเดียวกันรูมและเยทตัน (Robbins. 1991 : 437 - 474 ; citing Vroom and Yetton. 1973) อธิบายลักษณะของผู้นำภายใต้สถานการณ์ต่างๆ เรียกว่า ผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Leader - Participation) ซึ่งจะให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากขึ้นน้อยแตกต่างกันไป ๕ รูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ขั้นที่น้อยที่สุดหรือเกือบไม่มี ไปจนถึงการมีส่วนร่วมชัดเจน

นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีสถานการณ์ (Situational Theory) ของเฮเชย์และบลองชาร์ด (Robbins. 1991 :

469 - 471 ; citing Hersey and Blanchard. 1982) ได้กล่าวถึงทฤษฎีนี้โดยอธิบายถึงพฤติกรรมผู้นำ ๔ แบบ คือ แบบบอก (Telling) แบบขาย (Selling) แบบมีส่วนร่วม (Participating) แบบมอบหมาย (Delegating) เช่นเดียวกับเฮาส์และมิตเชลโดยแบบของผู้นำจะปรับเปลี่ยนไปตามวุฒิภาวะ (Maturity) ของผู้ตาม ซึ่งระบุไว้ว่าพฤติกรรมผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participating) เป็นพฤติกรรมผู้นำที่ให้ความสำคัญแก่ผู้ร่วมงาน โดยผู้นำให้การสนับสนุนช่วยเหลือและให้ผู้ตามร่วมแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจ

ประโยชน์และคุณค่าของการมีส่วนร่วม

การให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการศึกษา เป็นผลดีทั้งสถานศึกษาและชุมชน ต่างฝ่ายช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของ ร่วมรับผิดชอบ ก่อให้เกิดผลดีหลายประการ เป็นต้นว่า

๑. เกิดกระบวนการกลุ่มและทำงานร่วมกัน การปฏิบัติงานเป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่น

หรือชุมชน ต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน ถ้าเกิดจากความคิดเห็นของสถานศึกษาแห่งเดียว ย่อมไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และ ไม่เกิดกระบวนการพัฒนาร่วมกัน

๒. เป็นการกระจายอำนาจให้ชุมชนท้องถิ่น มีส่วนร่วมบริหารจัดการศึกษา ได้ทราบปัญหาที่แท้จริง และยังเป็นการลดภาระการทำงานจากส่วนกลาง

๓. ทำให้ใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างคุ้มค่า การที่ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทุกคน จะร่วมกันดูแลการใช้ทรัพยากรต่างๆ ในชุมชน ทั้งคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อผล ประโยชน์ของคนส่วนรวม

๔. ช่วยในเรื่องระบบการติดตามผล สถาน ศึกษา และชุมชนจะควบคุมดูแล ตรวจสอบการทำงาน ให้เป็นไปตามข้อตกลงร่วมกัน เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน

๕. สร้างจิตสำนึกที่ดีในการทำงานเพื่อเด็กเพื่อ สังคมและส่วนรวมมากกว่าการทำงานเพื่อตนเอง

ชุมชน

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ กล่าวถึงคำว่า “ชุมชน” หมายถึง บุคคล ครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา โรงพยาบาล สถานประกอบการ องค์กรชุมชน องค์กรปกครอง องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ และสถาบันทางสังคม ต่างๆ ชุมชนจึงรวมถึงทุกคน ทุกองค์กรและทุก หน่วยงานที่อยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ แต่ละชุมชนจะมีความ แตกต่างกัน ในการบริหารสถานศึกษาต้องคำนึงถึง

เรื่องนี้และยืดหยุ่นไปตามความเหมาะสมในแต่ละ สถานการณ์ สถานที่ และเวลา

ชุมชนแต่ละที่จะมีความแตกต่างกัน ดังนั้น ควรศึกษาสภาพของชุมชนแต่ละที่ว่ามีลักษณะเป็น อย่างไร วิธีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเป็น อย่างไรบ้าง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพิจารณาหาแนวทาง ในการสร้างความสัมพันธ์ต่อไป

ชุมชนแบ่งออกได้ ๒ ระบบ คือ ชุมชนชนบท และชุมชนเมือง ลักษณะของชุมชนเมืองและชุมชน ชนบทมีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านประชากร การ ศึกษา อาชีพ รายได้ นิสัยใจคอ วิธีชีวิตความเป็นอยู่ สภาพสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม บางชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ บางชุมชนยังต้องการความช่วยเหลือสนับสนุน ดังนั้น สถานศึกษาต้องทำการศึกษารู้อยู่ก่อนเรียนรู้และ ทำความเข้าใจสภาพของชุมชนโดยทั่วไป เพื่อเป็น ข้อมูลในการนำไปใช้วางแผน สร้างความสัมพันธ์ที่ดี เพราะลักษณะของการสร้างความสัมพันธ์จะต้อง ปรับเปลี่ยนยืดหยุ่นไปตามชุมชนแต่ละที่ จะปฏิบัติ เหมือนๆ กันไม่ได้ สถานศึกษาจะต้องเตรียมความพร้อม ให้ชุมชน สร้างความเข้าใจให้คนในชุมชน ชี้แจงให้ เข้าใจว่าการมีส่วนร่วมคืออะไร และจะช่วยโดยวิธีไหน ได้บ้าง จึงจะเหมาะกับสภาพของชุมชน

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

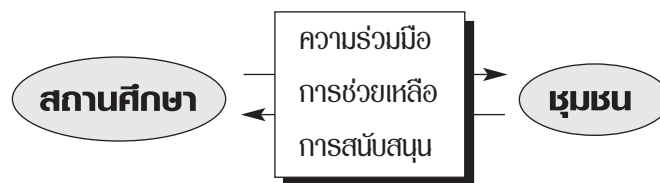
การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนคืออะไร ถ้ากล่าวโดยสรุป เป็นการเปิด โอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพ เป็นไปตามความต้องการของ ท้องถิ่น ให้สถานศึกษาใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิด

ประโยชน์ และส่งเสริมให้สถานศึกษา ประชาชน
ร่วมมือกันพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยมีหลักสำคัญ
คือ สถานศึกษาเป็นผู้ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ
สนับสนุนชุมชน และชุมชนก็เป็นผู้ให้ความร่วมมือ
ช่วยเหลือ สนับสนุนสถานศึกษาเช่นเดียวกัน ซึ่งสถาน-
ศึกษาต้องเป็นฝ่ายเริ่มต้นให้ก่อน ผู้บริหารและบุคลากร
ในสถานศึกษาให้ความสำคัญและคำนึงถึงแนวทางในการ
ดำเนินงานเรื่องนี้ ซึ่งที่ผ่านมา การสร้างความสัมพันธ์
กับชุมชนไม่ค่อยประสบผลสำเร็จ เพราะสถานศึกษา
เป็นฝ่ายรับฝ่ายเดียว ดังภาพประกอบ

ชุมชนจะร่วมมือได้อย่างไร และร่วมในเรื่อง

อะไรบ้าง ถ้าจะพูดให้เข้าใจง่ายๆ ก็คือ ร่วมคิด
ร่วมปรึกษา ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ
ร่วมประเมินผล ร่วมรับผลประโยชน์ในกิจกรรมหรือ
เรื่องต่างๆ เป็นต้นว่า เป็นวิทยากร เป็นผู้สอน
เป็นสถานที่ฝึกงาน เป็นแหล่งเรียนรู้ ร่วมจัดทำ
หลักสูตร ร่วมจัดทำแผนปฏิบัติการ ร่วมลงทุนทาง
การศึกษา ร่วมติดตามประเมินผล เป็นต้น

ถ้าถามต่อไปว่าใครควรมีส่วนร่วมบ้าง บุคคล
ที่ควรมีส่วนร่วมหมายถึงคนทุกคน ทุกหน่วยงาน
ทุกองค์กร ซึ่งอยู่ในชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ มีส่วนร่วม
ได้ทั้งนั้น ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่าชุมชนหมายถึงใครบ้าง

การมีส่วนร่วมควรร่วมมายน้อยเพียงใด ปริมาณของการมีส่วนร่วมคงต้องพิจารณาเป็นเรื่องๆ ไปว่าแต่ละเรื่องควรให้ชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้องมากน้อยแค่ไหน บางเรื่องอาจต้องมาก เช่น จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การเป็นวิทยากร เป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นต้น และบางเรื่องอาจน้อยคงต้องพิจารณาความเหมาะสม เพราะถ้าร่วมมากเกินไปอาจทำให้ชักช้ายุ่งยากได้

ยุทธศาสตร์ในการสร้างความสัมพันธ์

ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ถ้าจะให้ประสบความสำเร็จ ผู้บริหารควรคำนึงถึงแนวทางต่อไปนี้

๑. ดำเนินการด้วยความบริสุทธิ์ใจ (Integrity)

๒. ทำอย่างต่อเนื่อง (Continuity)

๓. ทำด้วยความเรียบง่าย (Convergence)

๔. ดำเนินด้วยการสร้างสรรค์ (Constructiveness)

๕. รู้จักปรับตัวเข้าหากัน (Adaptability)

๖. ดำเนินการด้วยความยืดหยุ่น (Flexibility)

นอกจากแนวทางดังกล่าวแล้ว ผู้บริหารควรมียุทธศาสตร์ในการพัฒนาเพื่อให้การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนประสบความสำเร็จ โดยเข้าถึงบุคคลเหล่านี้ให้ได้

๑. นักเรียน ผู้บริหารต้องมีความมุ่งมั่นที่จะทำทุกอย่างเพื่อเด็กนักเรียน โดยใช้นักเรียนเป็นผู้เชื่อมโยงในการนำความรู้ ความเข้าใจ จากสถานศึกษาสู่บ้านและชุมชน ซึ่งจะส่งผลถึงความรู้สึกที่ดีๆ ของผู้ปกครอง ชุมชน ที่มีต่อสถานศึกษา

๒. คนชรา เป็นเสมือนญาติผู้ใหญ่ ที่สังคมชุมชน ให้การยอมรับ ผู้บริหารไม่ควรลืมและเข้าถึงคนชราให้ได้

๓. พระสงฆ์ นักบวช เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชนมีส่วนช่วยเหลือ และชักจูงโน้มน้าวให้เกิดการยอมรับได้อย่างดี ถ้าสร้างความสัมพันธ์ที่ดีไว้ พระสงฆ์ นักบวช จะเป็นบุคคลสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนได้

๔. ผู้นำชุมชน ควรสำรวจในชุมชนว่าใครเป็นผู้นำที่ชุมชนให้การยอมรับบ้าง อำนาจจริงอยู่ที่ไหน บุคคลเหล่านี้ชุมชนให้การศรัทธายอมรับ ผู้บริหารควรให้ความสำคัญ และเข้าถึงบุคคลเหล่านี้ด้วย

มีงานวิจัยที่น่าสนใจ เรื่อง “การศึกษากับวิถีชุมชน” พบว่า ปัจจัยที่สนับสนุนการทำงานร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชน มี ๔ เรื่อง คือ (อมรวิชัย นาครทรรพ และคนอื่นๆ. ๒๕๔๓ : ๒๐ - ๒๕)

๑. มีผู้นำในชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ก้าวไกล มุ่งมองที่ประโยชน์ของส่วนรวม

๒. ความคุ้นเคยส่วนตัวระหว่างครูกับชุมชน

๓. จัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของชุมชน

๔. องค์การต่างๆ ในชุมชน เช่น อบต. กรรมการหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน เป็นแกนกลางสำคัญในการพัฒนาความร่วมมืออย่างดีระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา

จากผลการวิจัยทั้ง ๔ เรื่องนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรได้นำไปเป็นแนวทางในการทำงานได้เป็นอย่างดี ถ้าต้องการให้การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนประสบความสำเร็จ

ในการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารจะทำตามลำพังไม่ได้ ต้องใช้หลายๆ รูปแบบ หลายๆ วิธี นั่นก็คือต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีไว้ เพื่อให้ชุมชนเกิดการยอมรับ เกิดความรู้สึกที่ดีต่อสถานศึกษา ดังนั้นผู้บริหารต้องอดทนและใช้เวลาในการสร้างสิ่งเหล่านี้ที่สำคัญผู้บริหารก็ต้องเป็นคนดีที่ชุมชนพึงพอใจด้วย (Jackson and Cooper. 1993 : 31) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนจึงจะเป็นไปอย่างที่ต้องการ ถึงแม้จะยุ่งยากแค่ไหนก็ต้องทำต่อไป เพราะการสนับสนุนจากชุมชนเป็นการพัฒนาสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ การให้ชุมชนมีเสียงในการตัดสินใจเป็นกุญแจสู่ความสำเร็จในการพัฒนาสถานศึกษา (Health and Vic. 1996 : 25 - 28)

กล่าวโดยสรุป หลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ควรดำเนินการ ดังนี้

๑. เรียนรู้ชุมชน ปรับการดำเนินงานของสถานศึกษาให้เข้ากับสภาพชุมชน

๒. ดำเนินการด้วยความบริสุทธิ์ใจและต่อเนื่อง

๓. ใช้กระบวนการสัมพันธ์ ๒ ทาง สถานศึกษาเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ

๔. ใช้วิธีการหลายๆ วิธี ที่ง่าย คล่องตัว และยืดหยุ่น

ซึ่งถ้าสถานศึกษาดำเนินการดังที่กล่าวมา การได้รับความร่วมมือจากชุมชนจะมีมากขึ้น ปัญหาที่พูดกันว่า ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากชุมชนจะลดน้อยลงในทางตรงกันข้ามความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสถานศึกษากับชุมชนจะได้รับการพัฒนาขึ้นไปตามลำดับ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ นักการภารโรง ฯลฯ ต้องให้ความร่วมมือกันทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำ ควรให้ความสนใจอย่างจริงจัง และพร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือให้การสนับสนุนตลอดเวลา

เอกสารอ้างอิง

ไพรัช อรรถกามานนท์ และมัทนา ไชยวรรณ์. (๒๕๕๕). การส่งเสริมชุมชนและท้องถิ่นในการปฏิรูปการศึกษา.

กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. (๒๕๕๒). การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (๒๕๓๗). “ปัญหาและแนวโน้มในการบริหารการศึกษา”. สัมมนาปัญหาและแนวโน้ม

ทางการบริหารการศึกษา หน้า ๑๗๘ - ๒๑๕ หน่วยที่ ๗. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (๒๕๔๕). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒**

และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๔๕). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม**

แห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙ กรุงเทพฯ : ศูนย์กลางดพรว.

อมรรวิชัย นาครทรรพ และคนอื่นๆ . (๒๕๔๓) **การศึกษากับวิถีชุมชน** เอกสารประกอบการประชุมประจำปี

ว่าด้วยเรื่องชุมชน ครั้งที่ ๑ ชุมชนไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

Arther, James and Bailey, Richard. (2000). Schools and Community. London : Falmer Press.

Giannetli Charlene C. and Sagarese Margaret M. “Turning Parents from Critics to Allies,

Educational Leadership. 55(8) : 40 - 42.

การเรียนรู้แบบเผชิญประสบการณ์ (Encountered Experience Learning : EEL)

สทชาติ เทลิกชาย*

ภาพสภาพการจัดการศึกษาปัจจุบันที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน สังคม ประเทศชาติ และกระแสโลกาภิวัตน์ จึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่การปฏิรูปการศึกษาตามนโยบายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ ในที่สุดดังคำกล่าวที่ว่า “หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ หัวใจของการปฏิรูปการเรียนรู้คือผู้เรียนเป็นสำคัญ” การผลักดันการปฏิรูปการเรียนรู้ให้เกิดได้จริงตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ จำเป็นต้องระดมสรรพกำลังการมีส่วนร่วมของทุกๆ ฝ่ายร่วมมือร่วมใจ ช่วยกันขับเคลื่อนภารกิจอันสำคัญสูงสุดหมายถึงที่สำคัญ

จากหลักที่ว่า ไม่มีวิธีการเรียนรู้แบบใดที่ดีที่สุด การเรียนรู้ที่ผ่านมาผู้เรียนมีการเรียนรู้แบบท่องจำ หนังสือ หรือเรียนรู้เฉพาะในห้องเรียน โดยยึดครูเป็น

ศูนย์กลางในวิธีการที่ไม่หลากหลาย ไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหาด้วยความซับซ้อน และการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างรวดเร็ว จึงเกิด

* นักวิชาการศึกษา สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สภาวะวิกฤตในสังคมมากมายตามมา

การที่ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสถานการณ์จริง เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ใหม่ รู้จริง รู้ทัน รู้พอ รู้เผชิญ ผจญ และเผชิญ โดยผู้เรียนเองจึงน่าจะเป็นแนวทางหนึ่งที่สนองตอบการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด

การเรียนรู้แบบเผชิญประสบการณ์ เป็นการบูรณาการวิธีสอนที่หลากหลาย รวมทั้งศึกษาปรัชญาจิตวิทยาการเรียนรู้ ที่ผ่านการวิจัยและพัฒนามาแล้ว ได้แก่ วิธีการสอนแบบอิงประสบการณ์ (Experience - Base Approach : EBA) ที่พัฒนาขึ้นโดย ศาสตราจารย์ ดร.ชัยยงค์ พรหมวงศ์ โดยพัฒนาระบบการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๐ ที่สาขาวิชาศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หลากหลายวิธีสอนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กระบวนการเรียนรู้ ๕ ลักษณะของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แนวการวิจัยในชั้นเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กรมวิชาการ) และการสังเคราะห์ความรู้ จากการเข้าประชุมสัมมนาการฝึกอบรมเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียนพญาไท และสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร การศึกษาเอกสารทางวิชาการ และปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการ จนได้สังเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้แบบเผชิญประสบการณ์ขึ้น

อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้แบบเผชิญประสบการณ์ ได้ออกแบบเพื่อบูรณาการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องลักษณะทางกายภาพ ท้องถิ่นของเรา เครื่องมือ

ทางภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การประดิษฐ์ของเล่น การประดิษฐ์ของใช้ และการประดิษฐ์ของตกแต่ง ซึ่งได้นำไปทดลองสอนในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๔๖ โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น ๓๓ โรงเรียน ความสำเร็จสมบูรณ์ของวิธีการเรียนรู้แบบเผชิญประสบการณ์นี้ ต้องอาศัยการทดลองพัฒนา วิจัย ควบคู่กันไป ตลอดจนความร่วมมือสนับสนุนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง จึงจะเกิดผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพในที่สุด

ความหมาย

การเรียนรู้แบบเผชิญประสบการณ์ เป็นวิธีการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ โดยใช้ความรู้และทักษะความชำนาญตามที่จำเป็นเพื่อการเผชิญ ผจญ ผสมผสานและเผชิญประสบการณ์โดยเป็นการผสมผสานการเรียนรู้หลายๆ แบบ การเรียนรู้แบบเผชิญประสบการณ์จึงให้ความสำคัญกับความตั้งใจจริงของผู้เรียน ความพร้อมของแหล่งความรู้ การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ จิตภาพ สังคม และแม่แบบการเรียนรู้ที่กำหนดไว้สำหรับการเผชิญประสบการณ์

วิธีการเรียนรู้แบบเผชิญประสบการณ์ ได้กำหนดประสบการณ์ที่คาดหวังสำหรับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้เผชิญ ผจญ และเผชิญประสบการณ์

ด้วยการแสวงหาความรู้ ที่เน้นเนื้อหาสาระสำหรับ
ประกอบภารกิจงาน และทักษะความชำนาญ จากแหล่ง
การเรียนรู้ที่ได้ชี้แนะ หรือจัดเตรียมไว้ให้ได้ประสบการณ์
ที่กำหนดไว้อย่างครบถ้วน

การกำหนดประสบการณ์ที่คาดหวัง ด้วยการ
วิเคราะห์เนื้อหาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแล้วจัดทำ
หลักสูตรแบบเผชิญประสบการณ์ เริ่มตั้งแต่การกำหนด
ประสบการณ์ (ประสบการณ์หลัก ประสบการณ์รอง)
ภารกิจ และงานไว้แต่ละประสบการณ์อย่างชัดเจน

เมื่อกำหนดประสบการณ์จนครบชุดแล้ว จะผลิต
ชุดเผชิญประสบการณ์ ซึ่งประกอบด้วยภารกิจ งาน
เนื้อหาสาระ แหล่งความรู้ที่กำหนด ตามขั้นตอน
การผลิตชุดเผชิญประสบการณ์ และขั้นตอนการเผชิญ
ประสบการณ์ต่อไป

ด้วยชุดเผชิญประสบการณ์ ผู้เรียนจะเข้าสู่
กระบวนการเผชิญประสบการณ์ตามขั้นตอนอย่าง
เป็นระบบ ตามหลักของการเผชิญ ผจญ และเผชิญ
จนกระทั่งผู้เรียนเกิดประสบการณ์ที่สมบูรณ์ขึ้น

ปรัชญาและจิตวิทยาการเรียนรู้แบบเผชิญ ประสบการณ์

การเรียนรู้แบบเผชิญประสบการณ์ ยึดปรัชญา
๔ กลุ่ม คือ กลุ่มพิพัฒนานิยม (Progressivism) และ
กลุ่มชีวภาพนิยม (Existentialism) โดยมีกลุ่มสารนิยม
(Essentialism) และจริยสุนทรนิยม (Parennialism)
สนับสนุนหลักจิตวิทยา การเรียนรู้แบบเผชิญประสบ-
การณ์ ยึดหลักจิตวิทยาผสมผสานระหว่างกลุ่มเชื่อมโยง
นิยม (SR-Theories) และกลุ่มประสบการณ์นิยม
(Gestalt Field Theories) เพื่อสร้างสภาพการณ์ที่
พึงประสงค์ (Desirable Conditions) สำหรับการ
เรียนรู้ที่กระฉับกระเฉง (Active Learning Process)

ระบบการเรียนรู้แบบเผชิญประสบการณ์

การเรียนรู้แบบเผชิญประสบการณ์ ประกอบ
ด้วยขั้นตอนสำคัญ ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ขั้นเตรียมเผชิญประสบการณ์
ประกอบด้วย

- การจัดสภาพการณ์
- การจัดสภาพการเรียนรู้
- วิทยาการ
- ประสบการณ์ที่คาดหวัง
- แหล่งวิทยาการ/แหล่งความรู้
- เนื้อหาสาระ
- สื่อการสอน
- เครื่องมือและสิ่งอำนวยความสะดวก
- ผู้สอน/ผู้เรียน

ขั้นที่ ๒

- การผลิตชุดเผชิญประสบการณ์ แบ่งเป็น ๑๐ ขั้นตอน คือ
๑. วิเคราะห์เนื้อหาวิชา
 ๒. กำหนดชุดประสบการณ์ที่คาดหวัง
 ๓. วิเคราะห์ประสบการณ์ และ

จำแนกเป็นภารกิจ และงาน

๔. วิเคราะห์และกำหนดเนื้อหาสาระ

สำหรับแต่ละภารกิจ

๕. เลือกรูปแบบและวิธีการให้

ประสบการณ์

- รูปแบบการเรียนรู้มี ๔ รูปแบบ ได้แก่

- เรียนรู้ด้วยตนเอง (Self - Directed

Learning)

- เรียนรู้กับเพื่อน (Peer - Directed

Learning)

- เรียนรู้กับครู (Teacher - Directed

Learning)

- วิธีการเรียนรู้แบบบูรณาการ ได้แก่

กลุ่มสัมพันธ์ สถานการณ์จำลอง เกม ศึกษารายกรณี

การสอนแบบโครงการ การสอนแบบอิงปัญหา

๖. กำหนดบริบท สถานการณ์ และ

ฉากสำหรับเผชิญประสบการณ์

- มีการเขียนแผนการเรียนรู้

แบบเผชิญประสบการณ์

๗. การเลือกสื่อสำหรับชุดเผชิญ

ประสบการณ์

๘. การจัดเตรียมและจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก

ความสะดวกสำหรับประสบการณ์

๙. ทดสอบประสิทธิภาพชุดเผชิญ

ประสบการณ์

๑๐. ปรับปรุงชุดเผชิญประสบการณ์

ขั้นที่ ๓

ขั้นการเรียนรู้แบบเผชิญประสบ-

การณ์ แบ่งเป็น ๖ ขั้นตอน ประกอบด้วย

๑. ประเมินก่อนเผชิญประสบการณ์

(Pretest)

เป็นการศึกษาประสบการณ์เดิม

ของผู้เรียนก่อนใช้ชุดการสอนแบบเผชิญประสบการณ์

โดยซักถามแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้สอนกับ

ผู้เรียน แล้วให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเผชิญ

ประสบการณ์

๒. ปฐมนิเทศการเผชิญประสบการณ์

(Briefing)

เป็นการอธิบายวัตถุประสงค์

เสนอประสบการณ์ที่คาดหวัง เสนอสถานการณ์/ฉาก

อธิบายภารกิจ/งาน ชี้แนะแหล่งความรู้/สื่อ/สิ่งอำนวยความสะดวก

ความสะดวก และระบุผลที่คาดหวัง

๓. เผชิญประสบการณ์ (Coping)

เป็นการเข้าสู่กระบวนการเผชิญ
ประสบการณ์ด้วยการดำเนินการตามขั้นตอนหลักของ
การเผชิญ (Coping) ผจญ (Interact) ผสมผสาน
(Integrating) และเฝ้าจับ (Wrap up) จนกระทั่งเกิด
ประสบการณ์สมบูรณ์ขึ้น

๓.๑ การเผชิญประสบการณ์
เป็นการรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร ข้อเท็จจริง ความรู้
หลักการอย่างเป็นระบบ นำข้อมูลมาวิเคราะห์อภิปราย
จนเกิดความเข้าใจลึกซึ้งในสาระความรู้นั้น พิจารณา
ทบทวนไตร่ตรองจนกระจ่างชัด ทดลองใช้และฝึกนิสัย
และทักษะในการแสวงหาความรู้

๓.๒ การผจญประสบการณ์
เป็นการฝึกทักษะการเลือก และตัดสินใจเมื่อต้องเผชิญ
ปัญหาหรือสถานการณ์ โดยการกำหนดและอธิบาย
ประเด็นสำคัญของปัญหา วิเคราะห์เปรียบเทียบ
ประเด็นที่ประเมินแล้วกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา
ตัดสินใจเลือกทางที่ดีที่สุด และวางแผนปฏิบัติให้ได้ผล

๓.๓ การผสมผสานประสบการณ์
เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะบูรณาการ
ได้แก่ การบูรณาการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มสัมพันธ์
สถานการณ์จำลอง แผนที่ ความคิด การศึกษา
เป็นรายกรณี โครงการงาน

๓.๔ การเฝ้าจับประสบการณ์เป็น
การแก้ปัญหาทั้งในเวลาเรียน และนอกเวลาเรียนโดย
เรียนรู้จากครู เรียนรู้จากเพื่อน เรียนรู้ด้วยตนเองและ
เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น/ชุมชน

๔. รายงานความก้าวหน้า (Reporting)
เป็นการทำให้ทราบว่าภารกิจที่

ผู้เรียนทำในชั้นเผชิญประสบการณ์ได้ดำเนินการดั่งขึ้น
ตอนใด มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

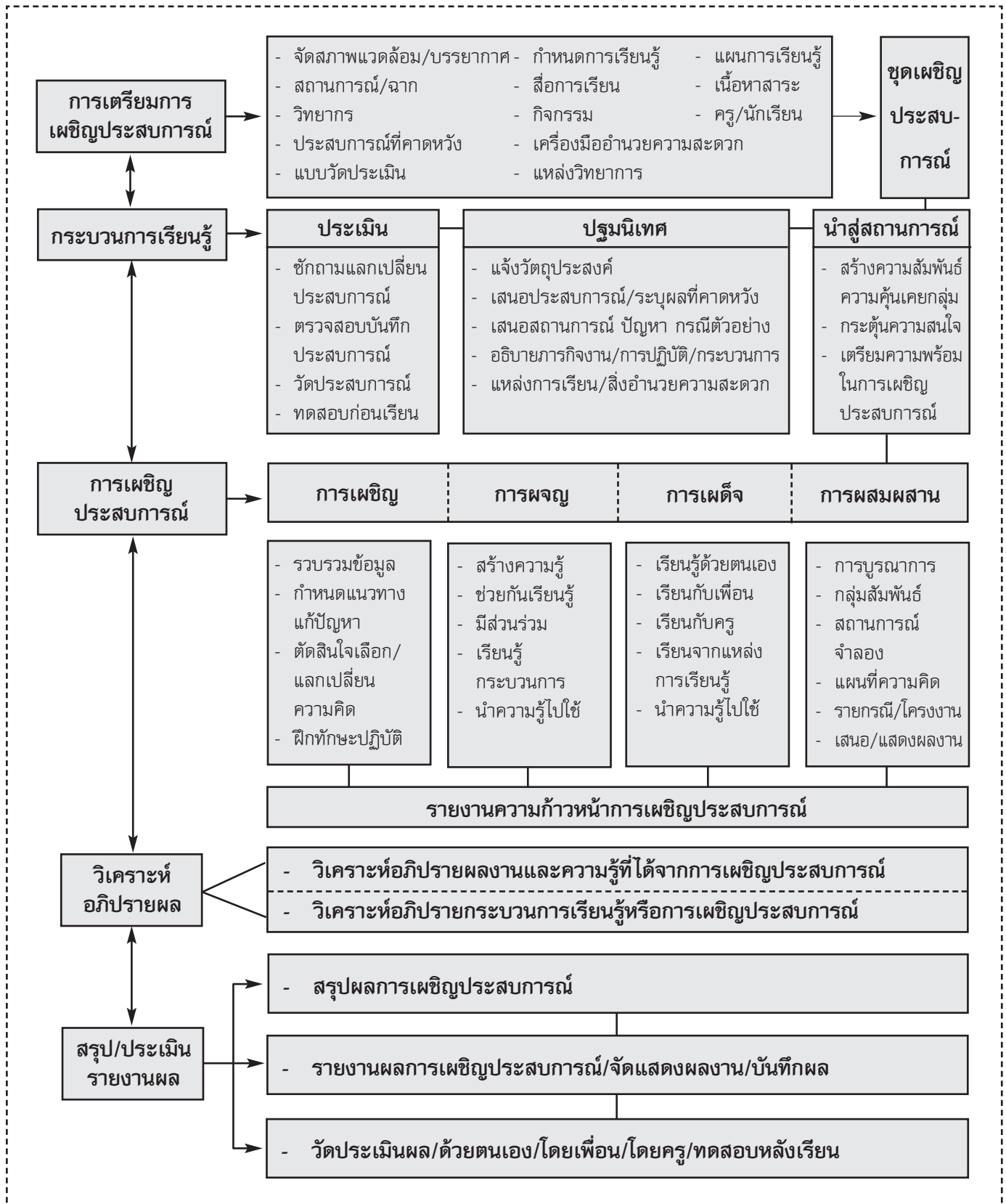
๕. รายงานผลการเผชิญประสบ-
การณ์ (Debriefing)

เป็นการสรุปผลการเผชิญประสบ-
การณ์ รายงานผลการเผชิญประสบการณ์ จัดแสดง
ผลงาน บันทึกผล พร้อมทั้งการวัดและประเมินผล
ด้วยผู้เรียน เพื่อน และครู

๖. ประเมินหลังเผชิญประสบ-
การณ์ (Posttest)

เป็นการศึกษาความก้าวหน้าของ
ผู้เรียนหลังจากการเรียนรู้แบบเผชิญประสบการณ์ (ทดสอบ
หลังเรียน) โดยสรุปแล้วการจัดการเรียนรู้แบบเผชิญ
ประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ที่กำหนดประสบการณ์ที่
คาดหวังสำหรับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เผชิญ ผจญ
ผสมผสานและเฝ้าจับประสบการณ์ ด้วยการแสวงหา
ความรู้ที่เป็นเนื้อหาสาระสำหรับภารกิจงาน และ
ความชำนาญจากแหล่งวิทยาการที่ได้ชี้แนะหรือจัดเตรียม
ประสบการณ์ที่กำหนดไว้ ขั้นตอนการเรียนรู้แบบเผชิญ
ประสบการณ์ ประกอบด้วย ๖ ขั้นตอน คือ ขั้นที่ ๑
ประเมินก่อนเผชิญประสบการณ์ (ทดสอบก่อนเรียน)
ขั้นที่ ๒ ปฐมนิเทศการเผชิญประสบการณ์ ขั้นที่ ๓
เผชิญสถานการณ์ ขั้นที่ ๔ รายงานความก้าวหน้า
ขั้นที่ ๕ รายงานผลการเผชิญประสบการณ์ และขั้นที่ ๖
ประเมินหลังเผชิญประสบการณ์ (ทดสอบหลังเรียน)
รายละเอียดดังภาพประกอบ กระบวนการเรียนรู้แบบ
เผชิญประสบการณ์กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม

กระบวนการเรียนรู้แบบเผชิญประสบการณ์กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

ปัจจัยสู่ความสำเร็จเป็นเป้าหมายและภารกิจอันสำคัญที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดให้สำเร็จ ภายใต้แบบจำลองการเรียนรู้แบบเผชิญประสบการณ์ (Encountered Experience Learning : EEL Model) เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวม เพื่อจัดประสบการณ์การเรียนรู้ คาดว่าจะส่งผลให้ผู้เรียนมีลักษณะที่พึงประสงค์ คือ เป็นคนดี คนเก่ง และพัฒนาศักยภาพผู้เรียนอย่างมีความสุข ได้ตามจุดหมายของการปฏิรูปการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ในการเรียนรู้ และสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ไปสู่การดำเนินชีวิตประจำวันได้ในสถานการณ์ต่างๆ การพัฒนาคุณภาพของคนไทยเพื่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนทุกฝ่าย จำเป็นต้องส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้เรียนจึงจะมีโอกาสได้คิดทบทวน พิสูจน์ แล้วนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ ดังนี้

..... ด้านผู้เรียน

ผู้เรียน/นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการการเรียนรู้ การวางแผนการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความถนัด ความสนใจ ได้ปฏิบัติจริง และเรียนรู้อย่างมีความสุข สามารถบูรณาการความรู้กับชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

..... ด้านผู้สอน

ผู้สอน/ครู เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการอำนวยความสะดวก ส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือในกระบวนการเรียนรู้ การจัดระบบสารสนเทศให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล การเตรียมเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทุกชั้น

..... ด้านผู้บริหารและผู้สอนในสถานศึกษา

ผู้บริหารควรมีส่วนร่วมกับผู้เรียน และผู้สอน

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สนับสนุนส่งเสริมกิจกรรม กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด นำผลการ ประเมินผู้เรียนมาใช้กำหนดนโยบายของสถานศึกษาที่สำคัญ ควรปรับวิสัยทัศน์และระเบียบประเพณี วัฒนธรรม การบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นคุณภาพของงาน และผลสัมฤทธิ์ที่เกิดกับผู้เรียน เพื่อเตรียมการรองรับ การประเมินมาตรฐานสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรประเมินจากส่วนกลางในอนาคต

..... ด้านพ่อแม่/ผู้ปกครอง

ด้านพ่อแม่/ผู้ปกครอง มีบทบาทสำคัญที่จะเป็นส่วนในการขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จ การมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษามากขึ้น โดยร่วมกับครูหรือสถานศึกษา ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้คำปรึกษาและเสริมแรง ร่วมกันสนับสนุน กิจกรรมผู้เรียนในสถานศึกษาและที่บ้าน

..... ด้านชุมชน

ชุมชนหรือสังคมโดยรอบ คือ แหล่งการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนต้องเผชิญประสบการณ์ เพื่อให้เรียนรู้ตาม สภาพจริงอันจะเป็นประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันอย่าง

เป็นสุข การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการเรียนรู้ และเป็นแหล่งภูมิปัญญาสร้างสภาพแวดล้อมให้เป็น สังคมแห่งการเรียนรู้

ผลการเรียนรู้แบบเผชิญประสบการณ์

๑. ผู้เรียน/นักเรียนได้เรียนรู้วิธีแสวงหาความรู้ มีความสุขในการเรียนรู้ และรักที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ สอดคล้องกับ ความถนัด ความสนใจ และความสามารถของตนเอง

๒. ผู้สอน/ครู มีความรู้ ความเข้าใจ และ ประสบการณ์ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน สำคัญที่สุด เป็นส่วนช่วยให้ผู้เรียนมีความสุข ผู้สอน ได้พัฒนาสู่ครูมืออาชีพ

๓. พ่อแม่/ผู้ปกครอง ได้รู้และเข้าใจในความ ถนัด ความสนใจ ความสามารถ และศักยภาพใน การศึกษาของบุตรอย่างแท้จริง มีความเข้าใจในบทบาท ของตนเอง ในการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของ บุตร ตลอดจนมีความสุขที่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา การเรียนรู้ของบุตร

๔. ผู้บริหารโรงเรียนได้พัฒนาโรงเรียนให้มี คุณภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนภายใต้ กระบวนการบริหารที่มีนักเรียน ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนร่วม

ห้องสมุดในฝัน

เจตนา พรหมประดิษฐ์

ห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้ และคลังข้อมูลที่สำคัญในการศึกษาค้นคว้า โดยเฉพาะนักเรียน นักศึกษา ครูอาจารย์จะใช้เป็นแหล่งสนับสนุน และส่งเสริมการเรียนการสอน สถานศึกษาทุกแห่งจะมีห้องสมุดไว้บริการแก่นักเรียน นักศึกษาและครูอาจารย์ บางแห่งอาจเป็นแค่มุมหนังสือเล็กๆ และบางแห่งก็เป็นห้องสมุดใหญ่โต มีหนังสือไว้ให้บริการหลากหลายประเภท รวมถึงสื่อประเภทอื่นๆ

ในยุคที่ข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีมีการพัฒนาเจริญก้าวหน้าขึ้นไปเรื่อยๆ ห้องสมุดที่เดิมเป็นแค่เพียงห้องสี่เหลี่ยมที่มีหนังสือจัดไว้ให้บริการ มิได้ะเก๋อี้ธรรมดาๆ ให้นั่ง ก็จะต้องปรับเปลี่ยนให้เป็นห้องสมุดที่ทันสมัย มีสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย

ไม่เพียงแต่หนังสือเท่านั้น แต่จะต้องมีสื่อที่ดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน กระตุ้นให้นักเรียนสนใจเข้าไปใช้บริการ เด็กจะเกิดนิสัยรักการอ่านได้ก็ต้องสร้างบรรยากาศให้เด็กอยากศึกษา ค้นคว้า ซึ่งจะต้องเริ่มต้นสร้างในห้องสมุดก่อน ด้วยเหตุนี้กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ร่วมกับบริษัทในเครือ เดอะไอเนเตอร์ กรุ๊ป จัดทำโครงการห้องสมุดในฝัน เพื่อส่งเสริมให้โรงเรียนในระดับประถมศึกษาทั่วประเทศมีห้องสมุดที่มีมาตรฐาน และทันสมัย และช่วยผลักดันให้การศึกษาและการเรียนรู้ของเยาวชนไทยก้าวไกล เพื่อนำไปสู่การพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพสูงขึ้นและส่งเสริมให้ประเทศชาติก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ซึ่งกิจกรรมแรกที่เปิดโอกาสให้นักเรียน นักศึกษา ครูอาจารย์จากโรงเรียนและ

มหาวิทยาลัยทั่วประเทศ ตลอดจนผู้สนใจทั่วไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นสร้างสรรค์เกี่ยวกับการพัฒนาห้องสมุด ด้วยกิจกรรม ๓ กิจกรรม คือ

๑. การประกวดออกแบบห้องสมุดในฝัน

๒. การประกวดบทความการจัดการห้องสมุดในฝัน

๓. การประกวดเรียงความกิจกรรมภายในห้องสมุดในฝัน

เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๔๗ ได้มีพิธีมอบรางวัลโครงการห้องสมุดในฝัน โดยประธานในพิธี นายปิยะบุตร ชลวิจารณ์ ผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวถึงโครงการนี้ว่า ประเทศไทยมีห้องสมุดมากมาย แต่เมื่อเข้าสู่ยุคไอทีจำเป็นจะต้องปรับปรุงพัฒนาในด้านการจัดวางหนังสือ การจัดการห้องสมุด และต้องนำเทคโนโลยีมาใช้กับงานห้องสมุดให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นอินเทอร์เน็ต ซีดีรอม วีดีโอ ซึ่งสื่อเหล่านี้จะทำให้ห้องสมุดมีชีวิต ทำให้การค้นคว้า เรียนรู้ สนุกกว่าเดิม การที่จะให้เด็กๆ เข้าไปใช้ห้องสมุดนั้นเราต้องจัดห้องสมุดให้มีบรรยากาศของการเรียนรู้ จัดรูปแบบให้น่าเข้าไปอ่านหนังสือ ห้องสมุดบางแห่งมีการจัดสวนผัก สวนสมุนไพรไว้ให้เด็กๆ เรียนรู้ด้วย

“มีวิธีการมากมายที่จะจัดห้องสมุดให้เป็นแหล่งค้นคว้าที่ดี ผมรู้สึกดีใจที่เห็นผลงานที่เด็กๆ ส่งเข้าประกวด ไม่ว่าจะเป็นบทความ เรียงความ เพราะเชื่อว่ากว่าจะออกมาเป็นงานเขียนที่ดีเช่นนี้ได้ เด็กๆ จะต้องไปค้นคว้าข้อมูลมา ซึ่งหมายถึงการฝึกทักษะในการอ่าน การเขียนและเชื่อมั่นว่าจะต้องใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งค้นคว้าด้วยเช่นกัน และผลงานที่เด็กๆ เขียนมานั้น เราจะนำแนวคิดไปใช้ปรับปรุงพัฒนาห้องสมุดให้เป็นห้องสมุดในฝันของทุกคน”

คุณปัทมาลย์ รัตนพล ผู้แทนบริษัทในเครือเดอะไมเนอร์ กรุ๊ป จำกัด (มหาชน) กล่าวว่า

“เจตนารมณ์ของบริษัทที่เข้ามาร่วมส่งเสริมโครงการโรงเรียนในฝันครั้งแรก มี ๓ จุดประสงค์ คือ การเพิ่มทักษะทางด้านคอมพิวเตอร์ การพัฒนาศักยภาพทางด้านภาษาอังกฤษและการจัดทำโครงการห้องสมุดในฝัน ซึ่งบริษัทเห็นด้วยกับแนวคิดของนายกรัฐมนตรี (พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร) ที่ต้องการเพิ่มศักยภาพขีดความสามารถในการแข่งขันภาษาอังกฤษ คอมพิวเตอร์ และด้านอื่นๆ ประเทศไทยกำลังเข้าสู่ยุค Knowledge Economy จึงจำเป็นต้องสร้างห้องสมุดที่ดีให้เกิดขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของเด็ก”

การประกวดเขียนเรียงความและบทความห้องสมุดในฝันในครั้งนี้นักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไปส่งผลงานเข้าประกวดมากมาย แต่ละคนก็มีห้องสมุดในฝันของตนเองที่หลากหลายรูปแบบ ซึ่งน้อยๆ บางส่วนก็ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับห้องสมุดในฝันของตนเอง ดังนี้

ด.ญ.ชฎาธาร เจริญพร นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนสุดแสงวิทยา จังหวัดจันทบุรี กล่าวว่า “ห้องสมุดที่โรงเรียนยังไม่เหมือนในฝัน อยากให้มีหนังสือ

เล่มโต ที่มีความรู้หลากหลายอยู่ในเล่มเดียว เราจะได้หาความรู้ได้ทุกๆ เรื่อง”

ด.ช.มนวัสน์ มนตรี นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนจุลสมัย จังหวัดสงขลา กล่าวว่า “อยากให้ห้องสมุดจัดแยกหนังสือให้หาอ่านได้ง่ายและมีมุมสบายๆ เวลาที่เมื่อย

จากการนั่งอ่านหนังสือ จะได้นอนอ่านได้ มีมุมสำหรับดูหนังการ์ตูน หรือสารคดีชีวิตสัตว์ มีเกมให้เล่นและหากห้องสมุดมีหนังสือสำหรับเด็กๆ ก็น่าจะจัด

กิจกรรมพื้อาสา โดยให้พี่ประถมอ่านหนังสือให้น้องอนุบาล ฟังก่อนนอนกลางวัน หรือจัดค่ายอาสาห้องสมุดเพื่อนำ หนังสือไปอ่านให้เด็กพิการทางสายตาฟัง”

ด.ญ.จุฑามาส ตั้งสุวรรณ นักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียน
สมถวิลหัตทิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
กล่าวว่า “อยากให้ห้องสมุดมี
คอมพิวเตอร์ให้ค้นคว้าหาข้อมูล

เยอะๆ และมีเกมที่เป็นความรู้ใส่ไว้ในคอมพิวเตอร์ด้วย
เช่น เกมจับคู่ภาพกับคำศัพท์ เกมอักษรไขว้”

ด.ญ.นวกา วัฒนศิริ นักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนอรุณ-
ประดิษฐ์ จังหวัดเพชรบุรี กล่าวว่า
“อยากให้ห้องสมุดมีการพัฒนาว่า
ปัจจุบัน มีคอมพิวเตอร์ มีห้อง

มัลติมีเดีย จัดบริเวณให้กว้างขวาง มีการแบ่งเป็นมุมข่าว
มุมนิทาน มุมเยาวชน มุมคอมพิวเตอร์ มุมวรรณคดีไทย
ฯลฯ จัดห้องอ่านหนังสือแบบส่วนตัว มีกิจกรรมตอบ
คำถามชิงรางวัล และถ้าเป็นไปได้อยากให้ห้องสมุดในฝัน
มีหุ่นยนต์ช่วยค้นหาหนังสือและหุ่นยนต์ตรวจสอบด้วย”

ด.ญ.วราภรณ์ โอษฐ์แก้ว นักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียน
อรุณประดิษฐ์ จังหวัดเพชรบุรี
กล่าวว่า “อยากให้ห้องสมุดเป็น
ห้องกระจกใสๆ มองเห็นวิวภายนอก

ในห้องสมุดมีหนังสือใหม่ๆ มากมายให้เลือกอ่านได้ มีการ
จัดโต๊ะและเบาะรองนั่งสำหรับนั่งอ่านกับพื้น นอกจากนี้
ก็อยากให้จัดกิจกรรมค่ายรักการอ่านด้วย”

ด.ญ.กานต์ธิดา พิพัฒน์รัตนถาวร
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕
โรงเรียนอรุณประดิษฐ์ จังหวัด
เพชรบุรี กล่าวว่า “อยากได้ห้องสมุด
ที่มีสีสันทบายตา จัดมุมหนังสือ

แต่ละประเภทให้มีสีหลากหลาย มีการจัดสวนดอกไม้
สวนหย่อม เพื่อให้คนอ่านหนังสือไม่เครียดและอยากให้
นักเรียนได้ทำงานในห้องสมุดด้วย จะได้เรียนรู้งาน
เกี่ยวกับห้องสมุด มีการจัดกิจกรรมห้องสมุดเคลื่อนที่
ของโรงเรียนออกไปบริการประชาชนในชุมชนด้วย”

ห้องสมุดในฝันของเด็กๆ จะเป็นจริงได้ก็ต้องฝากไว้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง
ทั้งผู้บริหารในระดับกระทรวงศึกษาธิการและผู้บริหารสถานศึกษา ที่จะช่วย
ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดห้องสมุดที่มีบรรยากาศในการเรียนรู้ เพื่อมุ่งสู่การ
เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ต่อไป

๒๐๐ ปี กฎหมายตราสามดวง

ตอนที่ ๒

"กฎหมายตราสามดวง: ภาพสะท้อนสังคมไทยในอดีต"

ดร.วินัย พงศ์ศรีเพียร เมธีวิจัยอาวุโส สกว.

๑

กฎหมายทั้งหลายที่บัญญัติขึ้นไม่ว่าจะเป็นในสังคมใด ย่อมเป็นเครื่องสะท้อนสภาพของสังคมนั้น เพราะกฎหมายเป็นเครื่องมือของรัฐในการรักษาความสงบสุขในสังคม และกฎหมายมักจะออกมาเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคม ด้วยเหตุนี้ กฎหมายจึงเป็นแว่นส่องสังคมในอดีต เช่นเดียวกับการที่กฎหมายตราสามดวงเป็นแว่นส่องสังคมไทย

นักประวัติศาสตร์มองว่า กฎหมายที่ระบุนั้นเวลาที่ประกาศใช้และยืนยันได้ คือหลักฐานชั้นต้นร่วมสมัย ทำให้ทราบว่า คนในอดีตมีแนวคิด หลักการและปรัชญาในการยุติปัญหาความขัดแย้งในสังคมอย่างไร แต่ยิ่งไปกว่านั้น นักประวัติศาสตร์ให้ความสำคัญแก่หลักฐานประเภทกฎหมายโบราณเพราะว่ากฎหมายเก่ามีเนื้อหาครอบคลุมทุกเรื่อง ตั้งแต่เรื่องของผู้ปกครองบ้านเมืองไปถึงเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านนับแต่เกิดจนตาย กฎหมายตราสามดวงสะท้อนภาพสังคมไทยสมัยก่อนว่า คนไทยในอดีตมีความคิด ความหวัง ความสัมพันธ์ทางสังคม และความสัมพันธ์ในฐานะ

ปัจเจกบุคคลกับรัฐอย่างไร กฎหมายตราสามดวงยังเป็นหลักฐานที่ดีที่สุดสำหรับประวัติศาสตร์ไทยเพราะเป็นที่รวมของกฎหมายที่ออกมาในเรื่องต่างๆ และในวาระต่างๆ กัน ตลอดระยะเวลาหลายศตวรรษ ภาพสะท้อนสังคมไทยในอดีตจึงมีใช้ภาพที่หยุดนิ่ง หากเป็นภาพของพัฒนาการทางการเมือง พิธีกรรม วัฒนธรรม และภาษาที่น่าสนใจศึกษาเป็นพิเศษ

นักประวัติศาสตร์ตระหนักอยู่เสมอว่า การศึกษาหลักฐานข้อมูลอันเป็นร่องรอยจากอดีตอย่างเป็นระบบและในเชิงวิพากษ์ ย่อมทำให้เข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์ในสังคมปัจจุบันได้เกือบจะทั้งหมด ยกตัวอย่างเช่น วัฒนธรรมการวางตนและปฏิบัติงานของข้าราชการไทยในหน่วยงานต่างๆ ก็ยังสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรม “ข้าเฝ้า” หรือ “ข้าเฝ้า” ที่ตกทอดมาจากอดีต ที่ผู้บังคับบัญชาเห็นว่า การเสนอตัวอยู่ใกล้ชิด “เจ้านาย” และพิธีกรรมต่างๆ มีความสำคัญกว่าเนื้อหาสาระของงานที่ต้องรับผิดชอบทำในสำนักงาน เป็นต้น ลักษณะทางสังคมบางประการก็ถือว่ามามีที่มาจากระบบศักดินาเก่า

เช่น “การถือยศถืออย่าง” ที่มีกฎหมายรองรับแต่ครั้ง
อยุธยา ตามพระราชกฤษฎีกาในพระโอยการอาญาหลวง
ผู้เขียนหนังสือร้องฟ้องในสมัยโบราณต้องเขียนชื่อยศ
และราชทินนามของข้าราชการศักดินาตั้ง ๔๐๐-๕๐๐
ขึ้นให้ถูกต้อง หรือเมื่อข้าราชการได้รับพระราชทาน
เลื่อนยศและเปลี่ยนราชทินนามใหม่ ผู้อื่นต้องเรียกให้
ถูกต้องเพื่อให้เกียรติกัน จะเรียกผิดๆ ถูกๆ ได้ไม่เกิน
๓ เดือน^๑ มิฉะนั้นจะมีโทษเขียน นอกจากนี้ยังมี
ประกาศไม่ให้เรียกชื่อข้าราชการผู้ใหญ่อย่างลาลอง
ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าบรมโกษฐ์ หมื่นภัยนริณ
หวัหมื่นตำรวจนอกต้องพระราชอาญาเขียนและถอนฟัน
ทั้ง เพราะเอ่ยนามพระยายมราช เพียงว่า พระยมเฉยๆ
โดยไม่ได้เรียกให้สิ้นชื่อ^๒

มีเรื่องเล่าว่า เมื่อหลายปีก่อนหันไปเล่น
การเมือง รองอธิการบดีท่านหนึ่งของมหาวิทยาลัยที่ได้
ชื่อว่า เป็นสถาบันก้าวหน้าทางการเมืองของประเทศ
แถวทุ่งพระสุเมรุ กรุงเทพฯ โกรธเป็นฟินเป็นไฟที่
ข้าราชการผู้น้อยไม่รู้โอ้อวดโอ้อวด จาคำหน้าชื่อท่านว่า
“นาย” โดยไม่รู้ว่าท่านได้เลื่อนบรรดาศักดิ์ทางวิชาการ
เป็นศาสตราจารย์แล้ว และยังเป็นรองอธิการบดีด้วย
หมายความว่า ทั้งชั้นยศและตำแหน่งเป็นเรื่องสำคัญ
มากแก่ท่าน ข้าราชการมหาวิทยาลัยหลายท่านก็นิยม
ประกาศว่า ท่านมีบรรดาศักดิ์เป็นศาสตราจารย์ ระดับ
๑๑ นี่เป็นอิทธิพลจากสิ่งที่มีองหาได้และอธิบายได้จาก
แง่มุมของกฎหมายตราสามดวง สังคมไทยอาจพัฒนา
ไปเป็นแบบตะวันตกมากขึ้น และพฤติกรรมดังกล่าว
อาจดูเป็นเรื่องตลกในสายตาคนจำนวนมาก แต่ค่านิยม

สังคมที่ยกมานั้นมีรากแก้วอยู่ในกฎหมายตราสามดวง

ผู้ศึกษากฎหมายตราสามดวง อาจได้คิดที่น่าคิด
จากกฎหมายเก่าของไทย ผู้เขียนได้กล่าวแล้วว่า นัก
จดหมายเหตุและนักสังเกตุการณ์ตะวันตกในสมัย
อยุธยาและต้นรัตนโกสินทร์ได้แสดงความชื่นชมหลักการ
กฎหมายไทย เราอาจมีความรู้สึกได้ว่า ในระบอบราชาธิปไตย
พระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจมาก และมีแนวโน้มว่า
จะเป็นทรราชย์ ความจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้นเสมอไป
พระเจ้าแผ่นดินทรงต้องประพฤติปฏิบัติพระองค์ให้
ถูกต้องตามโบราณราชประเพณีและตามราชনীติศาสตร์
เช่น ธรรม ๑๒ ประการ ทศพิธราชธรรม ราชพยัตติธรรม
และราชวิจารณ์ธรรม เป็นต้น^๓ ในพระธรรมศาสตร์ของ
พม่า พระมหากษัตริย์ทรงต้องยึดถือปฏิบัติตามหลักการ
แห่งราชธรรมทั้ง ๑๑ เรื่อง ซึ่งก็เป็นคำสอนที่ล้วนมาจาก
พุทธศาสนา^๔ ในขณะที่คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของไทย
กล่าวสอนให้พระองค์ทรงยึดมั่นทั้งในทศพิธราชธรรม
และราชธรรม ๔ ประการ ในราชธรรม ๔ ประการ
ได้ให้ทรงปฏิบัติดังนี้

หนึ่ง พิจารณาว่า ผู้ใด (ข้าราชการ) ทำประโยชน์
หรือมิได้ทำประโยชน์แก่พระองค์ (หมายถึง ราชการ)

สอง “ทะนุกบารุงซึ่งบุคคลผู้มีศีลสัจ” (ส่งเสริม
ข้าราชการผู้มีศีลสัจ กล่าวคือ ชื่อสัตย์และมีคุณธรรม
ไม่ฉ้อราษฎร์บังหลวง)

สาม “ปรมูลมาซึ่งพระราชทรัพย์โดยยุติธรรม”
สี่ ให้ทรงรักษาพระนครราชเสมาให้สุขเกษม
โดยยุติธรรม

^๑ พระโอยการอาญาหลวง ข้อ ๔๘

^๒ ดู พระราชกำหนดเก่า ฉบับที่ ๔๑ ลงวันที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๒๘๔ รัชกาลสมเด็จพระเจ้าบรมโกษฐ์

^๓ ดู ปุมาราชธรรม เอกสารสมัยอยุธยาจากหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๔๕)

^๔ Ryuji Okudaira and Andrew Huxley, “A Burmese Tract on Kingship : Political Theory in the 1782 Manuscript of Muauugye”, BSOAS, 64, 2 (2001) : 248-259

ราชธรรมข้อที่สามเป็นข้อสำคัญ โดยทั่วไปแล้ว พระเจ้าแผ่นดินมีพระราชอำนาจเต็มที่จะสั่งอย่างไรก็ได้เพื่อประโยชน์แก่พระองค์เอง แต่ราชธรรมข้อนี้บังคับว่า พระราชทรัพย์ซึ่งจะประมูล (รวบรวมมา) ต้องเป็นไปโดยยุติธรรม ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ราษฎรหรือนำราษฎรไปสู่อบายภูมิ ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าบรมโกษฐ์ จันอะปันเต็ก (ขุนวิเสตวานิช^๕) ได้กราบบังคมทูลเสนอว่าจะขอเก็บภาษีเพิ่มให้แก่พระคลังหลวง เป็นเงินสูงถึงปีละ ๒๔๐ ชั่ง ส่วนขุนทิพ^๖ หมื่นรุทอักษร^๗ ก็ขอสิทธิตั้งบ่อนเบี้ย ณ แขวงเมืองราชบุรี เมืองสมุทรสงคราม เมืองสมุทรปราการ เป็นเงินตอบแทนแก่พระคลังหลวงปีละ ๓๗๐ ชั่ง ส่วนนายเมืองและพวกได้ขอพระราชทานสิทธิประมูลภาษีจากผู้ขายฝืนปีละ ๑ ชั่ง โดยจะหาเงินตอบแทนเข้าหลวงรวมปีละ ๓๓๘ ชั่ง เมื่อรวมกันเข้าเป็นเงินมากโข สมเด็จพระเจ้าบรมโกษฐ์ ทรงสั่งลงพระราชอาชญาบุคคลเหล่านี้โดยการเขียนด้วยหวายและริบราชบาตรเอาบุตรภรรยาเป็นโทษ ทั้งนี้ เพราะได้เคยทรงสั่งมิให้ตั้งบ่อนเบี้ยอยู่ก่อน ยังอุตสาหุคคิดอ่านจะให้ผู้คนติดการพนัน^๘ พระมหากษัตริย์ทรงต้องนำพสกนิกรของพระองค์ข้ามสังสารวัฏ แล้วจะทรงส่งเสริมให้ราษฎรของพระองค์เข้าสู่อบายมุขอย่างไร ส่วนการเก็บภาษีแบบขูดรีดเพียงเพื่อนำเงินเข้าพระคลังหลวงนั้น ถ้าประชาชนเดือดร้อนยากเข็ญจากการกระทำดังกล่าว ก็ย่อมถือได้ว่าไม่ยุติธรรม ข้อคิดนี้อาจทำให้ต้องย้อนพิจารณาบทบาทของผู้ปกครองในเรื่องการส่งเสริมจริยธรรมและศีลธรรมอันดีของราษฎร ภาพสะท้อน

จากกฎหมายตราสามดวงก็คือ อบายมุขเป็นบ่อเกิดของปัญหาสังคม

กฎหมายตราสามดวงเป็นเอกสารที่ศึกษาได้ยาก เพราะเต็มไปด้วยโบราณศัพท์ การศึกษานี้ตีวรรณกรรมเล่มนี้ จำต้องอาศัยนักวิชาการหลายสาขาวิชา ไม่ใช่เฉพาะนักประวัติศาสตร์และนักประวัติศาสตร์กฎหมายเท่านั้น ทั้งที่เอกสารนี้เป็นเอกสารเก่าที่หายาก แต่นักอักษรศาสตร์และผู้อ้างว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาไทยก็แทบจะไม่เคยแตะต้องหรือได้ศึกษาอย่างจริงจังและเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเชิงนิรุกติประวัติ ท่านเหล่านี้อาจไม่รู้จัก หรือรู้จักแต่ก็ไม่มีความพยายาม แม้เพียงแต่จะหยิบขึ้นมาศึกษา นอกเหนือจากเรื่องวิวัฒนาการของภาษาไทยแล้ว กฎหมายตราสามดวงเป็นแหล่งข้อมูลที่มีเนื้อหาครอบคลุมไทยศึกษาทุกด้าน ในการเตรียมจัดพิมพ์กฎหมายตราสามดวงฉบับชำระใหม่ โครงการวิจัยฯ นี้ได้กำหนดโครงสร้างเนื้อหาไว้อย่างชัดเจนขึ้นดังนี้

^๕ จินนายอากรผู้บังคับขึ้นอยู่กับกรมเศรษฐีชัยหรือกรมเศรษฐีขวา กรมใดกรมหนึ่ง ซึ่งสังกัดกรมวัง

^๖ ขุนทิพ ในที่นี้อาจหมายถึง ขุนทิพอักษร เป็นเสมียนตรา (เขียนแบบโบราณ) ในกรมพระกลาโหม ถือศักดินา ๖๐๐

^๗ หมื่นรุทอักษร เป็นเสมียนตรา ในกรมเกษตรราธิการ มีศักดินาในทำเนียบ ๘๐๐

^๘ ดู พระราชกำหนดเก่า ฉบับที่ ๔๒ ออกเมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๒๔๙ ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าบรมโกษฐ์

โครงสร้างเนื้อหากฎหมายตราสามดวง

โครงสร้างเนื้อหากฎหมายตราสามดวงที่แสดงข้างต้น ไม่ได้เป็นการจัดบนพื้นฐานแนวคิดทางนิติศาสตร์ แต่อยู่บนพื้นฐานการพิจารณาว่า กฎหมายตราสามดวงเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ที่สะท้อนภาพสังคมไทยได้อย่างไร และต้องเป็นการมองในบริบทและจากแนวคิดแบบไทย ทั้งนี้เพื่อจะตอบคำถามว่ากฎหมายตราสามดวง

แสดงถึงภูมิปัญญาไทยในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยในอดีตอย่างไร แนวคิดเกี่ยวกับรัฐและบทบาทของรัฐในการปกครองเป็นอย่างไร วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยโบราณเป็นอย่างไร และอะไรเป็นเครื่องกำหนดสถานภาพของปัจเจกบุคคลทั้งชายและหญิง

ถ้าพิจารณาเนื้อหาและความสำคัญของกฎหมายตราสามดวงตามพระไอยการลักษณะต่างๆ ซึ่งแสดงไว้ข้างต้นแล้ว และถือว่าพระมหากษัตริย์ทรงสถิตอยู่ ณ ศูนย์กลางของกระบวนการยุติธรรม กฎหมายตราสามดวงจะแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม คือ กฎหมายที่อยู่ในกรอบวงใน ประกอบด้วย (๑) คำประกาศเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายและหลักนิติปรัชญา อันได้แก่พระราชปรารภ พระธรรมศาสตร์ อินทภาษ พระธรรมนุญ (๒) กฎหมายหลักที่เกี่ยวกับองค์พระมหากษัตริย์โดยตรง นั่นคือ กฎมณเฑียรบาล อันเป็นกฎหมายเกี่ยวกับวังหรือเรือนหลวง (๓) พระไอยการกลุ่มที่ว่าด้วยคุณสมบัติ การปฏิบัติตนของตระลาการและผู้พิพากษา รวมทั้งแนวทางต่างๆ ในการดำเนินคดีความ ในที่นี้ ผู้เขียนได้รวมพระไอยการลักษณะอุตรไว้ด้วยเพราะโดยเนื้อหาแล้วเป็นเรื่องการฟ้องร้องการปฏิบัติหน้าที่ของตระลาการและผู้พิพากษา และ (๔) พระไอยการเกี่ยวกับความมั่นคงของราชอาณาจักร อันได้แก่ พระไอยการกระบดศึก พระไอยการอาชญาหลวง พระไอยการอาชญาราษ กฎหมายกลุ่มที่สองนั้น อยู่ในกรอบวงนอก ซึ่งเป็นกฎหมายเกี่ยวกับการปกครองและกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันเหตุร้ายที่จะเกิดแก่สังคมและการขัดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นทั้งในระดับสังคมและครอบครัว

การศึกษาวิเคราะห์กฎหมายตราสามดวงต้องทำด้วยความระมัดระวังเพราะกฎหมายตราสามดวงเป็นเอกสารที่มีความซับซ้อน เนื่องจากนักปราชญ์ราชบัณฑิตครั้งรัชกาลที่ ๑ ได้ประมวลขึ้นใหม่จาก

บรรดากฎหมายเก่าครั้งกรุงศรีอยุธยาที่หลงเหลืออยู่เพียงส่วนหนึ่ง และท่านผู้ชำระคงต้องรีบทำให้เสร็จภายในระยะเวลาที่จำกัดเพื่อทันให้พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ทรงประกาศใช้ได้ทันสมพระราชประสงค์ ปัญหาที่มีอยู่ว่า การประมวลกฎหมายครั้งนี้ เกี่ยวข้องกับการชำระตัวบทให้บริสุทธิ์เพียงประการเดียว หรือมีการเปลี่ยนแปลงหลักการสำคัญอย่างไรบ้าง

ในกรณีแรก นักประวัติศาสตร์มีหลักฐานต้นฉบับกฎหมายเก่าครั้งกรุงศรีอยุธยาจำนวนหนึ่งเพื่อศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายฉบับเดียวกันที่ถูกชำระแล้วในประมวลกฎหมายตราสามดวง และพอสันนิษฐานได้อย่างกว้างๆ ว่า ผู้ชำระในสมัยรัชกาลที่ ๑ ไม่ได้รักษาเนื้อหาของต้นฉบับไว้ทั้งหมด หากมีการเปลี่ยนแปลงให้ตรงกับสถานการณ์ของสมัยที่มีการชำระ ประจักษ์พยานที่ยืนยันได้คือ กฎหมายเก่าที่ร้อยเอกเจมส์ โลว์ (Captain James Low) ได้มาจากเมืองตะนาวศรี ซึ่งเคยขึ้นอยู่กับไทยเกือบตลอดสมัยอยุธยา พระไอยการตัดพยานในกฎหมายเก่าครั้งอยุธยา มีอยู่ ๒๒ ประการ แต่ในกฎหมายตราสามดวงถูกตัดลงเหลือ ๘ ประการ หรือพระไอยการตัดสำนวนของเดิมมีอยู่ ๑๑ ประการ ในกฎหมายตราสามดวงมี ๙ ประการ เป็นต้น^๙ ในส่วนของภาษาได้มีการปรับปรุงอักขรวิธีและสำนวนให้ตรงตามสมัยนิยม แต่คณะผู้ชำระคงไม่สามารถทำให้สมบูรณ์ทุกฉบับเพราะมีเอกสารจำนวนมาก กรณีศึกษาตัวอย่างต้นฉบับพระราชกำหนดเก่าเกี่ยวกับการปกครองหัวเมือง ลงจุลศักราช ๑๐๘๙ ครั้งสมเด็จพระเจ้าท้ายสระ^{๑๐} แสดงให้เห็นกระบวนการ

^๙ กฤษฎา บุญสมิต, “กฎหมายตราสามดวง : การพิจารณาใหม่”, ใน วินัย พงศ์ศรีเพียร, บรรณาธิการ, **กฎหมายตราสามดวง : แวนสองสังคมไทย**, ผลงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ลำดับที่ ๒ ของโครงการวิจัย “กฎหมายตราสามดวง : ประมวลกฎหมายไทยในฐานะมรดกโลก” (กรุงเทพฯ : กองทุนดำเนิรเลขะกุล เพื่อประวัติศาสตร์, ๒๕๕๗) : ๕๒

^{๑๐} วินัย พงศ์ศรีเพียร, “การปกครองหัวเมืองของไทยสมัยอยุธยาตอนปลาย” ใน วินัย พงศ์ศรีเพียร, บรรณาธิการ, **จัดค้นสนิยาจารย์**, พิพิธนิพนธ์เชิดชูเกียรติพลตรี หม่อมราชวงศ์ ศุภวัฒน์ เกษมศรี อาจารย์จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ ดร. เกษม ศิริสัมพันธ์ และคุณหญิงคณิตา เลขะกุล เนื่องในโอกาสอายุครบ ๗๒ ปี, (กรุงเทพฯ : คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย, ๒๕๕๗) : ๒๕๙-๒๕๒

การชำระกฎหมายตราสามดวงเป็นอย่างดี และทำให้เกิดคำถามว่า กฎหมายตราสามดวงเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ขั้นต้นหรือไม่ แม้กฎหมายตราสามดวงจะมีใช้เอกสารร่วมสมัยอยุธยาอย่างเคร่งครัด เพราะผ่านกระบวนการชำระในลักษณะที่กล่าวมาแล้ว หรือแม้แต่ระบบศักราชที่ระบุไว้ก็อาจผ่านการแก้ไขมาอย่างที่คนสมัยรัชกาลที่ ๑ เข้าใจ แต่เอกสารชุดนี้ ยังคงมีคุณค่าอย่างมากในฐานะเอกสารขั้นต้นในระดับหนึ่ง ผู้ศึกษาจะต้องวิเคราะห์ด้วยความระมัดระวังว่าส่วนใดเป็นส่วนที่อาจถูกแก้ไข ความไม่สม่ำเสมอของเนื้อความในเอกสารบางตอนและการอยู่ผิดที่ผิดทางของความบางส่วนเช่น ในพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือนและพระไอยการตำแหน่งนาทหารบงบอกถึงสภาพต้นฉบับกฎหมายเดิมว่าอยู่ในสภาพชำรุดและอาจพลัดจากกันเมื่อมาคัดลอกใหม่จึงอาจคัดลอกผิดก็ได้ ในพระไอยการลักษณะรับฟ้อง (มูลคดีตระลาการ) มีข้อความที่คัดลอกซ้ำซ้อน และพระราชกำหนดเกาสองฉบับก็มีการคัดลอกซ้ำเช่นเดียวกัน

ในกรณีที่สอง แม้สังคัมสมัยโบราณจะเป็นสังคัมอนุรักษนิยม และเอกสารสำคัญก็ถือเป็นเอกสารศักดิ์สิทธิ์ซึ่งไม่ควรที่ผู้ใดจะแตะต้องเปลี่ยนแปลง แต่ในความเป็นจริง ทุกสังคัมได้เปลี่ยนไปอยู่ตลอดเวลาด้วยปัจจัยเกื้อหนุนต่างๆ เช่นเดียวกับแนวคิดของชนชั้นนำและผู้ปกครองก็ปรับเปลี่ยนไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงที่บ้านเมืองผ่านวิกฤติการสงคราม เช่น เมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยาใน พ.ศ. ๒๓๑๐ และมีการสถาปนาราชวงศ์ใหม่ อันเป็นเหตุให้ผู้ปกครองต้องทบทวนรัฐประศาสน์นโยบายเดิมที่อาจไม่เหมาะสมอีกต่อไป การรื้อฟื้นความเป็นระเบียบของบ้านเมืองในสมัยรัชกาลที่ ๑ ได้เกิดขึ้นจากความจำเป็นเดียวกัน และการชำระกฎหมายย่อมหมายถึงการทบทวนนิติปรัชญาในระดับพื้นฐานเลยทีเดียว เช่นในกรณีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของสตรี

การประหารชีวิต ในสมัยต้นรัชกาลที่ ๑

ในการร้องฟ้องหย่าสามีได้ แม้ว่าสามีไม่ได้เป็นฝ่ายผิด และพระราชกฤษฎีกาเดิมก็ยอมรับหลักการนี้ เมื่อหลักการนี้ถูกพิจารณาว่าพ้นเผื่อ ในส่วนของตัวบทกฎหมายการจัดหมวดหมู่ดูจะเป็นปัญหาใหญ่เช่นกัน เพราะกฎหมายเดิมหายไปเกือบหมด ประมวลกฎหมายตราสามดวงที่ชำระใหม่ได้กล่าวถึงกฎหมายตราสามดวงเดิมและหลักอินทภาษเดิม ซึ่งชวนให้สันนิษฐานว่า ของเดิมนั้นมีอยู่แต่อาจไม่ครบ และจำเป็นต้องชำระใหม่ ข้อจำกัดที่ว่าตัวบทกฎหมายได้สูญหายไปมาก อธิบายว่า เหตุใดการจัดพระราชบัญญัติเข้าสู่หมวดพระไอยการ (codified law) ตามลักษณะมูลคดีต่างๆ นั้น ได้เปลี่ยนไปจากสมัยอยุธยา เช่น พระไอยการต่างๆ ในภาคมูลคดีตระลาการ (ว่าด้วยการรับฟ้อง การตัดฟ้อง การตัดสินานวน การตัดพยาน และการประวิงความ) ถูกยุบรวมกันในพระไอยการ “รับฟ้อง” (ซึ่งชื่อพระไอยการทำให้เข้าใจผิด) และ พระธรรมนูญกับพระตำรา ถูกยุบรวมกันในพระธรรมนูญ ในขณะที่พระไอยการเกี่ยวกับมูลคดีวิวาทที่ระบุไว้ในพระธรรมนูญ เช่น ลักษณะจำงวาน ลักษณะซื้อขาย ลักษณะกระทำกฤติยาคม และอื่นๆ ถูกยุบรวมไว้ในพระไอยการเบตเสร็จ เป็นต้น

กฎหมายตราสามดวงเป็นหลักฐานประวัติศาสตร์ที่เป็นเสมือนแว่นส่องสังคมไทยอย่างแท้จริง ข้อสังเกตต่อไปนี้เป็นเพียงความประทับใจในภาพรวมจากการศึกษากฎหมายตราสามดวงที่ผ่านมาแล้ว

๑. ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์

พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ ณ จุดศูนย์กลางของระบบการเมืองและระบบวัฒนธรรมของไทย สังคมไทยเป็นสังคมที่ได้รับแบบแผนประสมประสานจากอุดมคติการเมืองของศาสนาพุทธและพราหมณ์ พระองค์มีทิพภาวะไม่ว่าจะในฐานะเทวราช ในทัศนะของคัมภีร์พระเวท ซึ่งสะท้อนออกมาในพระราชพิธีอินทราชาภิเษก พระผู้เป็นเจ้าตามคติพราหมณ์ ซึ่งสะท้อนออกมาในพระราชพิธีหลวงต่างๆ และทรงเป็นมหาสมมุติเทวราช ตามความเชื่อที่ปรากฏในคัมภีร์อัคคัญสูตร ของศาสนาพุทธ สมมุติฐานที่เหมือนกันในคติของอินเดียคือ มนุษย์มีธรรมชาติสันดานที่เลวร้าย คนที่แข็งแรงกว่ามีแนวโน้มที่จะข่มเหงคนที่อ่อนแอกว่า บทบาทของพระมหากษัตริย์ในปริเฉทที่ ๘ ของคัมภีร์มานวธรรมศาสตร์คือ การส่งเสริมคนในสังคมครองชีวิตให้อยู่ใน “ธรรมะ” (หรือ หน้าที่ที่สอดคล้องกับสถานภาพแห่งตน) และการปกป้องคนดีจากการข่มเหงรังแกของคนชั่ว หน้าที่พระมหากษัตริย์คือ การจรรโลงให้สังคมอยู่ในความสงบสุขเพราะฉะนั้น พระองค์ทรงมีหน้าที่ดูแลมิให้กฎหมายอันศักดิ์สิทธิ์พื้นเพอน และทรงบังคับใช้กฎหมายที่ทรงบัญญัติขึ้นมาเพื่อแสดงทั้งพระราชอำนาจและเอกสิทธิ์แห่งพระมหากษัตริย์ กฎมณเฑียรบาล (หรือ มณเฑียรบาล) เป็นกฎหมายพิเศษที่ออกมาเพื่อรักษา “เรือนหลวง” คำว่า เรือนหลวงมีความหมายครอบคลุมไปถึงทั้งองค์พระมหากษัตริย์

และพระราชวงศ์ เช่นเดียวกับพระราชฐานซึ่งผู้ใดจะละเมิดมิได้ ในขณะเดียวกัน ความปลอดภัยของราชบัลลังก์และบ้านเมืองนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งยวด พระโอยการกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของแผ่นดิน เช่น พระโอยการกระบดศึกและพระโอยการอาชญาหลวง (รวมถึงพระโอยการอาชญาราษฎร์) จึงมีความสำคัญในระดับสูงสำหรับพระองค์ ส่วนการชำระดูแลกฎหมายของบ้านเมืองมิให้พื้นเพอน ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับนิติปรัชญาและการบริหารงานยุติธรรมเป็นเรื่องพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมในสังคมที่ไม่มีโรงเรียนสอนกฎหมาย แต่เน้นในเรื่องจริยธรรมคุณธรรมและศีลธรรมของผู้พิพากษาระดับสูงเป็นหลัก

๒. ระบบและกระบวนการยุติธรรมของไทย มีความซับซ้อนและมีข้อที่ควรสังเกตดังนี้

๒.๑ กระบวนการยุติธรรมของไทยโบราณดำเนินไปควบคู่กับการบริหารราชการแผ่นดินและการปกครองบ้านเมือง ผู้ปกครองแต่ละกรมที่รับผิดชอบลักษณะงานบริหารและปกครองที่แตกต่างกันต่างถือ “ตระหวง” หรือ เขตอำนาจศาล ที่เป็นสิทธิพิเศษที่กำหนดไว้ในพระธรรมนูญ เจ้ากรมก็คือ “เจ้าตระหวงทบวงการ” การเป็น “เจ้าตระหวง” เป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะทำให้เจ้ากรมและเจ้าเมืองมีศาลเพื่อหารายได้ เนื่องจากข้าราชการสมัยก่อนไม่มีเงินเดือนประจำรายได้ของกรม เจ้าเมืองและกรมการเมืองต่างๆ มาจากค่าฤทธาธรรมนิยมการพิจารณาความ การปรับพิไณย และค่าไถ่โทษต่างๆ วัฒนธรรมการไถ่โทษได้ฝังรากลึกในสังคม กล่าวคือ การชินกับความคิดว่าเงินสามารถไถ่โทษได้ จนทำให้เกิดผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมในขั้นตอนต่างๆ จนถึงบัดนี้

๒.๒ แนวคิดที่น่าสนใจประการหนึ่งในตัวบทกฎหมายของไทย คือหลักเหตุผลที่ใช้ในการตัดสินความ และการให้คำอธิบายว่า การกระทำผิดประการหนึ่ง

ประการใดควรได้รับโทษระดับใดเพราะเหตุผลใด หลักเหตุผลนี้อาจเป็นเรื่องของสามัญสำนึก เช่น เรื่อง “เด็กเจ็ดเข้า เจ็ดเจ็ดสิบ” ซึ่งจะเอาผิดมิได้ เนื่องจากความไร้เดียงสาหรือความเสื่อมทางกายภาพของมนุษย์ เป็นเรื่องธรรมชาติ หรือ พระราชบัญญัติใหม่ที่กำหนดโทษของชายไม่มีภรรยาผู้ที่ยังไร้เดียงสา อายุ ๑๒ ขวบลงมาต้องได้รับโทษหนัก ๑๐๐ ที่จับตัวตระเวนบกและตระเวนเรืออย่างละ ๓ วัน เพราะ “พาลทูลจริตหยาบช้า ไม่มีหิริโอตัมปะ.....หาเกรงกลัว โภยพุทธจักรราชอาณาจักรไม่ ครั้นมิปราบปรามก็จะไปสู่จตุรกายุมิเสียเป็นอันมาก”^{๑๑} ตัวอย่างของการใช้หลักเหตุผลและสามัญสำนึกอื่นมีมากมายในพระไอยการทุกลักษณะ เช่น เมื่อหญิงทาสถูกนายทาสหรือชายข่มขืนกระทำชำเรา^{๑๒} เกินกว่าหนึ่งครั้ง และมีได้ร้องแรก (ร้องสุดเสียง) ให้มีพยานรับรู้และร้องฟ้องภายใน ๗ วัน ถือว่า ฟังความไม่ขึ้น เป็นต้น

๒.๓ กระบวนการยุติธรรมของไทยสมัยโบราณให้ความสำคัญแก่หลักฐานหนังสือมากกว่าที่เคยเชื่อกัน ไม่ว่าจะเป็นกรรมธรรม์ หนังสือซื้อขาย โฉนดฎีกา ซึ่งเป็นหลักฐานในการพิจารณาคดีความ คำว่า “เอกสาร” มิใช่มาตั้งแต่ครั้งอยุธยา แต่มีความหมายว่า หนังสือสำคัญ (เอก “สำคัญ” + สาร “หนังสือ”) ลำดับศักดิ์ของเอกสารดูเหมือนจะเป็น “โฉนด/ฎีกา/ตราสาร” อย่างเช่น ในการเรียกคู่ความหรือพยานก็ใช้เอกสารตามลำดับที่กล่าวแล้ว ซึ่งมีน้ำหนักแตกต่างกัน ทั้งนี้โดยพิจารณาจากพระไอยการในกลุ่มมูลคดีตระลาการ

๒.๔ การให้ความสำคัญแก่ปัจเจกบุคคลไม่เท่ากัน โดยเฉพาะกรณีการเป็นพยานในการสืบสวนความ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานภาพทางสังคม ภูมิหลังความประพฤติและอาชีพ เช่น พระภิกษุ ผู้เป็นทิพพยาน

ภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ วัดโสมนัสวิหาร

ย่อมน่าเชื่อถือกว่าหญิงนครโสเภณี เป็นต้น

๒.๕ การถือความรับผิดชอบร่วมกันของครอบครัวและชุมชน ในทัศนะของไทยและตะวันออก เช่น จีน ทางกรือถือว่า ครอบครัวและชุมชนมีหน้าที่แลบทบาทในการรักษาความสงบสุขของสังคม หลักการนี้ถือว่า เมื่อสมาชิกในครอบครัวกระทำความผิด พ่อแม่และญาติต้องรับผิดชอบด้วยโดยเฉพาะคดีอุกฉกรรจ์ เช่นเดียวกับชุมชนต้องเอื้ออาทรต่อกันในการป้องกันและดูแลชุมชนมิให้เกิดเหตุร้ายในชุมชน มิฉะนั้นจะต้องเสียสร้างวัดหรือค่าปรับตามระยะที่ห่างหรือใกล้เท่าใดจากที่เกิดเหตุร้าย นี่เป็นที่มาของพฤติกรรม “ไทยมุง” คือ คนต้องออกไปดูเพื่อรับทราบเหตุการณ์ร้ายและสามารถรายงานแก่เจ้าหน้าที่ได้ รัฐมองว่า หลักการนี้เป็นมาตรการป้องกันและป้องปรามที่ได้ผล เพราะผู้กระทำความผิดจะมิกล้ากระทำความผิดเมื่อผลแห่งการกระทำผิดจะต้องตกไปถึงพ่อแม่และเครือญาติด้วยการที่ไม่ให้สมาชิกในชุมชนถือ “อุเบกขา” หรือ วางเฉยได้ปรากฏในจารึกลักษณะลักพา ครั่งสุโขทัยอยู่ก่อนแล้ว

๓. สถานภาพของปัจเจกบุคคลและ “ค่าของคน” ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่อไปนี้ คือ

^{๑๑} พระราชบัญญัติ จ.ศ. ๑๑๕๖ ฉบับที่ ๑๗

^{๑๒} “ชำเรา” เป็นศัพท์เก่าแปลว่า “แทรก” หมายถึงละเมิดล่วงล้ำหญิง

๓.๑ ระบบศักดินา หรือ การกำหนดสถานภาพและสิทธิทางการเมือง และสังคมของปัจเจกบุคคล คำว่า ศักติ (สันสกฤต. ศักติ) แปลว่า อำนาจ ส่วนนา เป็นคำไทย ดังนั้น ศักดินา จึงไม่ใช่คำที่หมายให้อ่านและตีความอย่างคำสมาสหรือสนธิ หากหมายถึง ศักติ หรือ อำนาจ ที่มีจำนวน “นา” เป็นเครื่องบ่งบอกตำนานอัครคัมภีร์ กล่าวถึง ผู้คนในยุคกลางจะได้รับเลือกตั้งบุคคลผู้มีความดีสูงสุดเป็นมหาสมมุติเทพ และเป็นผู้ปกครองสูงสุด โดยที่ทุกคนมอบนาที่ดินทำกินทั้งหมดแก่มหาสมมุติ เพื่อที่มหาสมมุติจะได้ทรงเป็นเจ้าของแผ่นดินทั้งหมด และพระราชทานสิทธิแก่ราษฎรเล็กน้อยตามความใกล้ชิดกับพระองค์ จำนวนนาที่ได้รับเป็นเครื่องบอกสถานภาพทางการเมืองและสังคม ในสังคมไทย ศักดินามีความสำคัญในเชิงสัญลักษณ์ ทุกคนในแผ่นดินต้องมีศักดินา ยกเว้นพระเจ้าแผ่นดินและพระราชวงศ์ที่ใกล้ชิดที่สุด คือ พระอัครมเหสี พระภรรยาเจ้า และพระสนมเอกทั้งหลาย เนื่องจากพระเจ้าแผ่นดินเป็นผู้ปกครองสูงสุด ไม่ได้รับนาจากใคร ศักดินาเป็นเครื่องแสดงฐานะ แต่ในขณะเดียวกันก็ใช้เป็นมาตรฐานในการปรับสินไหมและพิไยในกรณีที่เกิดพิพาท ประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทยแสดงว่า ยศและศักดินาได้เพื่อมาตลอดจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ เพราะฉะนั้นการบอกว่า ข้าราชการศักดินา ๔๐๐ มีสถานพิเศษคือเข้าเฝ้าได้ จึงอาจเป็นเรื่องของการกำหนดขึ้นเฉพาะสมัยหลังตามทำเนียบพระโอยการตำแหน่งนาเจ้ากรมบางกรม มีศักดินาไม่ถึง ๔๐๐ ก็มี

๓.๒ “ค่าของคน” ในสังคมไทยโบราณนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับฐานันดรศักดิ์เท่านั้น แต่โดยพื้นฐานแล้วย่อมขึ้นอยู่กับกายภาพของคนโดยพิจารณาจากอายุ พระโอยการพรมศักดิ์ได้กำหนดค่าของคนไว้ตามความล่วงไปของอายุเพื่อเป็นมาตรฐานในการปรับสินไหมเมื่อบุคคลผู้หนึ่งเกษียร (สิ้น) อายุ ณ ช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิต

๔. ระบบการปกครองและการบริหารราชการ

แผ่นดินของไทย มีทั้งความซับซ้อนและการทับซ้อนข้อมูลจากกฎหมายตราสามดวงเป็นเพียงภาพสะท้อนส่วนหนึ่งและอาจเป็นภาพจากการถ่ายทอดของผู้ชำระกฎหมายในสมัยรัชกาลที่ ๑ ที่ไม่สมบูรณ์นัก เป็นต้นว่า ในทำเนียบข้าราชการพลเรือน มีการกล่าวถึงออกญามหาอุปราช แต่เพียงยศราชทินนามและศักดินา โดยไม่มีบัญชีรายชื่อข้าราชการที่ขึ้นกับท่านเลย ทั้งที่เป็น “แสนอญาธิราช” และตามหลักฐานของตะวันตกเป็นหัวหน้าเสนาบดีจนถึงสมัยอยุธยาตอนปลาย อาจเป็นไปได้ว่าเนื่องจากตำแหน่งนี้เลิกไปเลยไม่เห็นความจำเป็นต้องใส่ไว้ในสมัยรัชกาลที่ ๑ อย่างไรก็ตาม การบริหารราชการแผ่นดินและการปกครองของไทยโบราณเกี่ยวข้องกับสิ่งต่อไปนี้

๔.๑ การควบคุมไพร่พล ลักษณะพื้นฐานของการปกครองของชนเผ่าไทสมัยโบราณ คือ การควบคุมกำลังพล โดยแบ่งเป็นหน่วยสิบ หน่วยยี่สิบ หน่วยห้าสิบ หน่วยร้อย และหน่วยพันในความควบคุมของ “นาย” ในราชอาณาจักรขนาดใหญ่เช่นอยุธยา นั้น การควบคุมกำลังพลและการจัดทำสารบาญชีไพร่พลเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง เพราะไพร่พลเป็นกำลังสำคัญสำหรับราชการ พระโอยการบานแผนกเป็นกฎหมายเฉพาะว่าด้วยการแบ่งปันหมู่ชาและการขึ้นทะเบียนทางว้าวของไพร่ พระราชบัญญัติและพระราชกำหนดหลายฉบับในต่างวาระกัน แสดงให้เห็นว่า อยุธยามีปัญหาด้านการถ่ายเทไพร่พลไปสู่สถานภาพอื่น ซึ่งสร้างความวิตกแก่ราชสำนัก แม้ในปัจจุบัน นักประวัติศาสตร์ก็ยังมีความรู้ค่อนข้างคลุมเครือเกี่ยวกับเรื่องไพร่ในสังคมไทย เพราะยังไม่สามารถกำหนดความหมายที่แท้จริงเกี่ยวกับศัพท์ต่างๆ ที่เรียกไพร่ เช่น เลก ไพร่ราบ ไพร่เลว และอื่น

๔.๒ พัฒนาการของระบบการปกครองของไทยในสมัยอยุธยาสะท้อนให้เห็นสิ่งต่อไปนี้

๔.๒.๑ การจัดการปกครองให้มีกรม

ซ้าย-ขวา เพื่อให้เจ้ากรมทำหน้าที่รักษาตุลาอำนาจซึ่งกันและกัน เหตุผลก็คือ การป้องกันการรวมอำนาจด้านใดด้านหนึ่งไว้กับข้าราชการผู้หนึ่งผู้ใด

๔.๒.๒ ด้วยเหตุผลด้านความมั่นคง และการเพิ่มบทบาทของราชสำนักได้มีการเพิ่มชั้นการปกครองในระดับจางวางเหนือเจ้ากรมขึ้นไป ในระยะแรกจางวางอาจทำหน้าที่ผู้กำกับราชการหรือที่ปรึกษากรม แต่ในภายหลังตำแหน่งนี้อาจมีบทบาทในการบริหารราชการและสั่งราชการมากขึ้น โดยปกติจางวางทำหน้าที่กำกับราชการทั้งกรมซ้ายและกรมขวา แต่ในสมัยอยุธยาตอนปลายกรมซ้ายและกรมขวาอาจมีจางวางแยกกันเพราะเป็นกรมขนาดใหญ่ เช่น กรมพระคชบาลขวาและกรมพระคชบาลซ้าย เป็นต้น

๔.๒.๓ การเน้นความสำคัญและบทบาทของสมุหนายกและสมุหพระกลาโหมมากขึ้นไปในระบบการปกครองแบบจตุสดมภ์อาจทำให้เข้าใจผิด นักประวัติศาสตร์ทราบจากหลักฐานร่วมสมัยของชาวตะวันตกในสมัยอยุธยาตอนปลายว่า ออกญาพระคลัง (โกษาธิบดี) มีบทบาทโดดเด่นกว่าอัศรมหาเสนาบดีจรัลและกลาโหมเสียอีก เอกสารของตะวันตกในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองและสมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้าได้กล่าวว่า ทั้งสองพระองค์มีความระแวดระวังอัศรมหาเสนาบดีอยู่มาก สมเด็จพระนารายณ์มหาราชถึงกับทรงยกฐานะของออกญาวังให้สูงส่งกว่าเดิม พระโอรสการตำแหน่งนาพลเรือนในส่วนองกรมวังสะท้อนให้เห็นภาพความเปลี่ยนแปลงของระบบราชการไทยในช่วงเวลานั้น เพราะมีร่องรอยให้เห็นว่า ออกญาวังน่าจะได้อำนาจโดดเด่นขึ้นจริง เพราะมีสร้อยนามสุดท้ายว่า “อัศรมหาเสนาธิบดี” คือตำแหน่งนายกรัฐมนตรียุคหนึ่งเหมือนกัน อีกทั้งกรมหารายได้เป็นพระราชทรัพย์ก็อาจมีมากกว่าในกรมพระคลังเสียอีก ในขณะที่เดียวกันดูเหมือนความหวาดระแวงเสนาบดี

กลาโหมทำให้มีการยกย้ายกรมหลักของฝ่ายทหารมาโยงกรมวังด้วย นอกจากนี้ ข้าทูลละอองที่เป็นเจ้ากรมในกรมวังยังมีศักดินา ๑๐,๐๐๐ และ ๕,๐๐๐ มากกว่าในกรมอื่นๆ ด้วย กรมวังยังทำหน้าที่ที่เป็นหัวใจของระบบรักษาความมั่นคงปลอดภัยแก่พระมหากษัตริย์และแผ่นดินด้วย เนื่องจากเป็นผู้แต่งตั้งยุกระบัตริย์ไปประจำหัวเมืองต่างๆ เพื่อเป็นหูเป็นตาแก่พระเจ้าแผ่นดิน โดยต้องเข้ามาถวายรายงานการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าเมืองโท ศรีและจัตวา

๕. สภาพสังคมไทย การศึกษากฎหมายตราสามดวงในชั้นต้น สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมที่ไม่ใช่ภาพนิ่ง แต่เป็นภาพของที่เคลื่อนไหวอย่างมีชีวิตชีวา และเป็นพื้นฐานที่ทำให้เราเข้าใจสังคมปัจจุบัน

๕.๑ ปัจเจกบุคคลไม่ว่าข้าราชการหรือไพร่ในสังคมไทยสมัยจารีตอาจเปลี่ยนสถานภาพทางสังคมขึ้นลงโดยไม่สู้เคอะเขินนัก ไพร่อาจเปลี่ยนสถานภาพเป็นทาสเชิงกระยาตอกเบี้ยชั่วคราวเพื่อแก้ปัญหาหนี้สิน และเศรษฐิกิจกล่าวคือขายตัวลงเป็นทาสเพื่อเอาเงินไปใช้หนี้ แล้วเอาตัวเองจำนองไว้ โดยที่เจ้าหนี้ไม่กักกันตัว แต่ปล่อยให้ไปทำงานค้าขายเพื่อส่งดอกเบี้ยคนอื่นอาจตกเป็นทาสด้วยเหตุผลทางการเมือง ทาสดูเหมือนจะมีเสรีภาพค่อนข้างมาก เช่น มีหลักฐานในพระราชกำหนดเก่าว่า ทาสเข้าเล่นการพนันในบ่อนเบี้ย เป็นต้น รองศาสตราจารย์วุฒิชัย มูลศิลป์ ได้ตั้งข้อสังเกตที่น่ารับฟังว่า แม้ในสมัยปัจจุบันบุคคลที่มีเชื้อสายมาจากทาสในสังคมญี่ปุ่น จะได้รับการดูแลอย่างมาก กรณีนี้แตกต่างจากสังคมไทยปัจจุบัน ซึ่งไม่เคยมีการสอบถามเป็นเงื่อนไขสำคัญว่าใครเป็นทาสมาก่อน ส่วนข้าราชการระดับต่างๆ นั้น อาจเลื่อนฐานะขึ้นลงกันได้ง่ายๆ เพียงข้ามวันข้ามคืน เพราะพระมหากษัตริย์ทรงเป็นมหาสมมุติเทพ จะให้ผู้น้อยเป็นผู้น้อยก็ได้ หรือให้ผู้น้อยเป็นผู้ใหญ่ก็ได้^{๑๓}

^{๑๓} พระราชกำหนดเก่า ฉบับที่ ๕๐ ลงวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๒๘๓ ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าบรมโกษา

๕.๒ ความสำคัญของพิธีกรรม เนื่องจากราชสำนักเป็นศูนย์กลางของระบบวัฒนธรรม การประกอบพระราชพิธีต่างๆ ทั้งในส่วนที่เป็นพิธีกรรมเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมือง เช่น การพระราชพิธีแรกนา หรือพระราชพิธีส่วนองค์พระมหากษัตริย์ทั้งหลาย และพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ข้าทูลละอองต้องเข้าร่วม เพราะพิธีกรรมเหล่านี้มีความสำคัญเชิงสัญลักษณ์ ธรรมเนียมการเข้าเฝ้าในการพระราชพิธีหรือในโอกาสที่ทรงออกว่าราชการเป็นรากฐานของการจัดระเบียบฐานะข้าทูลละออง และลำดับชั้นแห่งเกียรติยศของราชินิกุล เสนาบดีและอมาตย์น้อยใหญ่ เกียรติยศของเสนาบดีและข้าราชการน้อยใหญ่อยู่ที่เครื่องยศ ซึ่งได้รับพระราชทานประกอบยศศักดิ์ เวลาเสนาบดีและข้าราชการขึ้นเสลี่ยงคานหาบไปไหน ต้องมีบริพารนำเครื่องยศไปด้วยเพื่อแสดงอำนาจ ครั้นผ่านไปทางใด โพรบ้านพลเมืองก็ต้องนบถนอบเปิดทางให้แก่ขบวนนั้นก่อน สิ่งเหล่านี้ยังคงอยู่กับสังคมไทยร่วมสมัย คงไม่มีประเทศใดในโลกเทียบกับประเทศไทยได้ เมื่อกล่าวถึงการที่ขุนนางการเมืองยังใช้อภิสิทธิ์ปิดถนน ชาวตะวันตกที่เข้ามาติดต่อกับเสนาบดีไทยสมัยอยุธยาต่างได้ให้ข้อสังเกตว่า คนไทยให้ความสำคัญแก่พิธีกรรมมาก และดูเหมือนจะให้ความสำคัญแก่สาระที่จะเจรจาแก่น้อย สังคมไทยในปัจจุบันก็ให้ความสำคัญแก่พิธีกรรมมากกว่าเนื้อหา สังเกตได้จาก ในการจัดประชุมสำคัญของหน่วยงานต่างๆ ผู้ดำเนินการอาจให้ความสำคัญแก่ประเด็นที่ว่า แจกกันดอกไม้ควรตั้งที่ใดหรือ ใครควรนั่งที่ใด จะรับประทานอาหารอะไรและอย่างไร มากกว่าเนื้อหาวาระการประชุมเสียอีก

๕.๓ ระบบอุปถัมภ์และระบบเครือญาติ

ลักษณะเด่นของสังคมไทยคือ ระบบอุปถัมภ์ และระบบเครือญาติ เนื่องจากความคิดหลักในการปกครองของไทยคือ ควบคุมกำลังคนเป็นขั้นๆ ไป ทำให้ทุกคนที่ไม่ใช่ข้าราชการและลูกข้าราชการมีบรรดา-

ศักดิ์ต้องขึ้นทะเบียนเป็นไพร่หลวงหรือไพร่สมอยู่ในปกครองของเจ้าหมู่ ไพร่สมเป็นไพร่ที่เป็นกำลังของเจ้านายและข้าราชการผู้มีบารมี จึงเท่ากับเข้าอยู่ในอุปถัมภ์ของเจ้าหมู่ ทำให้มีผู้คุ้มครอง ส่วนระบบเครือญาติมีความสำคัญเพราะเครือญาติมีส่วนได้ส่วนเสียกับบุคคลในตระกูลในระบบกฎหมายไทยโบราณ ผู้ใดได้ดีเครือญาติก็มักได้ดีด้วยกัน ตกอับก็ตกอับด้วยกันทั้งหมด เช่น ในการอุทริบราชบาตร เป็นต้น ระบบอุปถัมภ์และระบบเครือญาติยังมีอิทธิพลในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวงการเมืองและระบบราชการ ถือเป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรมที่เราเข้าใจได้จากการศึกษาพระไอยการต่างๆ ในกฎหมายตราสามดวง

๕.๔ ความเชื่อในไสยศาสตร์และวิญญาณนิยม

ความเชื่อในไสยศาสตร์และวิญญาณนิยม ยังเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของคนไทยทั่วไป ดังเช่นเมื่อต้อง “ต่อพิสุท” หรือ พิสูจน์ความจริงขั้นสุดท้ายเมื่อขาดพยานหลักฐานและพยานบุคคลที่ชี้ขาดไปทางใดทางหนึ่งได้ คู่ความก็อาจเลือกหนทางของไสยศาสตร์เข้ามาเป็นเครื่องช่วยตัดสิน เช่น ด่านน้ำลุยเพลิง หรือ ล้างตะกั่ว เป็นต้น ดังปรากฏในพระไอยการพิสูจน์ด่านน้ำลุยเพลิง แต่คนไทยไม่ใส่ใจใครแม้กระทั่งเทวดา เพราะเมื่อเชิญญาติเชิญเทวดามาเป็นพยานในการพิสูจน์แล้วหากเทวดาล่าเอียงเข้าข้างคู่ความข้างหนึ่งข้างใด ก็มีคำสาปแช่งที่เป็นเงื่อนไขให้เทวดาตกนรกเหมือนกัน

กฎหมายตราสามดวงเป็นชุมทรัพย์ของผู้ต้องการศึกษาเรื่องไทยในเกือบทุกเรื่อง การชำระกฎหมายตราสามดวงจะช่วยอำนวยความสะดวกแก่นักวิชาการด้านไทยศึกษาในโอกาสข้างหน้า ผลงานวิจัยที่เกิดขึ้นจากโครงการนี้จะเบิกทางไปสู่องค์ความรู้ใหม่เพื่อแสดงให้เห็นว่า ปัจจุบันมีรากฐานอยู่ในอดีต และเราศึกษาอดีตเพราะเป็นแว่นส่องสังคมในอดีตเช่นเดียวกับในปัจจุบัน

เสียง ภายใน..

สุบินรัตน์ รัตนศิลา*

“ส วัสดีนักเรียนทุกคน ประชุมคราวนี้
ครูมีเรื่องมาบอกหลายเรื่อง โครงการ
อาหารกลางวันเป็นเรื่องแรก”

สิ้นเสียงครูเวรผู้ทำหน้าที่ประชุมประจำ
สัปดาห์ เด็กนักเรียนสามคนพี่น้องต่างหลบสายตาครู
ก้มหน้าลงพร้อมกัน

“เงินสามพันบาทที่ทางราชการให้กับโครงการ
อาหารกลางวันอาจไม่พอ โรงเรียนจึงขอให้นักเรียน
เข้าร่วมโครงการสมทบเงินคนละหนึ่งบาทต่อวันเปิด
เรียน”

เสียงจ้อแจ่งขึ้นฟังไม่ได้ศัพท์ทั้งห้องประชุม
แต่สำเนียงและสีหน้าของเด็กส่วนใหญ่ฉายแววยินดี

“คุณครูคะ หนูขออนุญาตเข้าห้องน้ำค่ะ”

เด็กหญิงมาลี ออมทอง พี่สาวคนโตในสาม
พี่น้องอมทอง มาลีที่ครูสมชัยพูดถึงบ่อยครั้งเดินลับ
สายตาพ้นห้องประชุม ขำครู่เสียงขออนุญาตเข้าห้องน้ำ
ของเด็กหญิงดังขึ้น ตามมาด้วยเสียงแหลมเล็กของ
เด็กชายในประโยคเดียวกัน เด็กสองคนนี้คือ มาลา
และมารุ่ง ออมทอง น้องสาวคนกลาง และน้องชาย
คนเล็กของมาลี

* โรงเรียนบ้านศรีบุญเรือง ต.พงษ์ อ.สันติสุข จ.น่าน ๕๕๒๑๐

ข้าพเจ้าซึ่งทำหน้าที่ครูเวรคอยดูแลเด็กด้าน
หลังห้องประชุมจนนึกคิดว่า เด็กทั้งสามคนพี่น้องคง
ท้องเสียเพราะอาหารจากทางบ้าน ด้วยความเป็นห่วง
พาให้รีบเดินตามไปทันที

ที่ห้องน้ำรวมของนักเรียนไม่มีวีแววเด็กทั้งสาม
ข้าพเจ้ายืนอยู่กลางความว่างเปล่าอย่างสงสัย ครูหนึ่ง
จึงตัดสินใจว่าเย็นวันนี้จะตามไปที่บ้านของสามพี่น้อง
ให้รู้แน่

หลังจากที่ประชุมเสร็จสิ้นลงครูจำเรณู ประธาน
การประชุมเข้ามาชวนคุยด้วย

“คุณสุจินต์คงสงสัยเหมือนผมนะว่ามาลิกับ
น้องๆ หายไปไหน

“ค่ะ”

ข้าพเจ้าตอบรับสั้นๆ

“ผมคิดว่าคุณลองไปดูที่บ้านเขาหน่อยก็ดี สังเกต
ดูเด็กสามคนนี้อ่อนเพลีย ซึมเศร้าพิกล ถ้ามีปัญหาก็
ได้แก้ไขทันที”

“ค่ะ ที่จริงก็ตั้งใจไว้แล้ว เย็นนี้ไม่ได้กลับบ้านนอก
คงจะไปได้”

เย็นวันนั้นหลังโรงเรียนเลิก ข้าพเจ้ามุ่งตรงไป
ที่บ้านของสามพี่น้องทันที ห่างจากโรงเรียนเพียงเดิน
ทอดน่องสิบนาที บ้านเรือนไม้ค้ำยกระต๊อบเก่าทรุดโทรม
พื้นแมกไม้ให้เห็น

“ครูมา ครูมา”

เสียงตะโกนของเด็กชายมารุ่งดังขึ้นกลาง
ความเงียบใต้ถุนต่ำเตี้ยค่อนข้างอับชื้น เด็กทั้งสามนั่ง
อยู่ล้อมท่อนไม้ พื้นเคลื่อนไปด้วยเปลือกมะละกอสด
ยางขาวขึ้นผุดเป็น

“คุณยายละ มาลี”

“ไม่อยู่ค่ะ”

มาลีตอบคำถามพร้อมกับซ่อนมือสองข้างไว้ใน
ชายเสื้อเก่าอมมม มาลากีเช่นเดียวกัน ส่วนมารุ่ง

ถือชิ้นมะละกอด้วยท่าที่ไม่ประสา

“ปอกมะละกอล่ะทำอะไรกันเธอ”

ข้าพเจ้าถามด้วยความอยากรู้ เด็กหญิงทั้งสอง
ก้มหน้าเจิบ เด็กชายผู้น้องชิงตอบทันที

“พี่ลืปกแบ่งให้ผมกับพี่ลาเยอะเลยครับ พี่ลื
เอาชิ้นเดียวเอง”

คำตอบของเด็กชายมารุ่งเพียงสองประโยค
อธิบายเหตุและผลได้ชัดเจนถึงเหตุการณ์ที่ห้องประชุม
บ่ายวันนี้ ข้าพเจ้าจับแขนมาลีพามาที่มานั่งหน้าบ้าน
ขณะมาลาและมารุ่งกอดขึ้นมะละกอดิบกินต่อไป

“มาลี เธอจะกินไปด้วยก็ได้นะ ไม่ต้องอาย
นี้ได้เวลามื้อเย็น คงหิวกันแล้ว”

“อย่าว่าแต่มื้อเย็นเลยคะคุณครู หนูกับน้อง
ยังไม่ได้ทานข้าวเข้ากับมื้อกลางวันเลยคะ”

ความรู้สึกเหมือนมีก้อนอะไรแข็งๆ ติดอยู่ใน
ลำคอเจิบไปครูใหญ่ มาลีถึงเล่าอีก

“หนูตื่นแต่เช้าเข้าครัวจะนึ่งข้าว ไม่มีข้าวในหม้อ
แช่ข้าว คุณยายบอกว่าข้าวสารหมด ไม่มีเงินซื้อคะ”

ขณะที่ข้าพเจ้ายิ่งนั่งงั้นงั้น ยายสาวก้าวพาร่าง
ผอมเกร็งเข้ามาในบริเวณบ้าน มีกร้านดำวางถุงข้าวสาร
ที่บันไดกะตามสายตากองไม่เก็นสองลิตรแล้วรับไหว
ข้าพเจ้า

“พ่อมันไม่ส่งเงินมาร่วมครึ่งปีแล้วละครู ลำพัง
ยายคนเดียวเก็บผักหญ้าขายก็ได้แค่นี้แหละ อดมื้อกินมื้อ”

เห็นข้าพเจ้าเยียบยายสาพูดต่อ

“เงินสามบาทที่จะเก็บเข้าโครงการ ซื้อผักมา
ทำกินได้ตั้งวัน”

“หนูไม่ได้มาเก็บเงินหรอกค่ะ ตอนบ่ายหลาน
ยายทั้งสามคนหนีประชุม ทางโรงเรียนเป็นห่วงเลย
ให้หนูตามมาดูคะ”

ข้าพเจ้านั่งคุยต่อด้วยความหตู่ใจอีกไม่นาน
ก็ลากลับ ก่อนจากมาข้าพเจ้าเอาแบงค์ร้อยใส่มือยายสา

ไว้ หญิงชราจับมือข้าพเจ้าบีบกุมไว้ น้ำตาลลือเป็น
ประกาย

หลายวันต่อมา เด็กทั้งสามคนมาเรียนตามปกติ
หลังจากจบการสอนวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพ
ครูจำเรียมกล่าวขึ้นขณะครูอีกหลายคนกำลังจะเข้าสอน
ในวิชาของตนเอง

“มีเด็กชั้น ป.๔ ฟ้องเด็กหญิงมาลา กับผมว่า
เด็กหญิงมาลาเก็บถั่วฝักยาวมากิน ถั่วที่จะเก็บขาย
พร้อมกันเป็นรายได้วิชาเกษตรของห้องเรียน”

เว้นคำพูดด้วยเสียงถอนหายใจ

“แคงหิวมาก หลายครั้งผมเห็นแกเอาเมล็ด
หูกวางมาทุบกินเนื่อใน”

“น่าสงสารนะ”

ครูณาเสริมขึ้นก่อนออกจากห้องพร้อมกับ
ข้าพเจ้าเพราะรีบเข้าห้องสอน

“นักเรียนตรง ทำความเคารพ”

หลังจากนักเรียนชั้น ป.๖ นั่งลงเรียบร้อย
ข้าพเจ้ามองไปที่มาลีเห็นนั่งเหม่อลอย ในระหว่างเรียน
ความร่วมมือในการร่วมกิจกรรมเป็นไปอย่างกระต่อน
กระแท่น จนเพื่อนร่วมกลุ่มมาฟ้อง คงเป็นเพราะ
ความหิวจนเลือนลอยทำให้ตามไม่ทันเพื่อนๆ

หลังระฆังบอกเวลาเลิกเรียนเป็นเวลาพักเที่ยง
ข้าพเจ้าจ้ง่วนอยู่กับกองสมุดของนักเรียนบนโต๊ะ เมื่อเด็กๆ
พากันเดินแถวไปโรงอาหารผ่านไปเกือบสิบนาที ข้าพเจ้า
ได้ยินเสียงคลี่ถุงพลาสติก จึงละสายตาจากกองสมุด

ก็พบสายตาคู่หนึ่งมองมาอยู่ก่อนแล้ว มาลีนั่นเอง
โดดเดี่ยวที่โต๊ะเรียนกลางห้อง

“คุณครูคะ กินฝรั่งกับหนูมั้ยคะ”

ข้าพเจ้าเดินเข้าไปหาแทนคำตอบ พร้อมกับ
ลูบศีรษะอย่างที่คิดว่าเป็นการกระทำที่ดีที่สุดแล้ว

“มาลี...ไปโรงอาหารด้วยกันนะ”

“หนูไม่มีข้าวห่อมา เงินสมทบวันละบาทหนู
ก็ไม่มีให้คะ”

เสียงเครือแผ่วเบาด้วยน้ำตาลลือเป็นประกาย

“ไม่เป็นไร ครูจะแบ่งข้าวของครูและอาหาร
ของโรงเรียนให้เธอ”

“คุณครูพาน้องสองคนของหนูไปกินข้าวเถอะคะ
หนูทนได้”

ประโยคนี้องทำให้ข้าพเจ้ากลืนน้ำตาลไว้ไม่ได้
มันบอกทุกอย่างโดยไม่ต้องการคำอธิบาย

การสนทนาต้องหยุดลงเมื่อครูจำเรียมมายืน
ทักทายที่ประตูห้องเรียน

“อ้ออยู่นี่เอง มาไปโรงอาหารด้วยกัน น้องเธอ
ทั้งสองคนรออยู่ที่นั่น ครูเตรียมข้าวไว้ให้แล้ว”

มาลีผุดลุกขึ้นด้วยความดีใจ

“คุณครูคะ พ่อแม่ของหนูและน้องไม่เคยให้
ความรักความอบอุ่นเท่าที่คุณครูให้กับหนูเลยคะ”

กว่าข้าพเจ้าจะหายจากอาการตื่นตันใจ เด็กๆ
หลายคนออกมาวิ่งเล่นกลางสนามหญ้าหลังอาหารมือ
กลางวันแล้ว

ประวัติศาสตร์ ที่ครูควรรู้... ไทย

จุลทัศน์ พยาฆรานนท์*

งานปั้นปูน สมัยทวารวดี

ส สมัยทวารวดี เป็นนามห้วงเวลาหนึ่ง ซึ่งนักวิชาการด้านโบราณคดี นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์และนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศต่างเห็นพ้องต้องกัน กำหนดให้ห้วงเวลาระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ถึง พุทธศตวรรษที่ ๑๖ เป็นสมัยหนึ่งขึ้น เพื่อเป็นการรอบจำกัด การพินิจ การศึกษาหาความรู้ทั้งส่วนที่เป็นวัฒนธรรม และอารยธรรมแห่งหมู่ชนในบรรพกาลที่เคยอาศัยอยู่ใน สยามประเทศ ก่อนปัจจุบัน ดังนั้นห้วงเวลาระหว่าง พุทธศตวรรษที่ ๑๒ ถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๖ จึงมีนามกำกับ

สมัยชื่อว่า **ทวารวดี**

เมื่อสมัยทวารวดีนั้นพึงทราบว่าเป็นสมัยแรก ที่พุทธศาสนาได้รับการนำมาสู่และเผยแพร่ในสยาม ประเทศ พร้อมกันกับพุทธศิลป์ก็ได้รับการนำเข้ามาด้วย เพื่อเป็นแบบอย่างสำหรับการสร้างสรรค์ปูชนียวัตถุบ้าง ปูชนียสถานบ้าง ยังที่บ้านเล็กเมืองใหญ่ในถิ่นฐานต่างๆ ซึ่งพระสมณะทูตจาริกไปยังอยู่ที่นั่นจัดการให้มีขึ้นเป็น เครื่องเจริญศรัทธาหรือเป็นสถานที่ใช้ประกอบการศาสนกิจ ทั้งส่วนพระสงฆ์และฝ่ายฆราวาสที่เป็นพุทธศาสนิก

* กรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย

* บุคคลดีเด่นทางวัฒนธรรมของ สวช.

* ภาควิชาอักษรบัณฑิตยสถาน

ปูชนียวัตถุและปูชนียสถานซึ่งได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อการศาสนาเนื่องด้วยพุทธศาสนาเมื่อสมัยทวารวดีนั้น เป็นสิ่งควรสังเกตได้ว่าปูชนียวัตถุและการประดับตกแต่งปูชนียสถานส่วนมาก ได้รับความนิยมนำด้วย **“ปูนปั้น”** เป็นสำคัญกว่าวัตถุอื่น

“ปูนปั้น” คือ วัสดุดินชนิดหนึ่งในธรรมชาติ ได้จากหินปูนหรือเปลือกหอย นำมาเผาให้สุกแล้วทำเป็นผง ถ้าปูนนี้ทำจากหินเรียกว่า **ปูนหิน** ถ้าทำจากเปลือกหอยเรียกว่า ปูนหอย ปูนซึ่งเผาสุกและทำเป็นผงแล้วจะเป็นสีขาว มักเรียกกันว่า ปูนขาว ปูนชนิดนี้หากผสมน้ำพอสมควร คลุกเคล้าหรือโขลกตำให้เข้ากันก็จะกลับเหนียวและควบแน่น อาจจับทำแต่งเป็นรูปร่างต่างๆ คงอยู่ได้และเมื่อปูนแห้งสนิทก็จะจับตัวแข็งถาวรทนอยู่ได้นานปี **“ปูนปั้น”** ก็คือ ปูนขาว ดังกล่าวนี้นำมาปั้นทำเป็นรูปภาพและลวดลายต่างๆ ซึ่งโดยมากได้รับความนิยมนำปูนดังกล่าว ติดประดับเพื่อตกแต่งปูชนียสถานศาสนาคาร เป็นต้น

งานปูนปั้นในสมัยทวารวดี ดังที่พบเห็นได้จากซากโบราณสถานแต่ละแห่งๆ ตามแหล่งโบราณสถานสมัยนั้นทั้งที่ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มักเป็นงานปั้นปูนประดับติดกับศาสนาคารประเภทก่ออิฐถือปูน โดยใช้ปูนปั้นติดบนผิวปูนซึ่งได้รับการฉาบทำเป็นผิวภายนอกทั่วไปของโครงสร้างซึ่งก่อสร้างด้วยอิฐนั้น

งานปูนปั้น ซึ่งปรากฏขึ้นงานต่างๆ เหลืออยู่ตามแหล่งโบราณสถานต่างๆ มากบ้างน้อยบ้าง ที่ควรเป็นมูลฐานพอจะประมวลขึ้นได้ และจัดลำดับลักษณะของรูปแบบงานปูนปั้นสมัยทวารวดีออกเป็นแต่ละประเภทๆ เพื่อความแจ่มแจ้งและเป็นความรู้เบื้องต้นต่อ

งานปูนปั้นสมัยนั้นอาจจำแนกประเภทของงานปูนปั้นออกโดยลำดับๆ ได้ดังต่อไปนี้

งานปูนปั้นประเภท **“ลวดบัว”** ปูนปั้นทำเป็นลวดบัว คืองานปั้นปูนทำเป็นเส้นยาวๆ หนุน ขึ้นจากพื้นเรียบไปตามขอบของสิ่งก่อสร้างต่างๆ เช่น ลวดบัวเชิงฐาน ลวดบัวปากฐาน ลวดบัวรัดท้องไม้ ลวดบัวรัดเกล้า ฯลฯ รูปแบบของลวดบัวสมัยทวารวดีมักนิยมนำปูนเป็นเส้นยาวหนุนคล้ายกากกล้วยเรียบไปตามเชิงฐานของสถูปเจดีย์ และวิหาร เป็นต้น

งานปูนปั้นประเภท **“ห้วเส้า”** คือ ปูนปั้นทำเป็นส่วนประกอบปลายเส้าชนิดต่างๆ ซึ่งเป็นส่วนช่วยค้ำจุนศาสนาคารเพื่อความมั่นคง เช่น เส้าแพนกดติดกับผนังอาคาร เส้ารับซุ้มคูหา เส้าในระวางพื้นร่องถุน ฯลฯ โดยนำปูนทำห้วเส้าแต่ละชนิดประกอบด้วยลวดลายต่างๆ เป็นต้นว่า ลายขมวดแบบกันหอย หันหลังชนกันแบบหนึ่ง ทำเป็นอย่างรูปขามหงายตั้งบนปลายเส้าล้อมเชิงอย่างลูกประคำเรียงเป็นแถวแบบหนึ่ง กับทำเป็นรูปทรงกลมมีกลีบรอบคล้ายลูกฟักทองขนาดย่อมๆ ตั้งบนปลายเส้าก็มี

งานปูนปั้นประเภท **“กรอบซุ้ม”** คือ องค์ประกอบทำขึ้นเป็นกรอบซุ้มคูหาขึ้นๆ สำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปในคูหาอัน **“กรอบซุ้ม”** ประกอบด้วยส่วนที่เป็นกรอบรูปโค้งๆ ดังเกือกม้า ตั้งต่อขึ้นไปจากปลายเส้าประจําหน้าซุ้มทั้งสองต้นตรงโคนกรอบทั้งสองข้างเหนือปลายเส้าต่อปลายให้วกกลับตั้งออกด้านนอกซึ่งเรียกในภายหลังว่า **“หางซุ้ม”** มักนำลวดลายคล้ายตัวกระหนก ส่วนหลังกรอบซุ้มทั้งสองข้างทำเป็นแผ่นแบนๆ รูปรีๆ คล้ายใบระกาเรียงกันขึ้นไปตรงปลายสุดกรอบซุ้มมักทำเป็นรูปคล้ายกรดหรือ

ปูนปั้นหัวเสาที่วัดพระพรางค์ จ.สุโขทัย

ปูนปั้นที่เขาคลังใน จ.เพชรบูรณ์

หมอน้ำคอกยาวมีฝาทรงกรวยปิดซึ่งมีทำทั้งทรงกลม และทรงกลมอย่างลูกฟักทองก็มีกรอบซุ้มประกอบ คูหานี้ ปั้นปูนเป็นลวดลายประดับต่างๆ แบบกันไป แต่ละแห่งๆ

งานปูนปั้นประเภท **“ลวดลายประดับ”** งานปั้นปูนประเภทนี้ในสมัยทวารวดีค่อนข้างเป็นงานปั้นขนาดเล็ก มักปรักหักพังและสูญสลายไปง่ายกว่างานปูนปั้นประเภทอื่น ลวดลายปูนปั้นบางส่วนที่คงเหลืออยู่ปรากฏทำขึ้นติดประดับในพื้นที่ส่วน **“ท้องไม้”** ของฐานสถูปเจดีย์ ซึ่งทำเป็นช่องสี่เหลี่ยมคี่ๆ เรียงลำดับรายไปโดยรอบฐาน โดยปั้นปูนเป็นลวดลายรูปสี่เหลี่ยมอย่างลายดอกสี่กลีบหรือลายประจำยาม ติดประดับสลับหว่างกันคล้ายตาหมากรุกซึ่งพบที่ฐานสถูปปโทนเจดีย์แห่งหนึ่ง กับงานปูนปั้นเป็นลวดลายแบบขมวดกันหอยในพื้นที่หน้ากระดานตั้งตรง โดยทำลวดลายขมวดนี้เป็นสองแถวกระหนาบส่วนก้านที่ทำเป็นเส้นตรงไว้ตรงกลางพื้นที่ และทำลวดลายในรูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัดคั่นไว้เป็นระยะๆ อีกด้วย ลวดลายปูนปั้นแบบนี้

ปรากฏเห็นได้จากส่วนประกอบฐาน **“ปโทนเจดีย์”** จังหวัดนครปฐม เป็นต้น อนึ่ง งานปูนปั้นลวดลายซึ่งรูปแบบเดียวกันนี้ยังปรากฏให้เห็นที่ฐานโบราณสถาน **“เขาคลังใน”** เมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ แต่ลักษณะเป็นลวดลายบรรจุลงในพื้นที่หน้ากระดานตะแคงไปตามยาวของหน้าฐานของโบราณสถานแห่งนั้น

งานปูนปั้นประเภท **“พุทธปฏิมากรรม”** คือ พระพุทธรูปปั้นด้วยปูน งานปูนปั้นประเภทนี้มักนิยมทำเป็นลักษณะรูปปฏิมากรรมนูนสูง และทำเป็นรูปปฏิมากรรมติดที่ คือ ปั้นปูนเป็นพระพุทธรูปติดกับผนังในคูหาซึ่งทำขึ้นสำหรับพระวิหารบ้าง สถูปเจดีย์บ้าง ดังมหาวิหารวัดพระเมรุ สถูปปโทนเจดีย์ เป็นต้น พุทธปฏิมากรรมสร้างด้วยปูนปั้นนี้ มีทั้งลักษณะที่มีอาการทรงยืนตรง อาการนั่งห้อยพระบาท และอาการนอน หรือ ปางไสยา เป็นต้น

งานปูนปั้นประเภท **“โพธิสัตว์ปฏิมากรรม”** คือ รูปพระโพธิสัตว์ต่างๆ ได้รับการปั้นปูนขึ้นเป็นอย่างรูปบุคคลชั้นสูง แต่งศิระด้วยศิราภรณ์อย่างวิจิตร

ปูนปั้นประดับฐานสฤปเขาค้างใน จ.เพชรบูรณ์

แบบต่างๆ เครื่องนุ่งห่มทำลักษณะอย่างอาภรณ์ บางแบบร่างกายคล้ายผ้าเปียกน้ำ งานปฏิมกรรมประเภทนี้ชอบที่จะทำเป็นรูปภาพลักษณะปฏิมกรรม นูนสูงและทำเป็นปฏิมกรรมติดที่ดูจเดียวกับงานปูนปั้นประเภทพุทธปฏิมกรรม งานปูนปั้นประเภทรูปภาพ “โพธิสัตว์” นี้พบมากตามโบราณสถานในเมืองคูบัว จังหวัดราชบุรี

งานปูนปั้นประเภท “อมนุษย์” คือ รูปภาพที่ไม่ใช่มนุษย์ งานปูนปั้นสมัยทวารวดีประเภทนี้นิยมปั้นปูนเป็นรูปอย่างคนแคะพวกหนึ่ง รูปนรสิงห์ คือ รูปภาพอย่างครึ่งคนครึ่งสิงห์ รูปภาพกนิษฐหรือคนกึ่งนกอีกพวกหนึ่ง เป็นต้น งานปูนปั้นประเภทตามกล่าวมานี้ มักปั้นปูนลักษณะเป็นรูปภาพนูนสูงและทำเป็นประติมากรรมติดที่ คือติดประดับตกแต่งศาสนาคารต่างๆ โดยเฉพาะรูปภาพอย่างคนแคะได้รับความนิยมทำในอาคารที่นั้ของๆ แต่ต่างหากกว้างดังภาษาปากว่า “นั้แย่งแย้” แต่ละตัวๆ ติดตั้งเรียง

ต่อกันไปในระวางหน้าฐานโดยรอบสฤปเจดีย์ขนาดใหญ่ ดังที่ฐานสฤปเจดีย์ค้างใน เมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นต้น

งานปูนปั้นประเภท “ภาพสัตว์” งานปูนปั้นประเภทนี้มีทั้งที่เป็นประติมากรรมลักษณะลอยตัวกับลักษณะรูปภาพนูนสูง ในสมัยทวารวดีนิยมปั้นปูนเป็นรูปสิงห์ รูปช้าง รูปม้า เป็นต้น รูปภาพสิงห์อย่างลอยตัวมักทำขึ้นตั้งแต่ประตูด้านบันไดทางขึ้นศาสนสถาน ส่วนรูปภาพสิงห์ที่ได้รับการปั้นปูนเป็นภาพลักษณะนูนสูงมีทั้งที่เป็นแบบสิงห์นั่งของด้านอัดหรือด้านตรงหน้า กับแบบนั่งของเอี้ยวตัวหันหน้าออกมาตรงหน้า รูปภาพสิงห์ปูนปั้นทั้งสองแบบนี้มักทำขึ้นและติดประดับไว้ในช่องสี่เหลี่ยมคี่นๆ ซึ่งทำขึ้นที่หน้าฐานสฤปเจดีย์เรียงรายไปแต่ละด้าน ดังพบที่สฤปบโชนเจดีย์ จังหวัดนครปฐม สฤปเจดีย์ ที่โคกไม้เดน จังหวัดนครสวรรค์ เป็นต้น

งานปั้นปูนประเภทสุดท้าย คือ “ภาพเล่าเรื่อง” เป็นงานประติมากรรมที่ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นโดย

ปูนปั้นสมัยทวารวดีที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จ.นครปฐม

วัตถุประสงค์เพื่อแสดงเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนา เป็นต้นว่า
ชาดกต่างๆ เรื่อง รูปภาพประเพณีนี้ประกอบด้วยรูปบุคคล
ต่างๆ ฐานะในสังคมสมัยนั้น อมนุษย์ สัตว์ เครื่องอุปโภค
บางชนิด ยานพาหนะบางอย่าง ได้รับการปั้นร่วมกัน
แสดงสาระตอนสำคัญของชาดกแต่ละเรื่องประดับขึ้น
ในพื้นที่รูปสี่เหลี่ยมคี่เหลี่ยม ซึ่งได้รับการเตรียมขึ้นบนหน้าฐาน
สลักเจดีย์เป็นช่องๆ ลำดับกันไปแต่ละด้านงานปูนปั้นประเภท
นี้พบที่ฐานstuppi โทณเจดีย์ จังหวัดนครปฐม เป็นต้น

ศิลปกรรมสมัยทวารวดี ประเภทงานประติมา-
กรรมซึ่งสร้างสรรค์ขึ้นด้วยปูนปั้น จัดเป็นงานพุทธศิลป์
รุ่นแรกปรากฏขึ้นบนแผ่นดินสยามประเทศ รูปแบบ
ของงานปูนปั้นสมัยนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นฐานมูลที่มี
อิทธิพลแก่การสร้างสรรค์งานปูนปั้นเนื่องด้วยพุทธศิลป์
ในสมัยต่อมาเป็นลำดับ แม้งานปูนปั้นสมัยหลังอาจ
ได้รับการปรับปรุงรูปแบบทางออกจากรูปแบบเดิม
ในสมัยทวารวดีไปมากอยู่ โดยเฉพาะทรวดทรงที่ปรับ
และส่วนละเอียดที่แปลงก็ดี แต่ทว่าในส่วนโครงสร้าง

หลักซึ่งเป็นเค้าเดิมยังคงแทรกอยู่ลึกๆ ในรูปแบบซึ่ง
พัฒนาต่อๆ มาโดยมิได้จางหายไป

อนึ่ง รูปแบบลวดลายและรูปภาพต่างๆ สำหรับ
งานปูนปั้นสมัยทวารวดี เป็นรูปแบบที่ไม่ปรากฏมีมาก่อน
ในสยามประเทศ รูปแบบลวดลายและรูปภาพต่างๆ
เป็นแบบอย่างที่ได้รับการนำเข้ามาจากนอกแผ่นดินสยาม
ตังนักวิชาการโบราณคดี นักวิชาการประวัติศาสตร์
และนักวิชาการประวัติศาสตร์ศิลป์ ต่างลงความเห็น
พ้องต้องกันว่า แบบอย่างศิลปกรรมสมัยทวารวดี
ได้รับแบบฉบับเนื่องกันกับศิลปกรรมประเภทพุทธศิลป์
สมัยคุปตะ และสมัยคุปตะตอนปลายจากภารตทวีป
โดยสมณทูตเป็นผู้นำแบบฉบับพุทธศิลป์สมัยนั้นมาสู่
สยามประเทศ เผยแพร่และสั่งสอนฝึกหัดให้คนที่เป็
นช่างฝีมือในสมัยทวารวดีสร้างทำตามอย่าง พุทธศิลป์สมัย
ทวารวดี โดยเฉพาะงานปูนปั้นมีรูปแบบละม้ายคล้ายกัน
กับแบบอย่างพุทธศิลป์สมัยคุปตะในภารต ทวีปจึงเป็น
แบบอย่างมาจากครุเดียวกันโดยมิต้องพักสงสัย

หนังสือ ทำได้

มานพ กนอมศรี*

การฝึกปฏิบัติการเขียน

การเขียนหนังสือได้ดีอยู่ที่การฝึกปฏิบัติ การสั่งสมประสบการณ์ทำให้การเขียนหนังสือเป็นไปด้วยความง่ายและรวดเร็ว ผู้ใฝ่งานเขียนหนังสือ ไม่ว่าจะเป็นงาน ประเภทสารคดี บันเทิงคดี หรือบทร้อยกรอง จำเป็นต้องหมั่นฝึกฝนการเขียนให้เกิดความเชี่ยวชาญ ความชำนาญ จะช่วยให้งานเขียนดำเนินไปสู่เป้าหมายได้ดี

ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติการเขียนมีสิ่งที่จำเป็น ต้องทำความเข้าใจเป็นเบื้องต้นอยู่อย่างหนึ่งคือกระบวนการรับรู้และถ่ายทอด

* ศิลปิน - นักเขียนอิสระ

การรับรู้

การรับรู้เป็นกระบวนการในการนำเข้าสู่ซึ่งข้อมูลต่างๆ โดยมีการมองเห็น การได้ยิน ได้ฟังและการสัมผัสเป็นสื่อในการรับรู้ มนุษย์รู้จักการรับรู้ รู้จักการถ่ายทอดหลังจากสะสมข้อมูลในการรับรู้ได้จำนวนหนึ่งจึงแสดงออกมาในรูปของการคิด การพูดจาและการเขียน ตลอดจนการแสดงออกด้วยสื่อที่ซับซ้อนมากขึ้น โดยใช้ความเจริญทางเทคโนโลยีมาเป็นเครื่องมือ

เด็กก่อนสัมผัสการรับรู้ด้วยการเฝ้ามอง เฝ้าฟัง ซ้ำๆ กันเป็นเวลานานนับปีจึงสามารถถ่ายทอดการรับรู้ที่สัมผัสเอาไว้เหล่านั้นออกมาได้ด้วยการแสดงท่าทาง และการพูด นักเรียนรับรู้ข้อมูลทางวิชาการต่างๆ มากมาย ก่อนที่จะนำไปใช้ในการสอบและในชีวิตจริง

นักเขียนและศิลปินสัมผัสการรับรู้เข้าไปในตนเองก่อนสร้างสรรค์ออกมาเป็นงานเขียนหรือศิลปกรรม การรับรู้จึงเป็นเรื่องสำคัญสำหรับนักเขียนหรือผู้สร้างสรรค์งานศิลปะทุกแขนง

การรับรู้มีหลายระดับ จัดตามเครื่องมือที่ใช้ในการรับรู้ได้เป็น ๕ ประการคือ

๑. การรับรู้ด้วยสายตา
๒. การรับรู้ด้วยการฟัง

๓. การรับรู้ด้วยการอ่าน

๔. การรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส

๕. การรับรู้ด้วยจินตนาการ

การรับรู้ด้วยสายตา

การรับรู้ด้วยสายตาเป็นการรับรู้พื้นฐานของมนุษย์ ข้อมูลที่นำเข้าจะปรากฏเป็นรูปร่าง รูปทรง สี สัน ขนาด จำนวน ปริมาณ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่สามารถมองเห็นได้ด้วยสายตา

การรับรู้ด้วยการฟัง

การฟังเป็นการรับรู้ที่มีความลึกซึ้งมากกว่าการรับรู้ด้วยสายตา เนื่องจากมีกระบวนการคิดและจินตนาการมาเกี่ยวข้อง สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะการฟังเกิดจากการได้ยินเสียง ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีรูปร่าง รูปทรงปรากฏให้เห็น ผู้ฟังจึงจำเป็นต้องนึกคิดและสร้างรูปร่างรูปทรงของสิ่งที่ได้รับฟังขึ้นมาในความรู้สึกนึกคิด กระบวนการรับรู้ด้วยการฟังจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใดอยู่ที่เสียงที่ป้อนข้อมูลเข้าไป หากเสียงนั้นมีรายละเอียดมากภาพที่เกิดขึ้นในความคิดของผู้รับรู้ก็จะมีรูปร่างรูปทรงและรายละเอียดมากตามไปด้วย

การรับรู้ด้วยการอ่าน

การอ่านเป็นอีกกระบวนการรับรู้หนึ่งที่มีระดับความลึกซึ้งมากขึ้นกว่าการเห็นและการฟังแม้ว่าการอ่านจะเป็นส่วนหนึ่งของการเห็น แต่การเห็นด้วยการอ่านมิได้เห็นรูปร่างรูปทรงของข้อมูลโดยตรง หากต้องผ่านตัวอักษรซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่สร้างและสมมติขึ้นใช้ร่วมกันว่าอักษรแต่ละตัวหมายถึงสิ่งใด และเมื่อนำมาผสมกันจะอ่านออกเสียงอย่างไร หมายถึงอะไร มีรูปร่างรูปทรงและรายละเอียดอย่างไร การรับรู้ด้วยการอ่านจะบรรจุเป้าหมายมาน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับสื่อหรือตัวอักษรที่ปรากฏ ผสมกับความละเอียดลออของความนึกคิด การอ่านจึงเป็นส่วนสร้างจินตนาการ ที่สำคัญยิ่ง

การรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส

การจับต้องสัมผัสด้วยโสตสัมผัสต่างๆ เป็นการรับรู้อีกอย่างหนึ่งที่มนุษย์มีอยู่และใช้เสมอการจับต้องหากไม่เกี่ยวข้องหรือผสมผสานกับการเห็นและการฟัง ก็จะเป็นการรับรู้ที่ค่อนข้างลึกและยากลำบาก เพราะจะต้องใช้ประสบการณ์เดิม ความนึกคิดและจินตนาการช่วยในการรับรู้สิ่งที่ได้สัมผัสอย่างมากซึ่ง

แน่นอนว่า ภาพที่เกิดขึ้นย่อมพรำมัว ไม่กระจ่างชัด หรือมีรายละเอียดมากมายเท่าของจริง แต่สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างแน่นอนก็คือความคิดจินตนาการต่อสิ่งที่ได้สัมผัสนั้น

การรับรู้ด้วยจินตนาการ

จินตนาการเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายหลังการรับรู้ แต่จินตนาการก็คือการรับรู้อย่างหนึ่งของมนุษย์ที่เกิดขึ้นจากมวลประสบการณ์ที่สั่งสมมาเป็นเวลานาน ผสมกับความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อมวลประสบการณ์เหล่านั้น ก่อรูปเป็นภาพแห่งการรับรู้ขึ้น จินตนาการจึงเป็นการต่อยอดจากประสบการณ์เดิมซึ่งอาจจะได้รับมาจากการเห็น การได้ยินได้ฟัง การอ่านหรือการสัมผัส ทำให้จินตนาการค่อนข้างมีอิสรภาพในตัวเอง สำหรับภาพแห่งการรับรู้ที่เกิดขึ้น

การถ่ายทอด

การถ่ายทอดเป็นกระบวนการในการนำออกซึ่งข้อมูลภายหลังจากการรับรู้ มนุษย์มีกลวิธีการนำออกซึ่งข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับรู้หลายอย่างคือ

๑. การพูด
๒. การเขียน
๓. การแสดงท่าทาง
๔. การแสดงออกโดยใช้สื่อสัญลักษณ์

๑. การพูด

การพูดเป็นกระบวนการเบื้องต้นของการถ่ายทอดด้วยส่วกและง่ายไม่จำเป็นต้องใช้เครื่องมือต่างๆ ช่วยในการแสดงออก การถ่ายทอดด้วยการพูดมีหลายแบบอย่างคือ

- บอก
- การเล่า
- การตอบข้อซักถาม

การบอก

การบอกเป็นการถ่ายทอดอันดับแรกของมนุษย์ที่ได้รับรู้ข้อมูลจากสายตาเห็น เป็นการถ่ายทอดโดยตรงที่ไม่มีกระบวนการคิดของผู้บอกผสมผสานเข้าไปด้วยการถ่ายทอดด้วยการบอกจึงเป็นการถ่ายทอดตามสายตาเห็นอย่างตรงไปตรงมา

การเล่า

การเล่าเป็นการถ่ายทอดสืบเนื่องจากการบอก หากแต่ นำข้อมูลที่ได้รับรู้มาถ่ายทอดอย่างเป็นเรื่องเป็น

ราว ซึ่งอาจจะมี การเพิ่มความคิดหรือความรู้สึกของผู้ถ่ายทอดลงไปด้วย นอกจากการเล่าจะเป็นการถ่ายทอดสิ่งที่รับรู้โดยตรงแล้ว การเล่าอาจเป็นการถ่ายทอดความคิดที่เกิดจากการรับรู้ รวมไปถึงจินตนาการที่เกิดจากการสัมผัสประสบการณ์และการรับรู้มาเป็นจำนวนมากด้วย

การตอบข้อซักถาม

การถ่ายทอดด้วยการตอบข้อซักถาม เป็นการถ่ายทอดการรับรู้โดยเฉพาะเจาะจง โดยมีการตอบคำถามเป็นเป้าหมายของการถ่ายทอด การถ่ายทอดชนิดนี้จึงไม่ได้หมายถึงการถ่ายทอดตามการรับรู้โดยตรงไปตรงมาเท่านั้น หากแต่ยังหมายรวมไปถึงการตอบโดยการนำความคิดและจินตนาการอันเกิดจากการรับรู้ในวิธีต่างๆ มาถ่ายทอดด้วย

๒. การเขียน

การเขียนเป็นการถ่ายทอดโลกภายในสู่โลกภายนอกอีกอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นตามกระบวนการรับรู้และถ่ายทอด ความหมายของการเขียนก็คือ การขีดเขียนด้วยวัสดุใดๆ ให้เป็นสัญลักษณ์ที่ผู้อื่นสามารถเข้าใจความหมายที่ต้องการถ่ายทอดได้

การเขียนซึ่งเป็นการถ่ายทอดจากการรับรู้
เกี่ยวข้องอยู่กับวิธีการ ๓ ประการคือ

๑. เส้น
๒. ตัวอักษร
๓. ภาพวาด

เส้น

เส้นเป็นสัญลักษณ์ชนิดแรกที่มนุษย์นำมาเป็น
สื่อในการถ่ายทอด ในสมัยโบราณมนุษย์ใช้เส้นประกอบ
กันเป็นรูปร่างต่างๆ ถือเป็นเครื่องหมายแทนหลายสิ่ง
หลายอย่าง เช่น เส้นวงกลม หมายถึงดวงอาทิตย์
สามเหลี่ยมหมายถึงภูเขา เส้นตรงหมายถึงต้นไม้หรือ
อาวุธต่างๆ บางครั้งก็มีความหมายถึงมนุษย์เอง

ตัวอักษร

ตัวอักษรเกิดจากการประดิษฐ์เส้นขึ้นเป็นตัว
พยัญชนะและสระต่างๆ ซึ่งเมื่อนำมาผสมเข้าด้วยกัน
แล้ว สามารถออกเสียงได้เช่นเดียวกับการพูด ตัวอักษร
เป็นเครื่องมือสำคัญที่มนุษย์นำมาใช้ในการถ่ายทอด
สิ่งที่รับรู้ออกเป็นถ้อยคำหรือคำพูดต่างผู้เป็นเรื่อ
ราวตามกลวิธีการเขียนแบบต่างๆ ที่นิยมทำกันมาก
ที่สุด

ภาพวาด

ภาพที่วาดขึ้นทุกประเภทถือเป็นสื่อในการ
ถ่ายทอดสิ่งที่รับรู้ของมนุษย์ที่นิยมทำอีกประเภทหนึ่ง
แต่มีข้อบ่งชี้ในการบอกเล่าได้น้อยกว่าการเขียนด้วย
อักษร

ไม่ว่าจะเป็นเส้น ตัวอักษร หรือภาพวาดเป็นผล
อันขึ้นภาพหลังจากสิ่งสมการรับรู้และประสบการณ์
ด้วยกันทั้งสิ้น สำหรับการฝึกหัดการเขียนมีสิ่งที่จำเป็
นอย่างยิ่งที่จะต้องทำก็คือ การอ่านออกเขียนได้และ
เข้าใจความหมายของคำต่างๆ ได้อย่างลึกซึ้ง พร้อม
ที่จะนำมาเรียบเรียงเป็นถ้อยคำเพื่อบอกเล่าสิ่งที่ต้องการ
ถ่ายทอดได้

๓. การแสดงท่าทาง

การแสดงท่าทางเป็นการถ่ายทอดชนิดหนึ่ง
ซึ่งอาจใช้เมื่อมีความจำเป็นและไม่สามารถถ่ายทอดด้วย
วิธีการอื่นได้ ท่าทางที่แสดงนี้มีทั้งที่ประดิษฐ์ขึ้นเป็นภาษา
เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน และท่าทางที่นึกคิดขึ้นตาม
ความรู้สึกของผู้ถ่ายทอดแต่ละคน

๔. การแสดงออกโดยใช้สื่อสัญลักษณ์

สื่อสัญลักษณ์เป็นกระบวนการสุดท้ายที่ใช้เป็นสื่อในการถ่ายทอดสิ่งรับรู้ของมนุษย์ สัญลักษณ์เหล่านั้นอาจประดิษฐ์จากตัวอักษร เส้น ภาพวาดหรือท่าทางก็ได้แต่สื่อสัญลักษณ์เป็นเครื่องมือถ่ายทอดในวงจำกัด รู้กันในเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องและรวมอยู่ในข้อตกลงของสัญลักษณ์นั้น

พระธรรมจักร : สื่อสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา

จากคนใส่อะไรก็เรียนรู้อยู่

ฟาฏินา วงศ์เสงา*

การจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาช่องปาก

ณ วันนี้ วงการสาธารณสุขทั่วโลก ยอมรับว่า การแปรงฟันอย่างมีประสิทธิภาพ ร่วมกับการพัฒนาการบริโภคอาหาร เป็นกลยุทธ์สำคัญของการพัฒนาสุขภาพช่องปาก

สำหรับในประเทศไทย จากการสำรวจสถานะทันตสุขภาพแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๓-๒๕๔๔ พบว่า เด็กไทยอายุ ๕-๖ ปี ร้อยละ ๘๗.๔ เป็นโรคฟันผุในฟันน้ำนม ร้อยละ ๕๗.๓ ของเด็กอายุ ๑๒ ปี เป็นโรคฟันผุในฟันแท้ ร้อยละ ๕๒.๑ เคยปวดฟันในรอบปีที่ผ่านมา โดยร้อยละ ๑๔.๓ ของเด็กกลุ่มนี้เคยขาดเรียนเนื่องจากปัญหาในช่องปาก

การป้องกันโรคฟันผุนั้นต้องจัดการกับ ๒ ปัจจัยหลัก คือ “อาหาร” และ “การทำความสะอาดในช่องปาก” และสถาบันที่สำคัญยิ่งต่อการป้องกันโรคฟันผุ นอกเหนือจากสถาบันครอบครัวแล้ว ยังมี “โรงเรียนหรือสถานศึกษา” โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนในระดับประถมศึกษา ดังที่ ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้บรรยายพิเศษเนื่องในการสัมมนาผู้บริหารงานอนามัยเด็กวัยเรียน เมื่อ ๙ มกราคม ๒๕๔๐ ความตอนหนึ่งว่า “...สุขภาพนั้น ไม่ได้สร้างในโรงพยาบาล สร้างนอกโรงพยาบาล สุขภาพมันอยู่ในตัวของคน อยู่ที่พฤติกรรมเป็นสำคัญ พฤติกรรม

* นักวิชาการศึกษา จว สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

เป็นเครื่องกำหนดสุขภาพ และโรงเรียนนั้นคือ สถาบัน
สร้างสุขภาพ โรงเรียนสร้างได้ทุกอย่าง เพราะ
โรงเรียนฐานใหญ่มาก... ทำอะไรก็ได้ พัฒนาเศรษฐกิจก็ได้
พัฒนาวัฒนธรรมก็ได้ พัฒนาสุขภาพก็ได้...”

เป็นที่น่ายินดียิ่งที่กองทันตสาธารณสุข กรม
อนามัย กระทรวงสาธารณสุข ในฐานะรับผิดชอบด้าน
วิชาการที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพช่องปาก ได้เห็นความสำคัญ
ของการพัฒนาสุขภาพช่องปากของนักเรียนให้สอดคล้อง
ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔
จึงได้ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ จัดทำ “การจัดการเรียนรู้เพื่อ

พัฒนาสุขภาพช่องปาก” ที่สอดคล้องกับผังมโนทัศน์
และสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้
สุขศึกษาและพลศึกษา สำหรับช่วงชั้นที่ ๑ และ ๒
โดยได้จัดทำทั้งในรูปแบบหนังสือและซีดี ขณะนี้ได้จัดส่ง
ตัวอย่างหนังสือและซีดีไปให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ทุกเขตประชาสัมพันธ์ให้โรงเรียนในสังกัด สนใจแสดง
ความจำนงขอรับได้ที่ โทรศัพท์ ๐ ๒๕๕๐ ๔๒๑๓
โทรสาร ๐ ๒๕๕๐ ๔๒๐๓

หนังสือและซีดีดังกล่าวจะเป็นตัวอย่างการ
จัดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการ
จัดการเรียนรู้ได้หลายลักษณะ เช่น อาจนำไปใช้ในการ
จัดการเรียนรู้ด้านสุขภาพช่องปากได้โดยตรง หรือ
นำไปบูรณาการกับแผนอื่นในกลุ่มสาระเดียวกัน หรือ
อาจนำไปบูรณาการกับแผนอื่นในกลุ่มสาระอื่นๆ ก็ได้
เป็นต้น

หนังสือและซีดี “การจัดการเรียนรู้เพื่อ
พัฒนาสุขภาพช่องปาก” เป็นการเสนอทางเลือกหนึ่ง
ให้แก่ครูผู้สอนที่สนใจสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิด
ประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่และ
ง่ายขึ้น เพื่ออนาคตของเยาวชนไทยจะได้ห่างไกล
จากปัญหาโรคฟันผุอย่างเช่นทุกวันนี้.

ดวงใจดวง เด่นเจิดจ้า

กรุณา ศิริฤกษ์อุดมพร*

“ครูสร้างคน สร้างชาติ ศักยภาพสร้างศิลป์ ทวีแผ่นดิน ศรีธธา บูชาครู”

คำ

ขวัญวันครู พ.ศ. ๒๕๕๘ ที่ชนะการประกวดและได้รับรางวัลเมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๕๘ เป็นคำขวัญที่สะท้อนถึงคุณค่าความเป็นครู เชิดชูเกียรติคุณครูอย่างแท้จริง เพราะครูมิใช่เป็นแค่ผู้ให้ความรู้เท่านั้น แต่ครูคือพ่อแม่คนที่สองที่อบรมสั่งสอนลูกศิษย์ให้มีความรู้และคุณธรรม ยิ่งสังคมปัจจุบันในยุคปฏิรูปการศึกษา ภาระของครูก็ยิ่งมีมากขึ้น แต่ครูทุกท่านก็ยังคงทำหน้าที่ครูอย่างเต็มความสามารถเหมือนอย่างเช่นครูตีในดวงใจ ประจำปี ๒๕๕๗

**อาจารย์ดุษฎี อุทัยพร อาจารย์ ๓ ระดับ ๘
โรงเรียนจรมนุสรณ์ ๒ จังหวัดอุดรธานี**

“คิดว่าสิ่งสำคัญที่ทำให้ได้รับรางวัลเกียรติยศ “ครูตีในดวงใจ” ในครั้งนี้ก็คือการที่ได้ทุ่มเทปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจ เสียสละ ทั้งกำลังกาย สติปัญญา และกำลังทรัพย์ สิ่งหนึ่งที่ได้นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนา คือนำเอาโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริของในหลวงมาพัฒนาและจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน โดยเน้นหลักการ เน้นฝึกวิชาชีพ ควบคู่คุณธรรม นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน”

“ครูตีในดวงใจของผมคือ อาจารย์จรุง อุทัยพร ผู้ซึ่งเป็นทั้งผู้ให้กำเนิดและเป็นครูที่เริ่มสอน ตั้งแต่เริ่มเข้าเรียนและได้ส่งเรียนจนสำเร็จมีงานทำ ท่านให้ความรู้ และเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการปฏิบัติตน กล่าวคือ การครองตน ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกและศิษย์ การครองคน สามารถทำงานร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข ใช้หลักทฤษฎี ทำงานเป็นทีม การครองงาน สามารถศึกษางานและทำงานอย่างมีหลักเกณฑ์ หลักการและมีหลักฐาน อยู่บนหลักของเหตุและผล สามารถพิสูจน์และตรวจสอบได้”

อาจารย์ดุษฎีกล่าวถึงบทบาทของครูนอกเหนือจากงานสอนว่า “นักเรียนคือลูกจะต้องดูแลให้ความช่วยเหลือเป็นผู้แนะนำในสิ่งดีๆ และต้องให้ความรัก

* นักประชาสัมพันธ์ สำนักงานอำนวยการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

ความอบอุ่นเอาใจใส่นักเรียนทุกๆ คน อย่างเสมอภาค หากนักเรียนมีปัญหาครูต้องให้ความช่วยเหลือช่วยแก้ปัญหาและต้องอบรมสั่งสอนให้นักเรียนเป็นคนดี”

**อาจารย์อุไร เรืองดิษฐ์ อาจารย์ ๒ ระดับ ๗
โรงเรียนวัดรัตนาราม จังหวัดนครศรีธรรมราช**

“รู้สึกดีใจและภาคภูมิใจมากที่ได้รับรางวัลอันทรงเกียรตินี้ คิดว่าสิ่งสำคัญที่ทำให้ได้รับรางวัลนี้ก็คือความรักและศรัทธาในอาชีพครู รักเด็ก มีความมุ่งมั่นทุ่มเทและเสียสละ ตั้งใจอบรมสั่งสอน ส่งเสริมศิษย์ให้เป็นคนเก่ง คนดี อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ยังได้จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการปฏิบัติจริง ได้ผลิตสื่อนวัตกรรมที่เกิดจากแนวคิดของตนเอง เช่น ได้แต่งเพลง คำคล้องจอง นิทาน และปริศนาคำทาย ประกอบแผนการจัดประสบการณ์ ฯลฯ”

อาจารย์อุไรมีครุฑในดวงใจที่ยึดเป็นแบบอย่างก็คือ บิดามารดาซึ่งเป็นครูคนแรกที่อบรมสั่งสอนให้มีความรู้พื้นฐานในการเรียนและปลูกฝังให้มีคุณธรรมจริยธรรม สอนให้ประหยัดเก็บออมซึ่งท่านก็เป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูกด้วย

เมื่อถามถึงบทบาทของครูต่อลูกศิษย์นอกเหนือจากงานสอน อาจารย์อุไร กล่าวว่า “คือการดูแลเอาใจใส่ลูกศิษย์ทุกคนอย่างใกล้ชิดในทุกด้าน เช่น ด้านการเรียน ด้านสุขภาพอนามัย ด้านความประพฤติ และให้ความช่วยเหลือลูกศิษย์ทุกคนเมื่อมีปัญหา ให้

ความรักความเมตตา และส่งเสริมศิษย์อย่างจริงใจ ทั้งเด็กปกติและเด็กด้อยโอกาส”

**อาจารย์ณัฐนันท์ คลีฉายา โรงเรียนวัดบาง-
โคลงในจังหวัดสมุทรปราการ**

“รู้สึกภาคภูมิใจและถือเป็นรางวัลเกียรติยศซึ่งสิ่งสำคัญที่คิดว่าทำให้ได้รับรางวัลก็คือ ความมีมนุษยสัมพันธ์อันดีในหมู่เพื่อนครู ความตั้งใจ เอาใจใส่เสียสละต่อนักเรียน มีความมุ่งมั่น ฝึกฝนนักเรียนจนประสบความสำเร็จได้รับรางวัลมากมาย และยังเป็นที่ยอมรับศรัทธาของผู้ปกครอง นักเรียน สามารถให้คำปรึกษาได้เหมือนหนึ่งในครอบครัว”

“สำหรับครุฑในดวงใจ นอกจากดำเนินรอยตามพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ แล้ว ครูทุกคนถือเป็นครูในดวงใจไม่เฉพาะเจาะจงใคร เพียงแต่ยึดปฏิบัติโดยนำแบบอย่างที่เป็นจุดเด่นในการปฏิบัติตนในด้านการครองตน ครองคน ครองงาน เพื่อสังคมมากกว่าส่วนตน เพื่อเป็นแบบอย่างแก่เพื่อนครูและนักเรียน”

อาจารย์ณัฐนันท์ฝากข้อคิดถึงลูกศิษย์ว่า “สังคมในปัจจุบันมีทั้งสื่อและสิ่งชั่วร้ายมากมาย สิ่งที่เป็นห่วงมากที่สุดขณะนี้คือ พฤติกรรมทางเพศ ซึ่งมีแนวโน้มจะควบคุมยากขึ้นเรื่อยๆ นักเรียนเริ่มมองว่าเป็นเรื่องธรรมดา ทำให้นักเรียนคิดว่าไม่ใช่เรื่องน่าอาย สนใจการเรียนน้อยลง อยากจะฝากบอกลูกศิษย์ทั่วประเทศให้คิดถึงอนาคตให้มากกว่านี้ และอยากฝากถึงผู้ปกครอง

ทั่วประเทศด้วยว่าผู้ปกครองเป็นบุคคลสำคัญที่สุด ต้องมีหน้าที่ปกป้อง ให้ความใกล้ชิด เหมือนเพื่อน มิฉะนั้นอาจจะสายเกินไป”

อาจารย์จิราภรณ์ ขูประจง โรงเรียนจริยธรรม

อิสลาม จังหวัดสตูล

“รู้สึกดีใจที่ได้รับเกียรติที่นับว่าสูงสุดแล้วในชีวิตความเป็นครู คงต้องถามตัวเองว่า “เราดีจริงแล้วหรือ” “เราทำอะไร” “ทำเพื่ออะไร” คงต้องระมัดระวังตัวเองตลอดไป เพื่อให้คงไว้ซึ่งคำว่า “ครูดีในดวงใจ” คิดว่าสิ่งสำคัญที่ทำให้ได้รับรางวัลคงเป็นเพราะตนเองมีความรักความผูกพัน ห่วงใยอาทร มีความจริงใจ มักให้อภัยกับทุกคนที่พลาดพลั้ง ความเสียสละ อันเป็นที่ตั้ง ทั้งความรักความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคณะครู นักเรียนและผู้บริหารของโรงเรียนจริยธรรมอิสลาม ตลอดจนบุคคลภายนอกที่รู้จักและมีการกิจกรรมร่วมกัน และสัมพันธ์ชุมชนในชีวิตความเป็นอยู่ที่มีมิตรไมตรีต่อกันนั่นเอง”

เมื่อถามถึงครูดีในดวงใจที่ยึดเป็นแบบอย่าง อาจารย์จิราภรณ์ บอกว่า “คุณครูที่รักและเคารพมีหลายท่าน แต่ละท่านล้วนเป็นครูที่อยู่ในดวงใจของข้าพเจ้าทุกท่าน เพราะคุณครูเหล่านั้นเป็นผู้ช่วยดึงชีวิตขึ้นมาจากหลุมลึกจนพบความสำเร็จในชีวิต

คุณครูที่อยู่ในดวงใจตั้งแต่เยาว์วัยจนปัจจุบัน คือ คุณครูสหัส ซึ่งเป็นคุณครูคนแรกที่สอนข้าพเจ้าให้อ่าน ก-ฮ ได้ สิ่งที่เป็นแบบอย่างที่ท่านให้ไว้คือ ความรัก

ความห่วงใย ความอดทน อดกลั้น จริงใจ และเสียสละ ที่มีให้กับทุกคน ชีวิตความเป็นอยู่ของท่านตลอดที่ข้าพเจ้าจดจำท่านได้ ท่านไม่เคยบกพร่องในหน้าที่ ไม่เคยเบือนหน้า ไม่เคยเกรี้ยวกราดศิษย์ กลับมีความรัก ความห่วงใย อาหารศิษย์เหมือนลูกๆ ของท่านเอง”

บทบาทของครูต่อศิษย์ที่นอกเหนือจากหน้าที่สอนให้อ่านออกเขียนได้ เป็นคนเก่ง คนฉลาดนั้น ครูต้องรู้จักศิษย์ให้เข้าถึงแก่นแท้ของชีวิต อบรมสั่งสอนเยียวยาให้เข้าถึงจิตวิญญาณของศิษย์ให้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศิษย์ (เด็ก) ในยุคปัจจุบัน ถูกรังแก ถูกทำร้ายด้วยค่านิยมของสังคม นั่นคือความเป็นเพื่อน เป็นหมอ รักษาโรคเบื้องต้น เป็นจิตแพทย์ เป็นนักสังคมสงเคราะห์ เป็นตำรวจ เป็นอัยการ เป็นผู้พิพากษาที่ทรงไว้ด้วยคุณธรรม และความยุติธรรม และจบลงด้วยความเป็นพ่อพระแม่พระ จึงจะสามารถสร้างศิษย์ให้เป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพให้กับสังคมได้ “หน้าที่ครูนอกเหนือจากการสอนฟังดูแล้วเหมือนการพูดเกินจริงแต่จริงๆ แล้วครูเราทุกคนรู้และตระหนักดี และทุกคนทำหน้าที่เหล่านั้นอยู่แล้วด้วยจิตวิญญาณ และหน้าที่ “ครู” ที่แท้จริง”

อาจารย์จิราภรณ์ฝากข้อคิดถึงลูกศิษย์ทั่วประเทศว่า “คนเราเลือกเกิดไม่ได้ แต่เลือกแบบอย่างได้ เลือกการกระทำที่จะนำชีวิตให้สุขหรือทุกข์ได้ด้วยพระผู้เป็นเจ้าได้ ประทานสมอบ สติปัญญาคู่กับเรือนกายมาให้แล้ว ฉะนั้นก่อนที่จะกระทำสิ่งใดลงไปต้องมี “สติ” อย่าปล่อยให้อารมณ์และความอยากเป็นตัวนำ ความขยัน มุ่งมั่น อดทน เสียสละ จริงใจ กตัญญูรู้คุณ และอภัย จะนำความสุข ความสดใสมาสู่ชีวิตได้แน่นอน”

ข้อคิดดีๆ จากส่วนหนึ่งของครูดีในดวงใจ
คงพอจะเป็นแนวทางให้คุณครูทั่วประเทศได้นำไปปรับใช้ในการสอนลูกศิษย์ของตนได้ไม่มากนัก

ร้อยเรียงเคียงกันฉันแก้ว

๑ สาขามัธยมศึกษาโรงเรียน
สืออารมณ์โฉมความดีดิลิทัศน์

แสงความเห็นเร้นสารธารอักษร
เปิดนิชรสหัดด่างภาษาไท

ทวีพร ทองดำใบ

ขุณฺรแห่งวรรณศิลป์เปิดรับแสงอรุณแรก และบทกวีจากมวณมิตรที่ส่งมาเยื่อน เปรียบดังคันฉ่อง สะท้อนภาพรากฐานอันหยั่งลึกของความเป็นไทย ความวิจิตรประณีตในกลวิธีการใช้ภาษาไทย สืออารมณ์ สือความคิดสือจิตใจ แผ่กระจายพลิวไปทั่วกระแสรวัฒนธรรมทุกเม็ดกรวดทรายในราชอาณาจักร อาจารย์อารีเฟน อับดุลย์กาเดร์ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคใต้ใช้บทกวี ความเข้าใจ วิงวอนให้เลือดไทยแดงขึ้นทุกหยดผสานกันเป็นหนึ่งเดียวด้วยความเข้าใจกัน

๑ สันติสุขอยู่ที่ไหนใครเห็นบ้าง
เพื่อจัดปัดทุกซอกล้ำเค็ญ
เมื่อไฟใต้ไหม้ลามทุกคามเขต
สมมุติฐานสารพันมันหยัดยิ้น
ทั้งความคิดเม็ดเงินเด็นสะพัด
ไกลาหลอหลาม่านอยู่นานวัน
ความเข้าใจคือประเด็นเน้นชัดชี้
ต้องรู้เขารู้เราเข้าร่องรอย
สำคัญอยู่วันนี้ที่ถองน
จักให้ใครไหนเล่าเข้าใจใคร
อย่างไรที่เข้าใจให้ตรงต้อง
อย่างจับคิดเชียวนะอย่าประวิง
ความเข้าใจคือเกียรติให้ไม่ด่วนคิด
ไม่ยกตนข่มท่านอ่านใจพลัน
บนพื้นฐานความรักกฎศักดิ์สิทธิ์
เข้าใจเหตุเข้าใจแก้แก้ปัญญา

ช่วยหยิบวางยื่นให้ได้พบเห็น
ความร่มเย็นชายแดนใต้ได้กลับคืน
ทั้งประเทศตื่นตามสุดห้ามขื่น
ดูดาชต้นวิถีแก้กอบกู้กัน
หวังจัดปัญหาพาหวาดหวั่น
ยังไม่มั่นใจเป็นเช่นรอกอย
ว่าตรงนี้ต้องแก้ไขมิใช่ নয়
ทุกปมค้อยคลี่คลายกลายเข้าใจ
ใครบางคนไม่เข้าใจใครคนไหน
เรื่องอะไรที่ยังไม่เข้าใจจริง
ทุกคนมองตรงคิดสิทธิ์ทุกสิ่ง
อย่างนี้ยิ่งเติลโตไกลไม่จบกัน
ใยแถมผิดแนวทางอย่างของอัน
ทุกสิ่งสรรพสมานได้ใช้เวลา
เนรมิตสุขสันต์กันทั่วหน้า
มนุษยชาติจึงชิงค่าความเข้าใจ ๑

อารีเฟน อับดุลย์กาเดร์

ความไม่เข้าใจกันเป็นเหตุแห่งความแตกแยก แม้แต่กำแพงมหานครแข็งแกร่งยังแตกทลายลงได้โดยง่าย
ขอให้กฎความรักอันศักดิ์สิทธิ์ บันดาลให้ความสงบสุขสันต์ คืบมาเช่นเดิม

๑ ยามครูเล่าใครอาทรร่วมร้อนหนาว

ใจปวดร้าวข้าวยังดับครูดับชาน
มือถือชอล์กสอนนักเรียนอ่านเขียนกัน
มีโทษทัณฑ์ใดเล่าเป้าชีพครู

มือครูนี้คุ้นแต่แต่งแปลงไม้ดอก
คอยพรีบบอกสอนตามองค์ความรู้
ให้วิชาล้ำเลิศน่าเชิดชู
การบ้านหนูตรวจทุกเล่มอย่างเต็มใจ

ครูมาถึงห้องเรียนเราแต่เช้าตรู่
เป็นนักสู้เต็มร้อยงานน้อยใหญ่
เป็นดั่งเทียนไขแค้นแสงอำไพ
ท่ามเปลวไฟรูปโฉมคอยโรมรัน

ดอกไม้ในแจกันนั้นเพิ่งเปลี่ยน
ในห้องเรียนวันนี้ที่พริ้งพริ้น
เสียงของครูกล่าวขานมานานวัน
กลับเจียบงันเพราะวันนี้ไม่มีครู

ตั้งแสงเทียนอำไพในไฟใต้
จะลำเค็ญแค่ไหนใจยังสู้
ฝนไฟแห่งน้ำตาหลังลงพริ้งพริ้น
เสียงร้องกู่แผดก้องจากห้องเรียน

ขอเป็นไขให้เทียนได้จะได้ไหม
เป็นอีกหนึ่งแรงใจไม่แปรเปลี่ยน
ด้วยศรัทธาแรงรักความพากเพียร
จากใจผู้เย็บเยียนสุขทุกข์ครู ฯ

วิชัย จันทรสอน

อาจารย์วิชัย จันทรสอน โรงเรียนบ้านกุดจั่วศิริพัฒนา จังหวัดสุรินทร์ ผากำลังใจให้แม่พิมพ์ของชาติ
แดนทักษิณด้วย แสงเทียนในเพลิงใต้ เป็นไขเทียนหล่อเลี้ยงไฟแห่งสันติภาพ

อาจารย์นิภา นวลขาว โรงเรียนบ้านสองแพรกมิตรภาพที่ ๙๒ นครศรีธรรมราช ถ่ายทอดความรู้สึกห่วงใย
เยาวชนร้อยเรียงสายหมึกเป็นบทกวี **หน้าที่ใคร** เหตุแห่งความห่วงใยที่ไม่ไร้ทางแก้

๐ ปฏิรูปการศึกษาพาวันทวัน

เป้าหมายพันธกิจคิดไว้ทรู

เด็กเป็นสุขเก่งดีดีตราฐ

แต่ที่เห็นเป็นอยู่หดหู่ใจ

เขียนไม่ได้อ่านไม่ออกบอกไม่รู้

เป็นที่ครูหรือเด็กแน่ต้องแก้ไข

ต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ตรงจุดใด

หน้าที่ใครคนหนึ่งพึงสำรวม

ครูว่าบ้านไม่ใช่จัดคิดช่วยเหลือ

ชาวบ้านเชื่อครูทำไมจึงไม่สอน

ครูคิดคิดว่าครูไทยไม่อาทร

ผู้บริหารย่อหย่อนอ่อนจัดการ

มัวขัดทอดมากคำทำไมเล่า

ควรจักเอาใจรวมร่วมประสาน

ค่อยคิดค้นแนวทางวางแผนงาน

โรงเรียนบ้านร่วมมือคือพลัง

การอ่านเขียนของเด็กไทยในวันนี้

เป็นหน้าที่ของทุกคนบนความหวัง

เพราะร่วมด้วยช่วยกันมันจริง

ลบลูกมืหลังติดระบอบชอบโยนกลอง ฯ

นิภา นวลขาว

สมบูรณ์ด้วยเหตุแห่งปัญหาและคำชี้แนะ **การอ่านเขียนเรียนรู้**ของเด็กไทย ต้องตั้งมั่นที่ศูนย์กลางของ
ความร่วมมือกัน **ความสามัคคี**เท่านั้นจะช่วยให้ปฏิรูปการศึกษาบรรลุผล

มือที่เปื้อนขอล้ง ด้วยกล้าแกร่งในอุดมการณ์ มอบทั้งกายและใจให้ชาติอย่างอาภัพ บทกวีเต็มเปี่ยมด้วยพลังของ**อาจารย์กิตติคุณ รัตนเดชกำจาย** จากโรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม ช่วยเสริมเติมความหมายของปฏิรูปการศึกษา ให้ชัดเจนหนักแน่นยิ่งขึ้น

๑ ด้วยศรัทธาคงมั่นในคำมั่น

ด้วยรักในไฟฝันอันแรงกล้า

ด้วยกล้าแกร่งอุดมการณ์ที่ผ่านมา

ด้วยรู้ค่าคุณงามความสร้างคน

ด้วยวิญญานและเลือดเนื้อเพื่อผู้อื่น

ด้วยสำนึกผูกพันมาแต่ต้น

ด้วยเต็มใจทำมาหน้าที่ตน

ด้วยอดทนเดินทางที่ท้าทาย

ด้วยรู้ว่าภาระอันหนักยิ่ง

ด้วยทำจริงมั่นจึงถึงจุดหมาย

ด้วยรู้ว่าต้องทุ่มเททั้งใจกาย

ด้วยสุดท้ายรู้ค่าราดงาน

ด้วยทั้งหมดของชีวิตอุทิศให้

ด้วยกายใจเพื่อชาติด้วยอาภัพ

ด้วยสองมือเปื้อนขอล้งเขียนกระดาน

ด้วยวิญญานมนุษย์ชาติสะอาดงาม ฯ

กิตติคุณ รัตนเดชกำจาย

สืบทอดเข้มแข็งของเลือดครูไทย **งานสร้างคน**ที่ท้าทายความมุ่งมั่น **อาจารย์กิตติคุณ** วางรูปกลบทบุษบงแยมพกาเพียงสองบทแรก ทั้งวรรคสามและสี่ของบทที่สาม และวรรคสี่ของบทสุดท้าย ผมลองปรับโดยรักษาความเดิมไว้ให้เข้ารูปกลบท ทำให้ได้บุษบงแยมพกาแสนสง่างาม ประดับคอลัมน์นี้ตลอดไป

ผมได้รับกวีนิพนธ์หลายบทของ **อาจารย์เกษม สันทอง** ผู้นำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาใช้ในระบบ การเรียนการสอนร่วมนะโรงเรียนการุญวิทยา จังหวัดสุรินทร์ **วุฒิธรรม**เป็นเครื่องเจริญสู่ประการ คือ บทกวีที่ผมใช้เป็นม่านปิดบัญชีอักษรศิลป์ฉบับนี้

๑ สัปหงกสังเสวะ

เป็นพุทธดำรัสไว้ไม่กังขา

คบคนดีมีธรรมนำชีวา

จะนำพาดีงามตามขั้นตอน

สัทธัมมัสสวนะ

ไม่เคยละทิ้งธรรมท่านพร่ำสอน

เคารพด้วยกายใจให้อาการ

เป็นคนอ่อนโยนดีมีบุญญา

โยนิโสมนสิการ

รู้วิจารณ์ไตรตรองมองศึกษา

แยกดีชั่วถูกผิดพิจารณา

ด้วยปัญญาแยกคายในสายธรรม

ธัมมานุธัมมปฏิบัติ

ใจดำรัสประพฤติธรรมนำสุขสันต์

ตามที่ตรองเห็นจริงทุกสิ่งอัน

ไม่เห็นหันห่างออกนอกทิศทาง

เกษม สันทอง

ธรรมะ โดยเนื้อแท้คือธรรมชาติของมนุษย์ เป็นผืนผ้าขาวบริสุทธิ์ปราศจากสิ่งปรุงแต่ง เป็นแนวทางให้เรา ดำเนินชีวิต **ไม่เห็นห่างออกนอกทิศทาง** ขอชื่นชมในความมุ่งมั่นด้วยใจจริง

บทสรุปของ**ความสามัคคี** คือ **ภาณินทศน์** ที่พระคุณเจ้า **พระธรรมกิตติวงศ์** เจ้าอาวาสวัดราชโอรสาราม ผจงรณนาไว้สอนคนด้วยกองทัพลวก

๑ ทำงานใหญ่ต้องสัมพันธ์ประสานเสียง
เหมือนจอมพลกว่พลกว่สร้างอย่างจับใจ

ความพร้อมเพรียงเชื่อมท่อนนำสำเร็จได้
ใหญ่เท่าใหญ่ไม่เหลือบ่าสามัคคี ฯ

คมคิด ลิขิตคำ

ลูกเอ๋ย...ในโลกนี้ไม่มีที่ไหนดอกที่มีความรื่นรมย์
และความสบายสำหรับเจ้า
ทางของเรามิได้ปูด้วยดอกไม้สวยสวย
จงไปเถิด แม้ว่ามันจะเป็นสิ่งที่บีบคั้นหัวใจเจ้า
พอเห็นแล้วว่า หนามตำเนื้ออ่อนอ่อนของเจ้า
เลือดของเจ้า เปรียบดังทับทิมบนใบหญ้าไถลน้ำ
น้ำตาของเจ้าที่ไหลต้องพุ่มไม้สีเขียว
เปรียบดังเพชรบนมรกตที่แสดงความงามเต็มที่
เพื่อมนุษยชาติ...จงอย่าละความกล้า
เมื่อเผชิญกับความทุกข์...ให้อดทนและสุขุม
และจงมีความสุขที่ได้ยึดอุดมการณ์ที่มีค่า
ไปเถิด...ถ้าเจ้าต้องการเดินตามรอยเท้าพ่อ
๒๕๑๙.

พระราชนิพนธ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

“งานของท่านในอนาคต คืองานสร้างความเจริญมั่นคง
ของประเทศ เป็นงานใหญ่ซึ่งผูกพันท่าน ให้ต้องร่วมกัน
กระทำอยู่ตลอดชีวิต งานนี้จะกระทำสำเร็จได้ก็โดยที่ทุกคน
เข้าใจซาบซึ้งถึงคุณของชาติบ้านเมือง และทำงานทุกอย่าง
ด้วยสติ สำนึกถึงหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติเพื่อส่วนรวม

ทุกคนมีชาติบ้านเมืองเป็นที่เกิดที่อาศัย ทุกคนจะมี
ความสุขความเจริญได้ก็เพราะบ้านเมืองเป็นปรกติมั่นคง ผู้ที่
ทำงานให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมย่อมได้รับประโยชน์เป็น
ส่วนของตนด้วย ผู้ที่ทำงานโดยเห็นแก่ตัวเบียดเบียนประโยชน์
ส่วนรวม ย่อมบั่นทอนทำลายความมั่นคงของประเทศชาติ
และที่สุดตนเองก็จะเอาตัวไม่รอด”

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ประกาศนียบัตร และอนุปริญญาบัตร
แก่ผู้สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาและวิชาต่างๆ ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
วันพฤหัสบดีที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๑๒